

สถานเสวนา นักคิดดีจิทัล

สรุปผลการดำเนินงาน
การจัดเวทีเสวนา
นักคิดดีจิทัล

เล่มที่ **#2**

คำนำ

สานเสวนานักคิดดิจิทัล : สรุปผลการดำเนินงานการจัดเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล เล่ม 2 นี้ รวบรวมเนื้อหา ประเด็นสำคัญ และข้อเสนอจากการเสวนานักคิดดิจิทัลครั้งที่ 11 ถึงครั้งที่ 22 เพื่อนำไปเผยแพร่ความรู้ และใช้ประโยชน์ในการผลักดันเชิงนโยบายต่อไป

เชื่อมั่นในพลังของภาคพลเมือง
สุภิญญา กลางณรงค์ ผู้ร่วมก่อตั้งโคแฟค (ประเทศไทย)
สิงหาคม 2565

โคแฟค หรือ COFACT (Collaborative Fact Checking) เกิดขึ้นมาด้วยแรงบันดาลใจจากการรวมตัวของภาคประชาสังคมในไต้หวัน ที่เชื่อเรื่องพลังของภาคพลเมืองในการรับมือกับด้านมืดของข้อมูลข่าวสาร ด้วยการเปิดพื้นที่กลางให้ทุกฝ่ายมาช่วยกันค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นเพียงผู้รู้จริง เพราะบางครั้งข้อเท็จจริงอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาและเหตุปัจจัย

ต่อมาได้มีการประสานงานเพื่อสร้างความร่วมมือ จนนำมาสู่โคแฟค (ประเทศไทย) ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีของภาคพลเมือง (Civic Tech) ร่วมกับงานเชิงข่าวด้านวารสารศาสตร์ (Journalism) โดยมีกองบรรณาธิการร่วมทำงานกับอาสาสมัครเพื่อกรองข่าว และเปิดพื้นที่กลางให้ทุกคนร่วมแลกเปลี่ยนโต้แย้งข้อเท็จจริง และแสดงความเห็นร่วมกันได้ อีกทั้งยังมีไลน์แชทบอท โปรแกรมพุดคุยอัตโนมัติ ที่เปิดให้ทุกคนส่งข่าวมาให้ทีมกลั่นกรอง ก่อนจะเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และสื่อมวลชนอีกด้วย

ด้วยความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง จากการนำแอปพลิเคชันไลน์ แชทบอท และฐานข้อมูลในเว็บไซต์ มาช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง จึงขยายงานไปสู่การสร้างชุมชนผู้ตรวจสอบข้อมูล ที่ไม่ได้เป็นเพียงชุมชนนักวิชาการ หรือนักขับเคลื่อนงานด้านสื่อสารมวลชนเท่านั้น หากเป็นทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยที่จะมาช่วยกันตรวจสอบข้อมูลข่าวลวง และส่งต่อข่าวจริงหรือข้อมูลที่ถูกต้องออกสู่สังคมต่อไป นวัตกรรมโคแฟคนี้ถือเป็นภารกิจการปฏิรูปสื่อในยุคดิจิทัล ที่กลับมาสร้างความเข้มแข็งในภาคพลเมืองอย่างแท้จริง

พร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมโคแฟค โครงการฯ ได้ดำเนินการจัดเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล (Digital Thinkers Forum) เพื่อเป็นพื้นที่ถกเถียงเชิงนโยบายสาธารณะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมอง เพื่อพัฒนาแนวทางการกำกับดูแลเทคโนโลยีก้าวกระโดด และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการจัดเวทีในแต่ละครั้ง มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางด้านนโยบายสาธารณะในการกำกับ หรือรูปธรรมความสำเร็จ (Best Practice) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และส่งเสริมความเข้มแข็งของพลเมืองในการรับมือโลกออนไลน์

การสานเสวนานักคิดดิจิทัล ถูกจัดขึ้นทั้งสิ้น 22 ครั้ง ในระยะเวลา 3 ปีเต็ม ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ อาทิ เปิดตัวโคแฟค ทำไมความจริงร่วมจึงสำคัญ เมื่อต้องรับมือข่าวสารจริง-ลวงด้วยข้อมูลเปิด เราจะเข้าถึงรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างไร การทักล้างข้อมูลเท็จในยุคโควิด บทเรียนจากเอเชีย จากข้อมูลลงสู่โลกเสมือน แนวทางการหาความจริงร่วม และสงครามข่าวสารผ่านหน้าจอ ลือจะอ้างเร่ร่ำภาพ ความจริง และสันติภาพได้อย่างไร ตามสถานการณ์และกระแสสังคม

สารบัญ

เปิดตัวโคแฟค “ทำไมความจริงร่วม จึงสำคัญ”

#11

ภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้ใช้สื่อเป็นทั้งผู้ผลิตข่าวสารและ
ส่งต่อข่าวสารไปให้คนอื่น เกิดข้อมูล-ข่าวสารจำนวนมากมหาศาล
ผู้ส่งข่าวสารจำนวนมากมหาศาล แล้วก็เชื่อมโยงกันทั่วโลกดิจิทัล
ดังนั้น การพัฒนาระบบสื่อ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมสำคัญของการ
สร้างสุขภาพ และสร้างความเข้มแข็งในภาคพลเมือง รวมถึงการ
สืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือก่อนเสมอ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อ
ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการสื่อสารใหม่ของสังคม

ภาคีเครือข่ายป้องกันข่าวจริงและตรวจสอบข่าวลวง เดินหน้า
ขยายงานนวัตกรรม “โคแฟค” ในการนำแอปพลิเคชันไลน์
แชทบอท และฐานข้อมูลในเว็บไซต์ มาช่วยตรวจสอบข้อมูลว่า
จริงหรือลวง และการขยายงานจากการสร้างแพลตฟอร์ม
ออนไลน์ ไปสู่การสร้างชุมชนเพื่อการตรวจสอบข้อเท็จจริง ถือ
เป็นภารกิจการปฏิรูปสื่อในยุคดิจิทัล ที่กลับมาสร้างความเข้มแข็ง
ในภาคพลเมือง

ดร.สุปรียา บุญยานนท์

ผู้จัดการกองทุน สสส.

ดร.รณรงค์ ศรีสุขใส

ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ อาสามาเติมเต็มและร่วมขับเคลื่อนโคแฟค เพื่อพัฒนาให้เป็น Cooperative Fact Checking และ Cooperation of Digital Thinkers ด้วย และเชื่อมั่นว่าเครือข่ายพลเมืองที่มีคุณภาพเหล่านี้ จะเติบโต แข็งแรงขึ้นในภารกิจนี้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างสื่อที่ปลอดภัยสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

เปิดตัว “โคแฟค”

ดร.สุปรียา บุญยานนท์ ผู้จัดการกองทุน สสส. กล่าวต้อนรับ และเปิดตัว “โคแฟค” ว่า ทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากประชาชนไม่เท่าทันสื่อ ก็ต้องตกเป็นเหยื่อ หรือส่งต่อข่าวปลอมโดยไม่รู้ตัว จึงจำเป็นต้องมีกลไกกลาง เปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้ร่วมแสวงหาข้อเท็จจริง ด้วยนวัตกรรมโคแฟค (Cofact: Collaborative Fact Checking) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบ ดูแลข้อมูลข่าวสาร เพราะตระหนักดีว่า ไม่สามารถให้เจ้าหน้าที่รัฐควบคุมเพียงฝ่ายเดียว

ทั้งนี้ สสส. มีส่วนในการพัฒนาระบบสื่อ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมสำคัญของการสร้างสุขภาพและสังคม เราเห็นด้วยและเป็นภาคีโคแฟค ร่วมกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ให้เกิดเป็น “ชุมชนโคแฟค” เพื่อสร้างพลเมืองดิจิทัล ที่รู้เท่าทันสื่อ แสวงหาข้อเท็จจริง ประเด็นสุขภาวะ และสร้างสังคมปลอดภัยไปด้วยกัน

ดร.รณรงค์ ศรีสุขใส ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ร่วมกล่าวเปิดตัว “โคแฟค” ว่า โลกดิจิทัลสร้างผลกระทบทั้ง 2 ด้าน ด้านที่เลวร้าย เช่นข่าวปลอม ข่าวลวง ข้อความสร้างความเกลียดชัง การกลั่นแกล้งรังแก ฯลฯ จนทำให้หลายคนต้องสูญเสียอนาคต ถูกทำร้าย และด้านบวก ซึ่งเป็นด้านที่สร้างโอกาส ให้กับคนที่มาสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อใหม่ ๆ แม้ว่าด้านที่เลวร้ายจะมีมาก แต่ก็เห็นพลเมืองที่เข้มแข็งมากขึ้นเช่นเดียวกัน ในแพลตฟอร์มดิจิทัลปัจจุบัน เราเห็นการทำงานของพลเมืองที่กระตือรือร้นมาก ๆ และเมื่อเห็นการทำงานของภาคีโคแฟคแล้ว คาดว่าจะเพิ่มพลังมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน

ธีรดา ศุภะพงษ์

ผู้แทนองค์กร Centre of Humanitarian Dialogue (HD)

เฟรเดอริก ชปอร์

หัวหน้าสำนักงานประเทศไทยและเมียนมา มูลนิธิฟรีดริช เนามัน

ธีรดา ศุภะพงษ์ ผู้แทนองค์กร Centre of Humanitarian Dialogue (HD) กล่าวเปิดตัว “โคแฟค” ว่า ขณะที่ ข้อมูลข่าวสารเคลื่อนที่เร็วมาก และมีพื้นที่ในการรับรู้ที่หลากหลาย แต่สิ่งที่เรียกว่าความจริงสำหรับคนหนึ่งอาจจะไม่ใช่ความจริงของอีกคนหนึ่ง ที่อยู่ในพื้นที่หรือเห็นข้อมูลในระยะเวลาที่ต่างกันก็ได้ หรือเราอาจจะย้อนกลับไปคิดว่า เรื่องของความจริงในปัจจุบัน จะมีการนิยามกันอย่างไร อะไรคือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเชิงประจักษ์ อะไรคือความจริงที่มาจาก การตีความตามความเชื่อ และความจริงเหล่านั้น ทำให้เราอยู่ร่วมกันได้ไหม จะเห็นว่า ความจริงมีหลายชุดมาก แล้วเป็นไปได้ไหม ที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริงเหล่านี้

โลกดิจิทัล ทำให้วัฒนธรรมการสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนไป แต่ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้ได้เห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ เกิดนวัตกรรมใหม่ หรือค่านิยมใหม่หรือไม่ แล้วจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติได้อย่างไร และจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างไร

ดังนั้น HD ขอสนับสนุนให้เกิดเวทีการแลกเปลี่ยน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และขอเข้าร่วมในเครือข่ายโคแฟค เพราะหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการพูดคุย เวทีสานเสวนา การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และความคิดเห็น เกี่ยวกับความกังวลต่อสถานการณ์ต่าง ๆ จะถูกนำไปสู่จุดร่วมทางความคิดเพื่อหาทางออกของปัญหาในที่สุด

เฟรเดอริก ชปอร์ หัวหน้าสำนักงานประเทศไทยและเมียนมา มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ร่วมเปิดตัว “โคแฟค” ว่า มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประเทศไทย ตัดสินใจร่วมงานกับโคแฟค เพราะมูลนิธิฯ มีแนวคิดเสริมการทำงานเพื่อส่งเสริมเสรีภาพหลายด้าน เช่น สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย ตลาดเศรษฐกิจเสรี และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

โคแฟค เป็นเครื่องมือที่ดี ในการจัดให้มีการเสวนาแบบเปิด การเสวนาที่เป็นเหตุเป็นผล โดยปราศจากความเกลียดชัง ร่วมมือกันแสวงหาว่าความจริงคืออะไร และความจริงสุดท้ายในแง่มุมมองที่แตกต่าง

กันเป็นอย่างไร ดังจะเห็นได้จากการต่อสู้กับโควิด-19 โคแฟคได้จัดหาข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผลให้แก่พลเมือง ในสถานการณ์โควิด-19 การถกเถียงเกี่ยวกับโรคประจำถิ่น และโรคระบาด ที่มีแง่มุมแตกต่างกันในแง่ของการรักษาและการฉีดวัคซีนป้องกัน ทำให้เกิดการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) ซึ่งโคแฟคทำหน้าที่นั้น หวังว่า โคแฟค จะกลายเป็น “ซูเปอร์สเปรดเดอร์ (Super Spreader) ของการค้นหาความจริงร่วม” ให้แพร่กระจายไปทั่วสังคมไทย

นำประเด็น: การเมืองเรื่องข่าวลวงรอบโลก

อาจารย์วิน ปันทอง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จริงขึ้นมา อย่างเช่น ในช่วงโควิด 19 ที่ผ่านมา ในสหราชอาณาจักรมีการแชร์ข่าวออนไลน์ ว่ามีการยกเลิกกำลังพลออกมา เพื่อควบคุมสถานการณ์ในช่วงล็อกดาวน์ ทำให้กองทัพต้องออกมาบอกว่า มาทำงานร่วมกันหน่วยงานสาธารณสุข 3) **ข่าวลวง+แพนคลับ=ลูกเป็นไฟ** เมื่อข่าวลวงเผยแพร่ไปยังกลุ่มคนที่คล้อยตามข่าวนั้น เพราะสอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง ก็จะกลายเป็นไฟที่ไหม้กระพือแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว อย่างเช่นในอินเดีย มีการแชร์ว่าการกินมังสวิรัตช่วยแก้โควิดได้ ทำให้ร้านขายเนื้อสัตว์ได้รับผลกระทบ เพราะคนเชื่อจึงไม่ไปซื้อเนื้อ

วิธีการรับมือข่าวลวง คือ 1) **การสร้างมาตรการทางกฎหมาย (Anti-Fake News Law)** เช่น สิงคโปร์มีกฎหมายข่าวลวง นำมาบังคับใช้ในช่วงการเลือกตั้ง 2) **การสร้างหน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริง** เช่น สหราชอาณาจักรตั้งทีมตรวจสอบโดยเร็ว และ 3) **การศึกษาและนวัตกรรม** เช่น สวีเดนมีเกมออนไลน์ ซึ่งทำให้มีประสบการณ์ในการเผชิญข่าวลวง อย่างไรก็ตาม การรับมือกับข่าวลวงที่ดี คือทุกคนสามารถเป็น “ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checker)” ได้

อาจารย์วิน ปันทอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มต้นอธิบายเข้าประเด็นว่า ในขณะนี้เรากำลังเผชิญกับการแพร่ระบาดของข่าวลวงในพื้นที่สื่อ ไม่ว่าจะเป็นสื่อออนไลน์และสื่อออฟไลน์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับโลก ทุกประเทศต่างเผชิญกับปัญหาเหล่านี้ และแต่ละประเทศก็มีแนวทางรับมือที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งข่าวลวงออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) **ข่าวลวงเล่นกับจุดเปราะบางของสังคม** แต่ละสังคมมีจุดเปราะบางที่ต่างกัน ยกตัวอย่าง อเมริกามีจุดเปราะบางเรื่องสีผิว เรื่องชาติพันธุ์เชื้อชาติ ในช่วงการชุมนุม Black Lives Matter ก็มีการแชร์ข่าวปลอมในโซเชียลมีเดีย ว่ากลุ่มผู้ประท้วงพยายามไปเผาโรงพยาบาล 2) **ข่าวลวงยังติดเทรนด์เท่าไรก็ยิ่งเป็นจริงมากขึ้นเท่านั้น** คือ มีการแชร์กันมาก ๆ มีการส่งต่อให้กันเรื่อย ๆ ข่าวนั้น ก็ดูราวจะเป็นเรื่อง

Fact Checker ในยุคดิจิทัล: ทำไมความจริงร่วมจึงสำคัญ

การตรวจสอบข่าวลวงส่วนใหญ่ เป็นหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชน ขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ “ผู้ใช้” กลายเป็น “สื่อ” ผู้ใช้สื่อจึงต้องทำหน้าที่ตรวจสอบข่าวลวง-ข้อเท็จจริงไปด้วย

เมื่อความจริงอาจไม่มีเพียงหนึ่งเดียว และการแก้ไขอาจไม่ทันทั่วถึง ดังนั้น การเพิ่มจำนวนของ “ผู้ตรวจสอบความจริง” ให้มาก และแลกเปลี่ยน ถกเถียงข้อมูลกันให้บ่อย ก็จะเกิดวัฒนธรรมใหม่ของการเรียนรู้ และรับมือกับภาวะข้อมูลล้นทะลักของยุคดิจิทัลได้

ข่าวปลอมแพร่เร็วมาก การแก้ไขและชี้แจงไม่สามารถตามทัน

กนกพร ประสิทธิ์ผล ผู้อำนวยการสำนักสื่อดิจิทัล สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส แบ่งปันประสบการณ์การตรวจสอบข้อมูลว่า ไทยพีบีเอสเป็นสื่อสาธารณะ การนำเสนอข่าวจึงต้องมีการตรวจสอบก่อนเสมอ ทั้งนี้ความเร็วในการนำเสนอ อาจจะไม่ใช่ว่าจะรีบร้อนไป เน้นถูกต้องก่อน ส่วนการ ตรวจสอบข้อเท็จจริงในสนามข่าวสด ส่วนหนึ่ง ขึ้นกับประสบการณ์ของนักข่าว มีการเรียนรู้แบบรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง การแนะนำเมื่อมีเหตุการณ์ และการอบรมพัฒนาศักยภาพ

ความแตกต่างของผู้ใช้เฟซบุ๊ก ที่มีวัยผู้ใหญ่จำนวนมาก และทวิตเตอร์ ที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ เมื่อต้องชี้แจงกรณีข่าวลวง จะพบว่า การอธิบายเชิงเทคโนโลยีกับผู้ใช้เฟซบุ๊กยากกว่า ส่วนกลุ่มผู้ใช้ทวิตเตอร์

กนกพร ประสิทธิ์พา

ผู้อำนวยการสำนักสื่อดิจิทัล
สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

พีรพล อนุตรโสตร์

ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท.

ดัดแปลงข้อมูลนี้หรือไม่ หลังจากตรวจสอบว่าจริงหรือไม่จริง ก็จะเผยแพร่/แก้ข่าวนั้นๆ ต่อ จากประสบการณ์ของ **พีรพล** พบว่า ตอนแก้ข่าวไม่ค่อยมีคนแชร์ จึงทำให้การเสนอเนื้อหา เพื่อยุติข่าวลวงมีความยากลำบากพอสมควร

จะอธิบายได้ง่ายกว่า และผู้ใช้อย่างช่วยแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องด้วย แต่การตรวจสอบข่าวลวงนั้น ไม่เพียงแต่สื่อสารกับกลุ่มผู้ใช้เท่านั้น ยังต้องทำงานกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มด้วย ซึ่งขณะนี้ ทั้งเฟซบุ๊ก และกูเกิล มีนโยบายเรื่องเฟคนิวส์แล้ว และได้ประสานกับสื่อมวลชนหลักแล้ว ว่าต้องทำงานร่วมกันอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับความจริงว่า ข่าวปลอมส่งต่อและแพร่กระจายเร็วมาก ความพยายามแก้ไขและชี้แจงไม่สามารถตามทัน ทั้งนี้ **กนกพร** ให้ข้อสังเกตว่า ช่วงเวลาที่ต้องระมัดระวังข่าวปลอมคือช่วงที่มีเหตุการณ์ผิดปกติ เช่น มีการสร้างกระแสความเกลียดชัง หรือข่าวคนดัง ๆ เป็นกระแส หรือสังคมกำลังอ่อนไหวในเรื่องต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีความรู้เท่าทัน และต้องกรองข้อมูลข่าวสารในช่วงนั้นเป็นพิเศษ

วิเคราะห์ความจริงเป็นเรื่องยาก มีความซับซ้อนทั้งเนื้อหาและเทคโนโลยี

พีรพล อนุตรโสตร์ ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท. เริ่มต้นกล่าวถึงที่มาของรายการชัวร์ก่อนแชร์ว่า ในปี พ.ศ.2558 ตั้งใจทำเรื่องการแก้ปัญหาข้อเท็จจริงในสิ่งที่แชร์กัน จึงมุ่งไปที่แอปไลน์ โดยเปิดให้คนทักไลน์ หรือส่งมาในไลน์ ซึ่งส่วนมากเป็นคำถามเชิงสุขภาพ จนถึงปี พ.ศ. 2561 ได้รับข้อมูลจำนวนมาก โดยเฉพาะประเด็นสุขภาพ จึงรู้สึกว่าการดูแลสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ

กระบวนการตรวจสอบข่าวลวง โดยหลักใหญ่แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ **1) การหาที่มา** หรือแหล่งต้นทางข้อมูล **2) การวิเคราะห์** ว่าทำไมเรื่องนี้ถูกส่งมา และ **3) การตรวจสอบเนื้อหา** ว่ามีการ

แนวคิดการตรวจสอบข่าวลวงมาจากความสงสัยต่อข้อมูลที่รับรู้มา จึงพยายามตรวจสอบหาความจริง แต่การวิเคราะห์ความจริงเป็นเรื่องยากพอสมควร มีความซับซ้อนทั้งในแง่ของเนื้อหาและเทคโนโลยี การมีผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงท่านอื่น / กลุ่มอื่นมาช่วยตรวจสอบจะเป็นที่น่ายินดีมาก ไม่เพียงทำให้งานตรวจสอบข้อเท็จจริงโปร่งใสขึ้น หากยังทำให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีความรอบด้านมากขึ้นด้วย

ทำการทดลองวิทยาศาสตร์ตามคลิปที่แชร์ พบว่าไม่เป็นความจริงจำนวนมาก

จิตต์ติล เจะและ DeenVlog / ยูทูบเบอร์

แบ่งปันประสบการณ์การเป็นยูทูบเบอร์ว่า ตอนแรกเริ่มทำคลิปวิดีโอเกี่ยวกับ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อนำเสนอภาพในพื้นที่ว่า ไม่ได้น่ากลัว หรืออันตรายตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน โดยถ่ายคลิปวิดีโอสถานที่ท่องเที่ยว ป่าเขาสวยงามหาดูยาก เพื่อลบภาพความรุนแรงของสถานการณ์ในพื้นที่ และปัจจุบัน มีคนช่วยตรวจสอบ และช่วยกรองข่าวลวงมากขึ้น สามารถแก้ไขข่าวลวงข่าวปลอมเกี่ยวกับสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ได้ระดับหนึ่ง

จิตต์ติล เล่าว่าเมื่อต้องรักษาระยะห่างจากผู้คนในยุคโควิด จึงมีเวลาดูคลิปวิดีโอที่เป็นที่นิยม และได้ข้อสรุปว่า คนส่วนใหญ่ดูวิดีโอเพื่อความพึงพอใจและความเพลิดเพลินของตัวเอง แล้วก็แชร์ให้เพื่อนและญาติดูด้วย เป็นการแชร์ต่อ ๆ กันไป โดยไม่ได้สนใจ หรือสงสัยว่าจริงหรือไม่ ท้ายที่สุด จึง

จิตต์ติล เจะและ

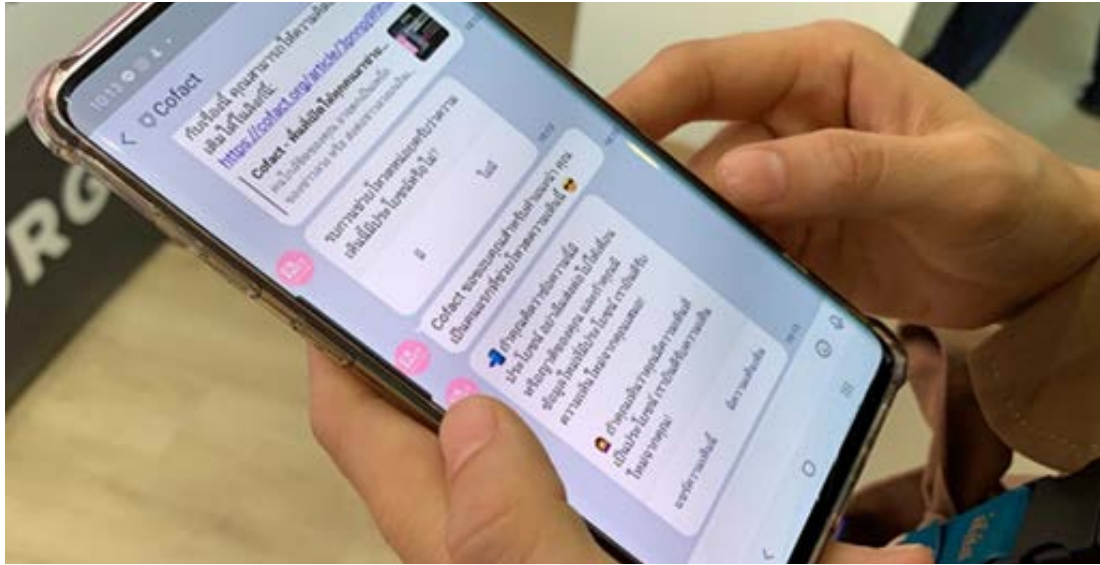
DeenVlog / ยูทูบเบอร์

ตัดสินใจทดลองทำคลิปพิสูจน์ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่แชร์กันในโลกออนไลน์

จากการทำคลิปทดลองวิทยาศาสตร์ประมาณ 3 เดือน พบว่า ข้อมูลที่แชร์นั้น “ผิด” เยอะมาก ถ้าไม่ได้ทดลองตามข้อมูลที่บอกมา ก็จะไม่รู้ว่าข้อมูลผิด และเชื่อตามนั้น แต่พอทดลองทำ และผลออกมาไม่เป็นเช่นนั้น จึงรู้ว่าถูกหลอก ถือว่าเป็นแฟคเช็กเกอร์ (Fact Checker) ได้เหมือนกัน จึงตั้งใจว่า จะทำวิดีโอสั้น ๆ ทางติ๊กต็อก มีเป้าหมายที่เด็ก ๆ เพราะเด็กมีแนวโน้มเชื่อข้อมูลง่าย พอมีการทดลองให้ดูแบบสนุก ๆ เด็กก็จะเข้าใจ และไม่เชื่ออีก ตอนนี้ มีน้อง ๆ ร่วมพันคน ส่งข้อมูลมาให้ทำการทดลองจำนวนมาก ซึ่งทำให้มีเนื้อหาทำคลิปได้อีกมาก

ใช้พลังทางสังคม สร้างกลไกการตรวจสอบความจริงในโลกออนไลน์

สุกัญญา กลางณรงค์ ผู้ร่วมก่อตั้งโคแฟค อธิบายถึงโคแฟคว่า การก่อตั้งโคแฟค ได้รับอิทธิพลจากการทำโคแฟคของไต้หวัน และรายการชัวร์ก่อนแชร์ ในเชิงทฤษฎี ถ้ามีการระบาดของข่าวลวง ก็ต้องมี

สุกัญญา กลางณรงค์

ผู้ร่วมก่อตั้งโคแฟก

จากเครือข่าย เช่น ชัวร์ก่อนแชร์ ไทยพีบีเอส มาใส่เป็นฐานข้อมูล ในระยะยาวจะร่วมกับภาคีท้องถิ่น และสื่อท้องถิ่น ใส่ข้อมูลร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลที่มากขึ้น และให้เกิดเป็นชุมชนโคแฟก (Co-fact Community) เพื่อเช็ค แชร์ และใช้ข้อมูล

นอกจากนี้ ยังมีอาสาสมัครภาคีของ สสส. มาช่วยรวบรวมข้อมูลด้วย โดยใช้การอบรมรับจิตอาสาเป็นแฟคเช็กเกอร์ด้วย เพื่อขยายฐานข้อมูลนี้ออกไป เช่น อสม. ซึ่งจะสามารถเช็คข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพในท้องถิ่นได้ดีกว่าการไปหาในอินเทอร์เน็ต และเข้าถึงฐานข้อมูลเรื่องสุขภาพได้ง่ายขึ้น ตอนนี้ เรามีฐานข้อมูล 1,500 กว่าชิ้นแล้ว โดยเฉพาะเรื่องโรคโควิด-19 โรคมะเร็ง ความสวยความงาม ซึ่งเป็นทั้งข่าวสารและข้อเท็จจริง

ผู้แก้ไข (Corrector) มาช่วยทำให้ถูก ถ้าการระบาดของข่าวลวงรุนแรง ก็ต้องแก้ด้วยการสร้างผู้แก้ไขจำนวนมาก ๆ เพื่อมาช่วยทำข้อมูลให้ถูกต้องและแพร่กระจายออกไปเพื่อแก้ข่าวลวง จึงอยากให้ทุกคนเป็นแฟคเช็กเกอร์ หรือผู้ตรวจสอบความจริง เพราะอยากสร้างวัฒนธรรมใหม่ในยุคดิจิทัลว่า เราควรช่วยตัวเอง ถ้าทุกคนช่วยกันทำ ใส่ข้อมูลที่ถูกต้อง ก็จะช่วยลดการระบาดของข่าวลวงได้

โคแฟกมีเว็บไซต์ชื่อ cofact.org เป็นเว็บที่ใช้อัปเดตข่าวสาร/ข้อมูลที่มีการวินิจฉัยแล้ว และพยายามสรุปข่าวโพสต์บนเฟซบุ๊ก โดยทีมนี้เอง ๆ จะใส่ข้อมูลทุกวัน อย่างน้อยวันละ 10 ข่าว ด้วยการเลือกข้อมูลจากกูเกิล กลุ่มไลน์ และคิดว่าทุกคนจะได้รับข่าวนี้ และช่วยกันตรวจสอบความจริง โคแฟกยังไม่มีนักข่าวของตัวเอง จึงไปเอาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

สุกัญญา เห็นว่าด้านมืดของโลกออนไลน์มีมาก และไม่เห็นด้วยกับวิธีบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว พลังทางสังคม จะเป็นกลไกหนึ่ง ที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการเคารพสิทธิเสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยยึดข้อเท็จจริงเป็นหลัก และความคิดเห็นตามมา เราสามารถเถียงกันในข้อเท็จจริงได้ และข้อเท็จจริงก็ต้องสู้กันบนฐานของการมีหลักการและเหตุผล แล้วก็เปิดกว้าง และสุดท้ายทุกคนก็ต้องยอมรับในหลักฐานเชิงประจักษ์ อันเป็นความจริงร่วม แม้ว่าความจริงร่วมในวันนี้ อาจจะไม่จริงในอนาคตก็ได้ ซึ่งนี่คือ หัวใจของการเรียนรู้ร่วมกันยุคดิจิทัล

คำกล่าวแสดงความนิยมต่อโคแฟกประเทศไทย: เหตุใด “ความจริง(ร่วม)” จึงสำคัญในยุคดิจิทัล

อังเดร ถัง (Audrey Tang) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัล ได้เห็น กล่าวแสดงความยินดีในโอกาสเปิดตัวโคแฟกประเทศไทย ว่ารู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญเป็นแขกพิเศษในงานเปิดตัวโคแฟกประเทศไทย (Cofact Thailand) และรู้สึกดีใจที่รู้ว่าโคแฟกประเทศไทย เติบโตขึ้นในแง่ของจำนวนคนที่ร่วมมือกันตรวจสอบข้อเท็จจริง และการมีฐานข้อมูลกว่า 1,500 ชิ้น และแสดงความยินดีกับความก้าวหน้าที่ยอดเยี่ยมนี้นี้ จากการทำงานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยและทุ่มเทในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

อังเดร ถัง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัล ไต้หวัน

และอื่น ๆ เพื่อให้มีมาตรฐานทางวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับการปฏิบัติร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การร่วมมือกับ “บุคคลที่สาม” เพื่อสร้างกลไกการกำกับดูแลที่โปร่งใส และยุติธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญ

เราต้องสร้างข้อมูลข่าวสารที่มีความชัดเจนทางวิทยาศาสตร์ เพื่อแบ่งปันและแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องให้รวดเร็วกว่าผู้สมคบคิดกันในการแพร่ข่าวลวง/ข่าวปลอม ซึ่งเราสามารถทำสิ่งที่คล้ายกันแต่ของเราน่าดึงดูดใจกว่า ในภาวะที่ข้อมูลข่าวสารกระจายตัวอย่างรวดเร็วยุคดิจิทัล และข้อมูลเหล่านี้ กลายเป็นเหมือนไฟป่าที่ทำให้สังคมตื่นตระหนก และเกิดการถกเถียงกันในประเด็นปัญหาที่เราไม่สามารถละเลยได้ สิ่งนี้ เป็นการเผชิญหน้ากับความท้าทายที่ยากลำบาก แต่เชื่อมั่นว่า ด้วยความร่วมมือกันของภาคีต่าง ๆ จะทำให้เราสามารถปกป้องและสร้างสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม

สุดท้ายนี้ ขอให้งานในวันนี้ ทำให้มีข้อคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย และเชื่อว่าด้วยการสนับสนุนของทุกคน ก็จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้นในการแบ่งปันข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อสร้างสังคมที่ติงามและความร่วมมือระหว่างประเทศในอนาคต

แถลงการณ์ร่วมของเครือข่ายภาคีโคแฟค

โครงการโคแฟค หรือ Cooperative Fact Checking เกิดขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจากการรวมตัวของภาคประชาสังคมในไต้หวัน ที่เชื่อในพลังของภาคพลเมืองในการรับมือกับด้านมืดของข้อมูลข่าวสารในไต้หวัน ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมากในระยะเวลาไม่กี่เดือน มีบรรณาธิการจิตอาสาสูงกว่า 400 คน มีประชาชนเข้าใช้งานกว่า 20,000 คน และมีข้อมูลสัปดาห์ละกว่า 150 ข้อมูล

ภาคประชาสังคมในประเทศไทย ต้องการสร้างพื้นที่ตรงกลางที่เปิดกว้าง ปลอดภัย และสร้างสรรค์ ในการที่จะค้นหาความจริงร่วมกันในยุคที่ข้อมูลข่าวสารเต็มไปด้วยความเข้าใจผิด สับสน อลหม่าน จนบางครั้งก็ยากที่จะเชื่อใจ หรือเชื่อใครได้ โคแฟคจึงเกิดขึ้นในประเทศไทย แนวคิดโคแฟคเป็นการผสมผสานการผลักดันการใช้เทคโนโลยีภาคพลเมือง (Civic tech) กับงานเชิงวารสารศาสตร์ โดยมีกองบรรณาธิการร่วมกับอาสาสมัครในการกรองข่าว และเปิดพื้นที่ให้ทุกคนมาร่วมแลกเปลี่ยนโต้แย้งข้อเท็จจริง และแสดงความเห็นร่วมกันได้ อีกทั้ง ยังมีแชทบอท ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สามารถพูดคุยอัตโนมัติ ที่เปิดให้ทุกคนส่งข่าวมาให้ทีมกลั่นกรองได้ และยังมีการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และสื่อมวลชนอีกด้วย

แนวคิดของโคแฟคนั้น เราเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง เรามีความมุ่งมั่นที่จะสร้างชุมชนผู้ตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ได้เป็นเพียงชุมชนนักวิชาการ หรือนักขับเคลื่อนงานด้านสื่อสารมวลชนเท่านั้น หากแต่เป็นทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยที่จะมาช่วยกันตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และส่งต่อข่าวจริงหรือข้อมูลที่ถูกต้อง เพราะข้อมูลที่ปลอมหรือบิดเบือนนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อติ ทัศนคติ และแนวทางการตัดสินใจในการดำรงชีวิตของพวกเราและคนที่เรารัก

ในวันนี้ พวกเราจึงมาร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนชุมชนผู้ตรวจสอบข่าวลวง ช่วยกันสร้างการรับรู้ของการเกิดขึ้นของ โคแฟค ประเทศไทย ในวงกว้างเพราะ “ทุกคน คือ ผู้ตรวจสอบข้อมูล” - Everybody is a fact checker.

เรียบเรียงจากเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 11 **เปิดตัวโคแฟค** **ทำไมความจริงร่วมจึงสำคัญ** เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ณ Space Connect ชั้น 3 Clazy Café (BTS สนามเป้า) จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Center for Humanitarian Dialogue (HD) Open Dream และสถาบัน Change Fusion และ ภาคีเครือข่ายป้องกันและตรวจสอบข่าวลวงอาทิ สภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส ภาคีสร้างสุข ธนาคารจิตอาสา สื่อเพื่อสันติภาพ (D4P) และทีวีชุมชน

เมื่อต้องรับมือข่าวสาร จริง-ลวงด้วยข้อมูลเปิด เราจะเข้าถึงรัฐบาล ดิจิทัลได้อย่างไร

#12

พลังของเทคโนโลยี ในการรวบรวมข้อมูลจำนวนมากไว้ด้วยกัน เชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์แบบเรียลไทม์ (Real Time) เกิดความโปร่งใสของข้อมูล และสร้างให้เกิดความหมายใหม่ ๆ ในการชี้ประเด็นให้กับหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรง การเสวนาครั้งนี้นำเสนอให้เห็นว่า ภาครัฐเมืองจะเข้าถึง ใช้ ประโยชน์ และมีส่วนร่วมในข้อมูลเปิดเหล่านี้ได้อย่างไรบ้าง

การเปิดพื้นที่ให้กับนักวิชาการ หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง มา ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ ความคิดเห็น และข้อเสนอเชิง นโยบาย เพราะเชื่อว่าการแก้ปัญหาสามารถทำได้ในรูปแบบใหม่ ๆ ไม่ใช่ด้วยเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ด้วยมุมมอง มิติ แนวคิดใหม่ ๆ ซึ่ง สามารถเกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของคนหลากหลายวิชาชีพ เพื่อทำให้คนไทยสามารถเป็นพลเมืองดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์แบบ สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในโลกยุคใหม่

ดร.สุพจน์ เรียร์วุฒิ

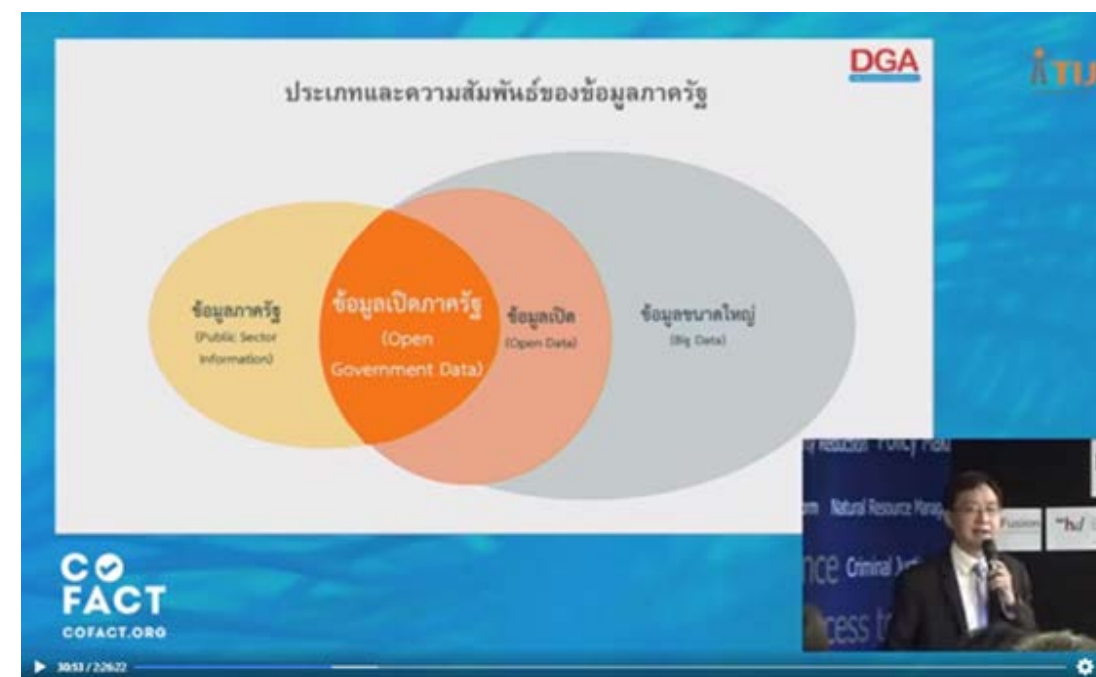
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
สพร.-DGA (องค์การมหาชน)

นำประเด็น: เราจะเข้าถึงข้อมูลรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างไร

ดร.สุพจน์ เรียร์วุฒิ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล สพร.-DGA (องค์การมหาชน) อธิบายการทำงานของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (สพร.) ว่า สพร. มีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดรัฐบาลดิจิทัลขึ้น ประกอบด้วยงานจัดทำแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล วางมาตรฐานแนวทางปฏิบัติ ช่วยสนับสนุน เป็นที่ปรึกษา รวมถึงการสร้างพื้นที่กลางในส่วนที่จำเป็น เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการบริการครบวงจร (One Stop Service) และการทำธรรมาภิบาลข้อมูล สำหรับงานหลัก ๆ ที่ต้องทำระหว่างนี้ คือ การทำข้อมูลให้เป็นดิจิทัล (Digitized Data) ซึ่งไม่ใช่การทำให้เป็นข้อมูลเปิด (Open Data) การดำเนินการข้อมูลเปิดด้วยธรรมาภิบาลข้อมูล หลายหน่วยงานภาครัฐ พยายามปรับเปลี่ยนข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อบริการประชาชนด้วยระบบดิจิทัลเป็นเบื้องต้น เมื่อสามารถเปลี่ยนรัฐบาลให้เป็นดิจิทัลแล้ว ตัวข้อมูลเปิดก็จะเกิดขึ้น สุดท้ายจะไปถึงการให้บริการแบบเป็นรายบุคคล แบบรัฐบาลประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งคงต้องใช้เวลาอีกพอสมควร โดยต้องมีการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐ และเกิดบริการเบ็ดเสร็จจุดเดียวแบบบูรณาการเสียก่อน

ดร. สุพจน์ บอกว่าข้อมูลที่จัดเก็บมา ไม่ได้เป็นข้อมูลที่มีคุณภาพหรือพร้อมเปิดเผยได้ทั้งหมด รวมถึงส่วนหนึ่งยังเป็นข้อมูลที่ภาครัฐเปิดเผยไม่ได้ เพราะติดเรื่องกฎระเบียบ นอกจากนี้ ความเป็นไซโล (SILO) ของหน่วยงานรัฐ ที่มีลักษณะการทำงานแบบแยกส่วน ทำให้การจัดการข้อมูลไม่เป็นระบบ อีกทั้ง ในระดับเจ้าหน้าที่ ซึ่งเกรงว่า การเปิดเผยข้อมูลออกไป แล้วข้อมูลนั้นมีความผิดพลาด ส่งผลกระทบต่อสังคม ตนเองจะถูกตรวจสอบ และมีความผิด สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ

ข้อมูลภาครัฐที่จัดเก็บมีจำนวนมาก ในจำนวนนั้น มีทั้งที่เป็นข้อมูลเปิด และข้อมูลปิดส่วนบุคคล นอกจากนี้ ยังมีบิ๊กดาต้า (Big Data) เป็นข้อมูลการทำธุรกรรมทั่วไป ข้อมูลสถิติการให้บริการของหน่วยงาน ข้อมูลที่เกิดจากการปฏิบัติงานเป็นรายวันหรือว่าเป็นรายครั้ง เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเมื่อเปิดออกมา สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ต่อได้

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในรูปแบบข้อมูลดิจิทัล ที่สามารถเข้าถึงและใช้ได้อย่างเสรี ไม่จำกัดแพลตฟอร์ม เผยแพร่ ทำซ้ำ หรือใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดวัตถุประสงค์ ต้องมีลักษณะตามมาตรฐานของ สพร. คือ มีความสมบูรณ์ เป็นข้อมูลปฐมภูมิ เป็นปัจจุบัน เข้าถึงง่าย อ่านได้ด้วยเครื่อง ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่จำกัดสิทธิ ปลอดภัย ในทรัพย์สินทางปัญญา คงอยู่ถาวรและไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่ง สพร. รับผิดชอบคือ แพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data) และแพลตฟอร์มศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อให้หน่วยงานรัฐแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้

ท้ายที่สุด สพร. มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนหน้าที่ของรัฐบาลดิจิทัล เพื่อให้รัฐบาลไทย ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสวัสดิการ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการขับเคลื่อนการทำหน้าที่ของภาครัฐให้ดีขึ้น

ตรวจสอบข่าวจริง-ลงด้วยข้อเท็จจริง อุปสรรคและความท้าทายของข้อมูลเปิด

ปรากฏการณ์การตรวจสอบความจริง (Fact Checking) ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา สิ่งที่อยู่แข่งขันประธานาธิบดีพุตกันแบบเรียลไทม์ ถูกประชาชนตรวจสอบความจริง และแจ้งต่อสาธารณะว่า พูดยังไม่จริง พร้อมเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องด้วยนั้น จะสามารถเกิดขึ้นในประเทศไทยได้หรือไม่

การตรวจสอบความจริงนั้น องค์กรตรวจสอบความจริง องค์กรสื่อมวลชน องค์กรภาคธุรกิจเอกชน แม้แต่ โคแฟค ประเทศไทยเอง จะสามารถตรวจสอบความจริงได้ ต้องพึ่งพา “ข้อมูลเปิด” ทั้งสิ้น

การเปิดเผยข้อมูลเป็นหน้าที่ การปิดบังคือช้อยกเว้น

ดร.พนชิต กิตติปัญญางาม

ประธานกรรมการผู้จัดการใหญ่และผู้ร่วมก่อตั้ง
ZTRUS อดีตผู้อำนวยการ DPUX มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต และอดีตนายกสมาคมด้าน TTSA

ดร.พนชิต กิตติปัญญางาม ประธาน
กรรมการผู้จัดการใหญ่และผู้ร่วมก่อตั้ง ZTRUS
อดีตผู้อำนวยการ DPUX มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต และอดีตนายกสมาคมด้าน TTSA แสดง
ความคิดเห็นว่า ความยากของข้อมูลเปิด (Open
Data) ในประเทศไทย คือความตระหนักของภาครัฐ
มีไม่มากพอ ซึ่งตอนนี้ คงมีเพียง สพร. หน่วยงาน
เดียว ที่มีภารกิจนี้โดยตรง และมี พ.ร.บ. กำหนด
อำนาจหน้าที่ ซึ่งน่าจะสามารถทำให้ สพร. ขับ
เคลื่อนเรื่องนี้ได้ดีขึ้น

แนวคิดหลักของการใช้ข้อมูล อยู่ที่การมองว่า
ข้อมูลเป็นทรัพย์สินขององค์กร ถึงแม้จะมี กฎหมาย
รัฐบาลดิจิทัลแล้วก็ตาม หากหลักคิดของการดูแล
ข้อมูลยังอยู่ภายใต้กฎหมายองค์กรตัวเอง องค์กรเป็น
เจ้าของข้อมูล ดูแลข้อมูล มักไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาดู
มาเอาไปใช้ เพราะจะเป็นการทำผิดระเบียบองค์กร
ส่งผลให้เกิดเป็นไซโลองค์กรรัฐ ทำงานแยกส่วน
การมี สพร. ที่พยายามประยุกต์วิธีคิดการใช้ข้อมูล
และขับเคลื่อนคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล เพื่อ
วางกรอบใหญ่ ออกแบบแนวปฏิบัติ ใช้เป็นนโยบาย
เดียวกันหมด น่าจะเป็นแนวทางที่เป็นไปได้

ดร.พนชิต ตั้งข้อสังเกตว่า การทำข้อมูล “เก่า” ให้เป็นดิจิทัลนั้น ต้องใช้เวลามาก ซึ่งกว่าจะเป็น
ดิจิทัลทั้งหมด ข้อมูลอาจล้าสมัย ไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป อาจต้องปรับวิธีการทำงาน โดยเริ่มออกแบบ
โครงสร้างการทำข้อมูลที่ต้องการใช้ในวันนี้ ด้วยระบบดิจิทัลก่อนเลย เมื่อทำไปเรื่อย ๆ ก็จะได้ข้อมูลที่เป็น
ประโยชน์มาใช้เป็นข้อมูลเปิดได้ทันทั่วทั้งที่ เจอนไขคือ ภาครัฐต้องมีกลไกที่จะออกแบบ และจริงจังเรื่องของ
ข้อมูล ต้องมีเจตจำนงทางการเมืองในประเด็นนี้อย่างชัดเจน เช่น การเปิดเผย (ข้อมูล) เป็นหน้าที่ขององค์กร

ดร.พนชิต แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นข้อมูลเปิดกับการปกป้องข้อมูลว่า ข้อมูลเปิด มีชุดหลักคิด
ที่เป็นสากลกำกับอยู่ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลชุดแรกที่ต้องปกป้อง แต่ข้อมูลนิติบุคคลเปิดได้ เพื่อความ
โปร่งใส ตัวอย่างประเทศสิงคโปร์ ต้องเปิดเผยโลเคชัน-ตำแหน่งที่อยู่ บ้านเลขที่ เพื่อสามารถระบุ “เจ้าของ
บ้าน เจ้าของที่ดิน” และตำแหน่งบนแผนที่ แต่ไม่ต้องระบุว่ามีใครอยู่ที่นั่น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ใช้แนวคิด
นี้ไม่ทั้งหมด ยังยกเว้นไว้สำหรับข้อมูลห้ามเปิดเผยโลเคชันของการประปา การไฟฟ้า โรงไฟฟ้า เพราะถือเป็น
โครงสร้างพื้นฐาน ในแผนที่จะปรากฏเป็นพื้นที่ป่า ไม่ระบุว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เพราะถือเป็นความมั่นคง
ของประเทศอย่างยิ่งยวด การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ ต้องศึกษาตัวอย่างจากประเทศที่ใช้แล้ว และนำมาพูดคุย
ถึงประเด็นที่เป็น “ข้อยกเว้น” อย่างเป็นเหตุเป็นผล ตามหลักการว่า การเปิดเผยข้อมูลเป็นหน้าที่ ต้องเปิด
เผยข้อมูลทั้งหมดอยู่แล้ว ยกเว้นข้อมูลส่วนบุคคลที่กฎหมายคุ้มครอง หรือละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน

ไม่ควรใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ตัดสินว่า ประชาชนควรรู้หรือไม่รู้อะไร

นัฐภัทร เนียวกุล

ผู้จัดการโครงการ บริษัท แอนด์
วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด

นัฐภัทร เนียวกุล ผู้จัดการโครงการ
บริษัท แอนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด แบ่งปัน
ประสบการณ์ของแอนด์ ที่ตั้งใจส่งเสริมความโปร่งใส
และสนับสนุนธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐและ
เอกชน โดยยกตัวอย่าง การทำข้อมูลเปิดเพื่อต่อต้าน
คอร์รัปชัน ซึ่งได้พัฒนาเครื่องมือที่เรียกว่า ACT AI
เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ใช้รวบรวมข้อมูลการจัดซื้อ
จัดจ้างภาครัฐ

กรมบัญชีกลาง มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อ
จัดจ้างภาครัฐจำนวนมาก หรือข้อมูลรัฐสภาเกี่ยวกับ
ผลโหวตของนักการเมืองในวาระต่าง ๆ ก็มีมาก
เช่นกัน แต่เว็บไซต์ของทั้งสององค์กร ใช้งานข้อมูล
ยากมาก ทางหนึ่งเป็นเพราะข้อมูลจำนวนมาก
หากเปิดให้ใช้งานได้ง่าย โดยไม่คัดกรอง จะรบกวน
กับฐานข้อมูลที่มี แต่ว่าในขณะเดียวกัน ก็ทำให้การ
ทำงานของภาคประชาชนในการตรวจสอบติดตาม
การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างลำบากด้วยเช่นกัน

ณัฐภัทร ตั้งข้อสังเกตว่า หลายครั้งที่ขอข้อมูลไปยังหน่วยงาน แล้วได้คำตอบว่า มีข้อมูลอยู่แต่ไม่ได้อัปโหลดขึ้นเว็บไซต์ เพราะคิดว่าประชาชนไม่ควรรู้ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ตัดสินว่าประชาชนควรรู้อะไร ไม่ควรรู้อะไร ไม่ถูกต้องนัก ควรกลับสู่แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลเปิดของภาครัฐว่า การเปิดเผย (ข้อมูล) เป็นหน้าที่ จึงจะเป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือตรวจสอบความจริงของข้อมูล

ณัฐภัทร แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นข้อมูลเปิดกับการปกป้องข้อมูลว่า ข้อมูลที่รัฐควรจะเปิด คือข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้งบประมาณภาษีของประชาชนไปบริหารจัดการประเทศ ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคงของรัฐ และไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล ขณะเดียวกัน ข้อมูลที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลจริง ๆ ที่สามารถระบุตัวตนที่ชัดเจน ก็ควรปกป้อง การเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง จะทำให้ประชาชนสนับสนุนภาครัฐ กรณีมีข้อสังเกตเรื่องความโปร่งใส

นอกจากนี้ ต้องมีวิธีคิดว่า ข้อมูลภาครัฐเท่ากับข้อมูลสาธารณะ ถ้าคิดว่าข้อมูลภาครัฐ เป็นข้อมูลของรัฐบาล จะมีนัยยะความเป็นเจ้าของของรัฐอยู่ด้วย แต่ถ้าระบุว่า ข้อมูลนี้คือข้อมูลสาธารณะ ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะลดลง และการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่อาจลดลงไปด้วย

การเปิดเผยข้อมูลเป็นหน้าที่ หากหน่วยงานปกปิดข้อมูลมีความผิดตามกฎหมาย

พงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์

uss **ณัฐภัทร** *อาวุโส* **The MATTER**

ใช้เวลา 1 เดือนเต็มกว่าจะได้ข้อมูลนั้น ทำให้ภาคประชาชนเสียโอกาสในการตรวจสอบข้อมูลภาครัฐไปมาก แม้จะมีแนวโน้มว่าหน่วยงานรัฐหลายแห่งต้องการเปิดข้อมูล แต่ปัญหาคือ แต่ละกรม กระทรวง ไม่ได้วางตำแหน่งข้อมูลเปิดเอาไว้ที่เดียวกัน ไม่ได้ออกแบบให้เปิดง่าย บางเว็บไซต์เปลี่ยนหน้าเว็บบ่อย ทำให้

พงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์ บรรณาธิการอาวุโส The MATTER แบ่งปันประสบการณ์ของนักข่าว ซึ่งทำงานเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลมา 13 ปีว่า รัฐเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น เพราะบทบาทของสพร. และความตื่นตัวของประชาชนบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ แต่เมื่อมีกฎหมายผลักดันการเปิดเผยข้อมูล ปรากฏว่าการเปิดเผยข้อมูลถอยหลัง ยกตัวอย่าง ป.ป.ช. สมัยก่อนข้อมูลบัญชีทรัพย์สินของนักการเมือง จะเปิดเผยบนเว็บไซต์ตลอดเวลา สามารถเข้าเว็บค้นดูได้โดยใช้เวลา 5 นาที และจะปิดข้อมูลส่วนบุคคลบางอย่าง เช่น บ้านเลขที่ ยี่ห้อรถยนต์ ทะเบียนรถ เบอร์โทรศัพท์ ฯลฯ จำนวน 13 รายการ แต่ภายหลัง ป.ป.ช. ออกระเบียบว่าด้วยข้อมูลบัญชีทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยประกาศไว้บนเว็บไซต์เพียง 180 วัน หลังจากนั้นต้องไปทำเรื่องขอข้อมูลที่สำนักงาน ป.ป.ช. ซึ่งต้อง

นักข่าวและประชาชนที่ต้องการข้อมูลเข้าถึงยาก ใช้เวลา ใช้ต้นทุนสูง เป็นเหตุให้ข่าวเชิงข้อมูลค่อย ๆ หายไปจากหน้าสื่อหลัก ที่แข่งขันกันด้วยความเร็ว และความนิยม

พงษ์พิพัฒน์ เสนอว่า ต้องเพิ่มความรับผิดชอบของหน่วยงาน ให้การเปิดเผยข้อมูลเป็นหน้าที่ หากไม่เปิดเผยข้อมูล ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย เพราะตอนนี้ การปกปิดข้อมูลเป็นปกติ แต่การเปิดคือข้อยกเว้น ไม่รวมถึงการออกระเบียบใหม่ในช่วงหลัง ซึ่งต้องใช้การพิจารณาในระดับหน่วยงานนั้นๆ เพื่อจะสรุปว่า หน่วยงานมีมติไม่ให้เปิดเผยข้อมูล เพราะเป็นข้อมูลส่วนบุคคล

วิทยากรเห็นพ้องต้องกันว่า พลังอำนาจในการผลักดันให้ภาครัฐเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น อยู่ในมือประชาชนทุกคน สื่อสามารถกดดันให้ภาครัฐเปิดเผยข้อมูลได้ เพราะมีเสียงประชาชนเรียกร้องจำนวนมากพอ และหากมีตัวแทนของภาคประชาชนในการรวบรวม ก็จะเป็นแบคอัพให้กับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน และกล้าหาญที่จะเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะด้วย อย่างไรก็ตาม ต้องตระหนักด้วยว่า มีภาคเอกชนและประชาชนที่เข้ามาในพื้นที่นี้ เพื่อจะเอาเปรียบคนอื่น และเอาเปรียบภาครัฐด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ประเด็นข้อมูลเป็นปัจจุบัน อาจจะไม่สามารถได้ข้อมูลทันเวลามากนัก แต่สามารถระบุการกำหนดเวลาได้ เพื่อให้รู้ว่าใช้ข้อมูลของวันไหนมาใช้งานวิเคราะห์

สุนิตย์ เชรษฐา

ChangeFusion

สุนิตย์ ยังเสนอการสร้างควมมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มาผลักดันในแต่ละประเด็น เพราะอาจจะช่วยให้ข้าราชการที่อยากจะเปิดเผยข้อมูล เกิดความมั่นใจมากขึ้น แล้วถ้ามีประชาชนมาหนุนเรื่องนโยบายหรือกฎหมายระเบียบ เรื่องการเปิดเผยข้อมูลต้องเป็นไปตามเวลา และมีชุดข้อมูลไหนบ้างที่ควรเปิดเผยก็น่าจะทำให้ข้าราชการทำงานได้ง่ายขึ้น

สุนิตย์ เชรษฐา ChangeFusion สรุปประเด็นว่าเวลาพูดถึงคำว่าข้อมูลเปิด ไม่ได้หมายถึงข้อมูลเปิดของภาครัฐอย่างเดียว แต่หมายถึงข้อมูลที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ของประชาชน ของเอกชน ที่มีจำนวนมากเช่นกัน หากจัดระบบให้ได้มาตรฐาน จะมีประโยชน์มาก โดยเฉพาะข้อมูลในช่วงวิกฤตโรคโควิด-19 หรือข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การรวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรฐานจากจุดที่หลากหลาย มีกลไกการตรวจสอบข่าวลวง ที่มีส่วนร่วมทั้งจากสื่อมวลชนเอง แล้วก็เครือข่ายประชาสังคมประชาชน นอกจากนี้ ยังตั้งคำถามว่าในการจัดตั้งทางของข้อมูล ทำอย่างไรจะให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และไม่จำเป็นต้องมาจากภาครัฐอย่างเดียว และทำอย่างไรในการสร้างศักยภาพของภาครัฐ สื่อมวลชน เครือข่ายประชาชน และภาควิชาการ ในการสื่อสารข้อมูลอย่างเป็นระบบ ถูกต้อง และไม่สร้างความตระหนัก หรือผิดพลาด

เรียบเรียงจากงานสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinker Forum ครั้งที่ 12 เมื่อต้องรับมือข่าวสารจริง-ลวงด้วยข้อมูลเปิด เราจะเข้าถึงรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างไร *Fighting Fake News & Opacity with Open Data: How to enable fact-checking by digital government?* เมื่อวันศุกร์ที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ณ ห้องประชุมชั้น 15 สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย อาคาร GPF ถนนวิทญ์ กรุงเทพฯ จัดโดย โคแฟค ประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย -TIJ (องค์การมหาชน) สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) มูลนิธิฟรีดริช เนามัน HAND Social Enterprise Center for humanitarian dialogue (HD) และ สถาบัน Change Fusion

จากรุ่นแวนะล็อก
สู่ยุคดิจิทัล

เราจะลดช่องว่าง
การสื่อสารด้วย
ความจริง
และความงาม
ได้อย่างไร

#13

หัวข้อการเสวนาครั้งนี้เป็นประเด็นร่วมสมัย และตอบโจทย์สถานการณ์ปัจจุบันอย่างมาก เนื่องจากช่องว่างระหว่างคนหนุ่มสาว (Digital Natives) กับคนรุ่นก่อน (Digital Immigrants) ที่ไม่ใช่เฉพาะช่องว่างระหว่างวัยเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องว่างระหว่างแพลตฟอร์มในโลกออนไลน์ด้วย เกิดสิ่งที่เรียกว่า เอคโค่แชมเบอร์ (Echo Chamber) “หรือห้องเสียงสะท้อน ซึ่งผู้ใช้แพลตฟอร์มเลือกจะสื่อสารกับกลุ่มที่คิดเหมือนกัน ทำให้ไม่เปิดกว้างในการรับรู้

ท่ามกลางปัญหาความขัดแย้ง ที่รุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลดช่องว่าง และสร้างความเข้าใจระหว่างคนต่างรุ่น ด้วยการเชิญชวนนักคิดในสังคมมาสานเสวนา เพื่อทำความเข้าใจระหว่างกัน และหาแนวทางลดช่องว่างระหว่างพลเมืองที่เติบโตมาคนละยุค โดยอยู่บนพื้นฐานของความจริงและความงาม แม้อาจไม่ได้คำตอบที่เป็นรูปธรรม แต่เชื่อว่าพื้นที่เปิดลักษณะนี้ และองค์รภาคที่ร่วมจัดงาน จะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการพูดคุยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของการสื่อสารและสื่อมวลชน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการรังสรรค์เท็จจริง ลดความเข้าใจผิด และหาแนวทางสันติวิธี เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย

จากรุ่นแอนะล็อกสู่ยุคดิจิทัล เราจะลดช่องว่าง การสื่อสารด้วยความจริงและความงามได้อย่างไร

อานันท์ ปันยารชุน

อดีตนายกรัฐมนตรี

เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และเปิดโอกาสให้คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม

อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหัวข้อในการพูดคุย ซึ่งกล่าวถึงช่องว่างระหว่างคนหนุ่มสาว (Digital Natives) กับคนรุ่นก่อน (Digital Immigrants) ว่า ยังขาดคนอีกรุ่นหนึ่ง คือ คนรุ่น Digital Ignorant หมายถึง คนแบบอานันท์ ปันยารชุน ที่ไม่มีความต้องการ หรือไม่มีความอยากจะเป็นดิจิทัลเลย เขาคนที่เป็นคนรุ่นแอนะล็อก (Analogue Generation) ไม่มีความสามารถที่จะอพยพไปอยู่บนแพลตฟอร์มดิจิทัลได้ แต่เป็นคนรุ่นที่เข้าใจสถานการณ์บ้านเมืองซึ่งใคร ๆ มองว่ากำลังวิกฤตินี้ ไม่ใช่เรื่องผิดปกติเลย

ปัญหาการเมืองไทยในปัจจุบัน เหมือนเช่นเคยมีมาในอดีตเมื่อ 80 กว่าปีของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบประชาธิปไตย คือสู้กันไป เสร็จแล้วก็รัฐประหาร เขียนรัฐธรรมนูญใหม่ เลือกกตั้ง ตั้งรัฐบาล บริหารประเทศไป 7-8 ปี ก็ย้อนกลับไปรัฐประหารอีก วนเวียนอยู่แบบนี้เสมอมา เพราะการเขียนรัฐธรรมนูญ การตั้งรัฐบาล หรือออกแบบนโยบาย ทำไปเพื่อผลประโยชน์เท่านั้น ไม่ได้มองไปถึงรากของปัญหาจริง ๆ ว่าความไม่สงบมาจากไหน และความสงบที่แท้จริงต้องเป็นอย่างไร ความสงบที่แท้จริงต้องไม่มีการบังคับ ไม่ได้มาจากเบี่ยงเบน ไม่ได้มาจากเบี่ยงล่าง แต่เป็นความสงบที่ทุก ๆ ฝ่ายพูดคุยกันแล้ว ตกลงปลงใจในผลประโยชน์ร่วมกัน เกิดความยุติธรรม ความสงบก็จะเกิด อย่างไรก็ตาม หากสังคมยังคงขับเคลื่อนไป พบว่าไม่มีสังคมไหนที่มีความสงบยั่งยืนร้อยเปอร์เซ็นต์

ความขัดแย้งของสังคมไทยทุกสมัย เป็นความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่มเท่านั้น เป็นความขัดแย้งทางการเมืองบ้าง โดยมีผลประโยชน์ส่วนตัวแอบแฝง หรือเป็นความขัดแย้งในวิถีทางด้านการเมืองหรือ

อุดมการณ์ที่ต่างกัน ซึ่งไม่ใช่เป็นความขัดแย้งที่อยู่บนพื้นฐานของสีผิว หรือศาสนา หรือเชื้อชาติ และความขัดแย้งในปัจจุบัน รุนแรงน้อยกว่าความขัดแย้งในอดีตมาก เป็นแค่ความวุ่นวาย ไม่ได้เป็นความรุนแรงเหมือนที่ผ่านมา

จากประสบการณ์การทำงานการเมือง **ถ้าตั้งความหวังให้สิ่งที่คิดสำเร็จ** เพราะเป็นสิ่งที่ดี **ถูกต้องสิ่งที่ต้องคำนึงอยู่เสมอ คือทำคนเดียวไม่ได้** และจะไปบังคับให้ประชาชนรับสิ่งที่เราคิดว่าดีที่สุดแล้วก็ไม่ได้ เพราะประชาชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลย เขารับไปแล้วก็ไม่รู้จักคุณค่า ฉะนั้น วิธีที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ คือการทำทุกอย่าง ต้องให้คนส่วนใหญ่เข้ามาร่วมด้วย (Inclusive) และต้องจัดลำดับความสำคัญ เลือกระเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องแก้ไข ปลดออกไปให้ได้

เพราะฉะนั้น จึงต้องวางยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ และรับฟังความคิดของเด็กรุ่นใหม่ด้วย ต้องเปิดใจกว้าง มีความอะลุ่มอล่วย และเข้าใจซึ่งกันและกัน แต่การเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องเห็นด้วยกันทั้งหมด **อานันท์** เสนอว่า สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ **ต้องเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง** ฉะนั้น ฉะนั้น เรา ก็อยากให้เขาเคารพในสิ่งที่เราเข้าใจหรือสิ่งที่เราพูดไป จะตกลงกันได้หรือไม่ได้ก็ไม่รู้ แต่อย่างน้อยต้องเปิดโอกาสให้ถึงจุดหนึ่งที่แบ่งปันกันได้ และไม่ใช่ทุกคนได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ในบางประเด็นเราได้ 60 เปอร์เซ็นต์ เขาได้ 40 เปอร์เซ็นต์ บางประเด็นเขาได้ 70 เปอร์เซ็นต์ เราได้ 30 เปอร์เซ็นต์

อานันท์ สรุปว่า ปัญหาของทุกประเทศ และเป็นที่น่าวิตกเหมือนกัน คือการสื่อสารแบบสมัยใหม่ที่มีแพลตฟอร์มต่าง ๆ ออกมาให้คนใช้ และมีการผลิตข่าวลวง ข้อมูลบิดเบือน ข้อมูลผิดพลาดออกมามากมายนั้นจริง ๆ แล้วเกิดจากความไม่รับผิดชอบของสื่อ ผู้ผลิตสื่อ และเจ้าของสื่อ ดังนั้น สิ่งที่เราต้องระวัง คือเวลาเราจะอ่านอะไร หรือจะฟังอะไร อย่าเพิ่งมีข้อยุติเร็ววันกว่า เป็นเพราะอย่างนั้นหรือเป็นเพราะอย่างนี้ ต้องฟังจากหลาย ๆ แหล่ง แล้วต้องพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรมด้วย

นอกจากนี้ ช่องว่างระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ชุมนุม เป็นปัญหาเพราะผู้ชุมนุมวัยรุ่นพูดภาษาดิจิทัล ส่วนรัฐบาลพูดภาษาแอนะล็อก เล่นคนละสนามจึงไม่เคยเจอกัน พูดคุยคนละประเด็น ฉะนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจด้วยการพูดภาษาเดียวกัน ประเด็นเดียวกัน และปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจ ไม่ใช่ระหว่างรัฐบาลกับคนที่ไม่อยู่ฝั่งรัฐบาล แต่ระหว่างรัฐบาลกับคนที่ไม่มีอำนาจเลย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจสำคัญมาก แม้ว่าจับมาเล่นสนามเดียวกัน แต่ลำเอียง ให้อีกฝ่ายได้เปรียบกว่า ก็ไม่ถูกต้อง ต้องทำให้สนามเรียบเท่ากัน เพื่อไม่ให้ใครได้เปรียบเสียเปรียบ ประเทศจะมีสันติภาพไม่ได้ ถ้าไม่มีความยุติธรรม และจะไม่มี ความยุติธรรม ถ้าไม่มีความจริงใจระหว่างกัน

ต้องทำความเข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน

สนธิสุตา เอกชัย สื่อมวลชนอาวุโส คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เล่าถึงสถานการณ์การแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนในปัจจุบัน ที่หลายคนกล่าวว่าเด็กสมัยนี้ ก้าวร้าว จาบจ้วง กระด้าง กระเดื่อง จึงไม่อยากเสวนาด้วย ถ้าเด็กพูดให้ดีกว่านี้ จึงจะคุยกันได้ ซึ่งต้องตั้งคำถามกลับไปที่ ถ้าผู้ชุมนุมใช้วิธีการสื่อสารที่ “สุภาพ” กว่าที่เป็นอยู่ จะเกิดการพูดคุยเจรจาจริงหรือ

ในความเป็นจริง เมื่อพูดถึงช่องว่างระหว่างวัยในระดับครอบครัว ถ้าสร้างพื้นที่ตั้งแต่ต้นให้มีการคุยกันดี ๆ ฟังกันนิด อดทนหน่อย คงจะไม่มีปัญหา สามารถอยู่ด้วยกันได้ในความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน เพราะในครอบครัวมีความรัก ความเมตตา และความเกรงใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว แต่หากนำความเชื่อเดียวกันนี้ ไป

สนิกสุดา เอกชัย

สื่อมวลชนอาวุโส

คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์

ให้เกิดความรุนแรง เมื่อพิจารณาคำตอบดีแล้ว ถึงสามารถกล่าวว่า ต้องสื่อสารด้วยสัมมาวาจากับใคร กับคนที่เป็นเหยื่อความรุนแรง หรือกับคนที่ใช้ความรุนแรง เราตั้งเป้าผิดหรือเปล่า ที่จะบอกกับผู้ชุมนุมที่เป็นเยาวชน เราควรจะต้องเป้าไปสู่คนที่ผลิตความรุนแรง หรือรัฐบาลที่มีอำนาจมากกว่า หรือผู้สนับสนุนหรือเปล่า

การที่คนอีกฝ่ายหนึ่งที่บอกว่า รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เพราะเป็นอุดมการณ์หลักของชาติ แล้วถูกตั้งคำถาม ก็ความรู้สึกโกรธ เพราะคำถามนั้น ไม่เพียงทำลายสิ่งที่รักเทิดทูนเท่านั้น แต่ยังทำลายตัวตนผู้นั้นด้วย ลักษณะนี้ คือการทำให้สถาบันกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ละเมิดไม่ได้ วิธีคิดนี้สร้างปัญหา เพราะหากเป็นสถาบันพุทธศาสนา ถูกตั้งคำถามในแนวทางปฏิบัติบางอย่าง ผู้ตั้งคำถามก็จะเป็นถูกตีตราว่า เป็นคนนอกศาสนาทันที เป็นการกีดกันคนอื่นออกไป

สนิกสุดา เสนอว่า ในประเด็นช่องว่างระหว่างวัย ต้องเข้าใจว่าเยาวชนรุ่นใหม่ มีวัฒนธรรมการใช้ภาษา วิธีการพูดของรุ่นเขา และไม่เหมือนรุ่นเรา ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ ก็ต้องเข้าใจ และไม่ใช้ค่านิยมของรุ่นเราไปตัดสินถูก-ผิด ในวิธีการใช้ภาษาของเขา เพราะการใช้ภาษาที่ไม่สุภาพ ตามความรู้สึกของผู้ใหญ่ ไม่ได้แปลว่า เยาวชนรุ่นนี้ เลวร้ายหรือไม่มีจริยธรรมแต่อย่างใด ขณะเดียวกัน หากเยาวชนต้องการพื้นที่เสวนาร่วมกับผู้ใหญ่ เพื่อให้ฟังข้อเสนอ ก็จำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรมการสื่อสารของผู้ใหญ่ด้วย

ภาครัฐที่ยึดติดอำนาจเบ็ดเสร็จ

สื่อมวลชนเขียนเซอร์ตัวเอง การเจรจาไม่เกิดขึ้น

นภพัฒน์จักษ์ อัตตนนท์ บรรณาธิการบริหาร Workpoint Today แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานข่าวว่า ร้อยละ 70 ของผู้ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ อายุระหว่าง 18-35 ปี ขณะที่ ร้อยละ 70 ของผู้ดูทีวีภาคพื้นดิน อายุ 35 ปีขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าคนสองกลุ่มนี้ อยู่ในโลกคนละใบ จึงมีความคิดที่แตกต่างกัน

ใช้ในระดับสังคมการปกครอง ที่ผู้คนมีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน คงไม่มีใครสามารถใช้คำพูดสุภาพไพเราะเพื่อขอร้องให้ฟังข้อเสนอและความเห็น ในขณะที่กำลังถูกจับ ถูกอุ้ม ถูกขู่ จริงอยู่ว่าการมีสัมมาวาจา พูดดีพูดไพเราะ และพูดให้ถูกกาลเทศะเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่มากกว่าการพูดไพเราะ คือต้องกล้าหาญที่จะพูด ถึงแม้ว่าการพูดนั้นจะนำภัยมาสู่ตัวเราด้วย มาถึงขณะนี้คงต้องพิจารณาด้วยว่า สิ่งกับผู้ชุมนุมรุ่นลูกรุ่นหลานกำลังทำอยู่นั้น จำเป็นต้องพูด แม้จะนำภัยมาสู่หรือไม่ พวกเขาปรารถนาดีต่อสังคมใหม่ กำลังเสนอสิ่งที่ดีกว่ากับสังคมใหม่

สนิกสุดา ตั้งคำถามว่า จากสถานการณ์การชุมนุมทางการเมือง ที่แสดงเสรีภาพการสื่อสารของคนรุ่นใหม่ ใครเป็นผู้ผลิตความไม่จริง ใครเป็นคนตั้งไอโอ (IO-Information Operation) หรือปฏิบัติการข่าวสาร เพื่อสร้างความเกลียดชัง และยุยง

นภพัฒน์จักษ์ อัตตนนท์

บรรณาธิการบริหาร Workpoint Today

นภพัฒน์จักษ์ แสดงความคิดเห็นว่า ในฐานะสื่อมวลชน ไม่เคยเจอบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่สามารถคาดเดาอะไรได้แบบนี้มาก่อน สื่อต้องทำข่าวเรื่องลุงพล และลือตเตอร์รี 30 ล้านไปเรื่อย ๆ เพราะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการทำข่าวการเมือง และข่าวการชุมนุม ซึ่งท้าทายต่อจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างยิ่ง และดูเหมือนว่า ประเทศไทยติดกับดักปัญหาอยู่ 3 เรื่อง คือ 1) เรื่องช่องว่างระหว่างวัย ทั้งเรื่องค่านิยม และวิธีการสื่อสาร ที่คนสองรุ่นไม่อาจเข้าใจตรงกัน 2) เรื่องการนำเสนอของสื่อ ที่ต้องระวังตัวเอง (เซ็นเซอร์) ในการนำเสนอข่าวการเมืองและการชุมนุม และ 3) เรื่องภาครัฐในมิติอำนาจ นอกจากจะไม่ยอมเปิดการเจรจากับกลุ่มผู้ชุมนุม และหาทางคลี่คลายปัญหาแล้ว ยังบังคับใช้กฎหมายแบบล้นเกิน เพื่อยุติการแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนอีกด้วย

วิธีการสื่อสารที่ดี บนความเอื้ออาทรต่อกัน

พิชญพร โพธิ์สง่า ผู้สื่อข่าว และพิธีกร สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นำเสนอความคิดเห็นว่า ช่องว่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ไม่ได้มีเรื่องการสื่อสารเพียงอย่างเดียว แต่มีเรื่องของความเหลื่อมล้ำในเชิงเศรษฐกิจ และมีเรื่องของความห่างของช่วงอายุด้วย ซึ่งถ้าเอาสิ่งเหล่านี้ ประกอบกันเป็นวัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม หมายถึงว่าคนกลุ่มนี้ที่มีบริบทแบบหนึ่ง มีวัฒนธรรมแบบหนึ่ง แล้วก็วิธีการสื่อสาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบหนึ่งเช่นเดียวกัน

ความขัดแย้งเริ่มมาจากตัวปัจเจกก่อน แล้วขยับขึ้นมาอีกเป็นความขัดแย้งในระดับชุมชนย่อย แล้วก็เป็นชุมชนใหญ่ขึ้น ๆ จนกลายเป็นความขัดแย้งของสังคมโดยรวม หากจะเกิดสันติได้ ต้องมีการคลี่คลายความขัดแย้งตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล เราต้องรู้ว่าแต่ละคนที่มีข้อขัดแย้งที่เป็นปมปัญหาของเขาอย่างไร แล้วก็คลี่คลายปมปัญหานั้น เพื่อที่ว่าจากคนคนเดียวนี้แหละ ก็จะยกระดับขึ้นมาสู่การแก้ปัญหาในระบบที่ใหญ่ขึ้น ๆ

ทั้งนี้ กลุ่มคนสูงอายุ 50 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มจะเป็นพวกอนุรักษนิยม เชียร์พลเอกประยุทธ์และรัฐบาล ขณะที่คนหนุ่มสาวจำนวนหนึ่ง มีความคิดไปไกลกว่าเรื่องปฏิรูปประเทศแล้ว

ตัวอย่างที่ชัดเจนของโลกคนละใบที่ปรากฏให้เห็น คือการตีเบตระหว่างคุณปาริณา ไกรคุปต์ ส.ส.ราชบุรี พรรคพลังประชารัฐ กับน้องมายด์-ภัสราวลี ธนกิจวิบูลย์ผล ผู้ปราศรัยในการชุมนุมทางการเมือง ทางทีวีช่องหนึ่ง หลังการตีเบตเกิดเคคโค้ เซ็มเบอร์ (Echo Chamber) หรือห้องเสียงสะท้อนของทั้งสองฝ่าย เมื่อทั้งสองฝ่ายนำเอาความจริงที่ตัวเองรู้สึกสบายใจ ไปแชร์กันต่อกันในกลุ่ม แต่ละฝ่ายก็อ้างว่าได้ชัยชนะ โดยไม่ได้รับฟังความเห็นต่างของอีกฝ่ายแต่อย่างใด ปรากฏการณ์นี้ ทำให้เห็นว่าการหาพื้นที่กลาง เพื่อสานเสวนาคงเป็นไปได้ยาก

พิชญพร โพธิ์สง่า

ผู้สื่อข่าว และพิธีกร สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ปานวาด ก่อเกียรติวิชัย

ผู้แทนนิสิตคณะกรรมาการนิสิต

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสื่อสารจะมีพลังมาก ถ้าเลือกถ้อยคำ บางคำมาใช้เพื่อจูงใจคน และจะดีมากถ้ามีพลังในการที่จะผลักดันให้คนช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้น ที่นี้เวลาที่เรารู้อะไรเรื่องการเมือง ก็จะต้องมีสุนทรียะอย่างหนึ่งที่มาเชื่อมข้อเท็จจริงอันเป็นสิ่งที่เราควรพูดอยู่แล้ว แต่ว่าสุนทรียะที่จะพูดข้อเท็จจริงนั้น ต้องนำฟังสำหรับคนทั้งสองฝ่าย อาจจะต้องนึกถึงลีลาในการเจรจา หรือลีลาในการพูดคุยด้วย

พิชญพร เสนอว่า ประเด็นช่องว่างระหว่างรุ่น ต้องหาวิธีสื่อสารให้เอื้อประโยชน์ได้ทั้งสองฝ่าย เพื่อชักจูงให้ทั้งสองฝ่ายมาเจอกัน โดยจูงใจให้เปิดรับความเห็นต่าง และใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ตรงไปตรงมา แต่ที่สำคัญก็คือเรื่องของความเอื้ออาทรต่อกัน และมีการตั้งคำถามว่าจำเป็นหรือไม่ ที่ผู้ชุมนุมจะต้องตะโกนเสียงดัง เพื่อให้ภาครัฐได้ยิน แล้วปฏิบัติตามข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของภาคประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะของประชาชนด้วยกัน เราน่าจะพูดคุยกันได้มากขึ้นในรูปแบบของการไม่ตะโกน เพราะว่าเราไม่ใช่ภาครัฐ แต่เป็นประชาชนเหมือนกัน

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต่อปัญหาอย่างมีเหตุผล จึงจะลดช่องว่าง

ปานวาด ก่อเกียรติวิชัย ผู้แทนนิสิตคณะกรรมการนิสิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งปันประสบการณ์ว่า โดยส่วนตัวเอง เล่นอินเทอร์เน็ตตั้งแต่อายุประมาณ 7 ปี แต่ตอนนั้น แคร็บสื่อบนอินเทอร์เน็ตเท่านั้น และยังอ่านหนังสือพิมพ์ และดูทีวีด้วย ทำให้โตมากับ 2 สื่อซึ่งพอกับ 2 สื่อมานานมาก ๆ ก็เห็นความแตกต่างคือ การเสพสื่อหนังสือพิมพ์และทีวี จะรู้สึกได้รับสารทางเดียว และกำลังปลูกฝังอะไรบางอย่างในหัวเรา จนกระทั่งมาเป็นนักเรียนสื่อ จึงเข้าใจและเรียกสื่อเก่าว่า เป็นการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อ

ส่วนในแพลตฟอร์มดิจิทัล นอกจากจะสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างมากมาย นอกเหนือไปจากอ่านหนังสือพิมพ์และดูทีวีแล้ว ยังสามารถสื่อสาร 2 ทางกับเพื่อน คนรู้จัก หรือผู้ที่มีความคิดคล้ายกันอีกด้วย จึงเกิดปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อนขึ้น ถ้าหยิบประเด็นการเมืองขึ้นมา และเราสนใจข่าวการเมืองไหน เทคโนโลยี ก็จะนำเสนอความคิดเห็น และผู้ใช้แพลตฟอร์มที่มีความคิดเห็นคล้ายกันมาให้ ทำให้ต้องอยู่กับประเด็นนั้น ๆ ไปจนกว่าจะถอนตัวออกมา

สภาพแวดล้อมในโลกออนไลน์ ที่มีลักษณะเป็น Interactive Communication คือ มีการถกเถียงกันในประเด็นที่สนใจ ทำให้เด็กรุ่นนี้ มี Critical Thinking นอกจากนี้ นักศึกษาคณะนิติฯ จะตื่นตัวกับขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เรื่องสิทธิมนุษยชน หรือเรื่อง LGBTQ นิสิตในคณะฯ มักมีเรื่องมาถกเถียงกัน ก็ทำให้เข้าใจบริบทสังคมที่เราอาศัยอยู่ด้วย และเข้าใจว่าทำไมถึงมีคนออกมาปกป้องสถาบัน เพราะประชาชนกลุ่มนั้น ถูกโฆษณาชวนเชื่อมา 10-30 ปี ในขณะที่เราได้รับการปลูกฝังในอีกแบบ ที่จะไม่เชื่อใครง่าย ๆ อีกต่อไป

ปานวาด เสนอว่า การประณามประณอมในพื้นที่ตรงกลางเพื่อลดช่องว่างระหว่างรุ่นนั้น ต้องมีพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างจริงจัง ไม่ได้แลกเปลี่ยนแค่ผิวเผินเป็นพิธีการ แต่ต้องแลกเปลี่ยนถึงเหตุและผล และที่มาของปัญหาว่า กว่าจะมาถึงจุดนี้ ผ่านอะไรมาบ้าง และจะต้องเจออะไรต่อไป

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็นว่า การพูดในวันนี้ ไม่มีการนำเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างเลย และอยากให้เยาวชนที่ออกมาชุมนุม ลองไปศึกษาดูว่าประชาชนในประเทศไทยรู้สึกต่อสถาบันกษัตริย์อย่างไร ทำไมเกิดความรู้สึกนี้ขึ้นมา ก็จะได้พบความจริง นอกจากนี้ ข้อมูลในแพลตฟอร์มดิจิทัล ก็มีปัญหาว่า นำเอาเนื้อหาจากไหน อะไร อย่างไร

นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ ปีที่ 4 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถามคำถามคุณอานันท์ว่า ข้อเรียกร้องของการชุมนุมที่ผ่านมา ข้อหนึ่งคือ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จะเป็นไปได้ไหมว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะอย่างไรให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยและเท่าเทียม

อานันท์ ปันยารชุน ตอบประเด็นนี้ว่า การร่างรัฐธรรมนูญต้องเริ่มจากหลักการใหญ่ ๆ ก่อน ว่าต้องการเห็นอะไร และความโปร่งใสเป็นหลักการที่สำคัญ จากนั้นก็ให้นักกฎหมายเขียนตามภาษากฎหมาย และเขียนให้มีช่องโหว่น้อยที่สุด ต้องมีการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้ให้หลักการความคิดกับผู้ที่ยกร่างภาษากฎหมาย แต่ของเราเริ่มต้นส่วนใหญ่จากนักกฎหมาย และเขียนออกมา 400-500 หน้า แล้วลงรายละเอียดเกินไป และไม่ได้เขียนกฎหมายลูกเอง กฎหมายลูกให้นักการเมืองไปเขียน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยากจะทำมากกว่า คือการปรับปรุงฉบับปัจจุบัน ซึ่งไม่รู้ว่ามีกี่มาตรา มีกี่ข้อ ที่ควรปรับปรุง แต่โดยหลักการแล้วควรเขียนให้สั้น อย่าลงรายละเอียดมากเกินไป และก็ดูมาตราที่สร้างปัญหา ซึ่งตอนนี้มาตราที่สร้างปัญหาแน่นอน คือมาตราที่มีการแต่งตั้ง ส.ว. และให้อำนาจในการเลือกนายกฯ ด้วย เพราะเราต้องเข้าใจว่า นี่คือประเด็นใหญ่ ที่ทำให้เกิดมีการชุมนุมทางการเมือง ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่เยาวชนรุ่นใหม่ และคนรุ่นเก่าจำนวนหนึ่ง ก็ไม่ต้องการให้มีมาตรานี้อยู่ในรัฐธรรมนูญฯ ต่อไปเช่นกัน

ถ้าจะพูดถึงเรื่องสถาบัน เชื่อว่าเยาวชนพูดว่าปฏิรูป ไม่ได้หมายความว่าล้มล้าง เขาก็ยังนับถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญอยู่ สำหรับมาตรา 112 นั้น เห็นด้วยว่าต้อง

สุภิญญา กลางณรงค์

ผู้ร่วมก่อตั้งภาคีโคแฟก

และเครือข่ายนักคิดดิจิทัล

ปรับปรุงใหม่ และต้องทำทันที คือมาตรา 112 จะไม่ต้องเป็นคดีอาญา คือไม่มีการลงโทษ แต่ต้องเป็นคดีแพ่งเท่านั้น มีการปรับและไม่ใช้ปรับ 5 ล้านบาท

สุภิญญา กลางณรงค์ ผู้ร่วมก่อตั้งภาคีโคแฟกและเครือข่ายนักคิดดิจิทัล อธิบายว่า หลักๆ ของการเสวนาครั้งนี้ คือ อยากจะให้คลี่ให้เห็นว่าช่องว่างมีอยู่จริง ถ้าเราได้ฟังทุกคนว่าเขาคิดอะไร ก็สัมผัสได้จริงว่ามีความต่างจริงในหลาย ๆ เรื่อง แต่การจะเข้าใจกันมากขึ้น จำเป็นต้องมีการพูดคุยกันต่อไป ที่สุดบางเรื่องถ้าจะเปลี่ยนมุมมองในการเรื่ยนคิดหนึ่ง ก็อาจจะสร้างการเจรจาต่อไปได้ เข้าใจสิ่งที่เยาวชนผู้ชุมนุมเรียกร้อง และต้องการอยู่ในสังคมที่สงบสุข และเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งคนที่คิดแบบนี้ ก็อาจจะมีไม่น้อยเหมือนกัน จึงอยากสร้างพื้นที่ให้ทุกคนที่ต่าง Generation กัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกัน สุดท้าย อาจสามารถปรับระดับระบอบสังคมไทยในช่วงเปลี่ยนผ่าน ไม่ให้ไปถึงจุดที่นองเลือดอีกแล้ว

อย่างไรก็ตาม เราสามารถหาทางออกอย่างสันติวิธีบนวิถีประชาธิปไตยได้ ซึ่งต้องธำรงความจริง และการธำรงความจริงได้ ต้องมีพื้นที่ในการคุยที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ เราจะลดทอนการเป็นอาชญากร ด้วยการทำให้การพูดคุย หรือการพูดจาไม่เป็นอาชญากรรมได้อย่างไร แต่แน่นอนต้องมีความรับผิดชอบอย่างอื่นแล้วก็มีความเป็นมนุษย์ที่เคารพกันและกัน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เราอยากจะสะท้อนในเวทีวันนี้ แม้ว่าทุกท่านอาจจะคิดไม่เหมือนกันทั้งหมด ในจุดยืนทางการเมือง แต่เชื่อว่าทุกท่านเชื่อในเรื่องของการธำรงความจริง แล้วก็ธำรงความเป็นมนุษย์ แล้วก็หลักของสันติวิธี

เรียบเรียงจากเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 13 จาก**รุ่นแอนะล็อกสู่ยุคดิจิทัล เราจะลดช่องว่างการสื่อสารด้วยความจริงและความงามได้อย่างไร** เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2563 จัดโดย โคแฟกประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย -TIJ (องค์การมหาชน) กองทุนสื่อเพื่อความยุติธรรมในสังคม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิฟรีดริชเนามัน Ashoka Thailand Center for humanitarian dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

สรุปบทเรียนชวนคิด
ว่าด้วยเรื่อง

พลเมืองดิจิทัล
ในการรับมือ
ยุคนิวนอร์มอล

#14

การระบาดของไวรัสโควิด-19 ถือเป็นหายนะครั้งล่าสุดของมนุษยชาติ ส่งผลกระทบไม่เพียงด้านสุขภาพที่มีผู้ป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านเศรษฐกิจ-สังคมด้วย เพราะรัฐบาลใช้มาตรการล็อกดาวน์ ปิดประเทศ ปิดเมือง และปิดบ้าน ทำให้สถานประกอบการจำนวนมากปลดพนักงาน ปิดกิจการ แรงงานถูกเลิกจ้าง ตกงาน ฯลฯ

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล เป็นอีกประเด็นสำคัญที่โควิด-19 เร่งให้เกิดเร็วขึ้น เมื่อรัฐบาลเริ่มใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข และการเยียวยาประชาชน

เวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัลส่งท้ายปี พ.ศ. 2563 ภาควิชาช่วยนักคิดดิจิทัล จึงนำเสนอบทความชวนคิด (Think Piece) เกี่ยวกับพลเมืองดิจิทัลในการรับมือสังคมยุคโรคระบาดไวรัสและโรคระบาดข้อมูล เพื่อแลกเปลี่ยน ต่อยอดให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต

ดร. อนุวรรณ วงศ์พิเชษฐ์

รองผู้อำนวยการ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ

มัทนา ถนอมพันธุ์ หอมลออ

ประธานกรรมการกำกับทิศทาง แผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดร. อนุวรรณ วงศ์พิเชษฐ์ รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ กล่าวเปิดงานสานเสวนาว่า ความร่วมมือของนักคิดดิจิทัล ภาคประชาสังคม ภาคสื่อมวลชน และภาควิชาการที่สนับสนุนเวทีสานเสวนามากว่าหนึ่งปีครึ่ง และแม้จะเป็นช่วงที่มีสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 แต่ก็ไม่ได้ยุติการคิดและการแลกเปลี่ยนไปแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น ภาควิชาการที่เข้าเป็นแนวร่วมเพิ่มจำนวนมากขึ้น ตามจำนวนครั้งที่จัดเวที ถือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของภาควิชาการนักคิดดิจิทัล และภาคีโคแฟกอย่างมีนัยสำคัญ

ปัจจุบันเทคโนโลยีทำให้อาชญากรรมและสิ่งเลวร้ายไม่พึงประสงค์ สามารถดำเนินการได้และขยายวงกว้างด้วยความเร็วที่เพิ่มขึ้นอย่างคาดไม่ถึง ทำให้เราต้องคิดใหม่กับประเด็นเก่า เพื่อรับมือกับสถานการณ์ใหม่ ๆ เหล่านี้ได้อย่างเท่าทัน ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย มีข้อจำกัดในการปราบปรามอาชญากรรมทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ดังนั้น หากภาคประชาสังคมหรือประชาชน รู้สิทธิและมีความเท่าทันในการใช้ชีวิตบนโลกดิจิทัล สามารถดูแลตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อตั้งแต่ขั้นแรก ก็จะช่วยให้หน่วยงานรัฐทำงานง่ายขึ้น นอกจากนี้ ก็ร่วมด้วยช่วยคิด แลกเปลี่ยนข้ามสายงาน ที่เวทีสานเสวนาดำเนินงานมาตลอด ก็มีเนื้อหาสาระที่ช่วยให้การออกแบบนโยบายสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

มัทนา ถนอมพันธุ์ หอมลออ ประธานกรรมการกำกับทิศทาง แผนระบบสื่อและวิถีสุขภาวะทางปัญญา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวท้าทายนักคิดดิจิทัลที่ร่วมเวทีว่า ต้องการเห็นคำนิยาม “พลเมืองดิจิทัล” ว่าเป็นความเหมือนกับ “พลเมืองมนุษย์ทั่วไป” อย่างไร เพื่อที่จะนำไปวิเคราะห์ต่อว่า ในภาวะวิกฤติที่ไม่เฉพาะโรคระบาดโควิด-19 แต่ยังมีอีกหลาย

วิกฤติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งการรับมือวิกฤติจะเป็นเพียงการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น หรือจะนำไปสู่การสร้างฝันสร้างอนาคต ลงหลักปักฐานในโลกที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ยังคาดหวังว่าบทเรียนจากนักคิดทุกท่านบนเวทีสัมมนานี้ จะทำให้ภาพต่าง ๆ มีความชัดเจนขึ้น ดังนั้น การสร้างพลเมืองให้มีขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างวิถีสุขภาวะเกิดขึ้นได้จริง ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และคาดเดาได้ยากนี้ หัวใจสำคัญ คือความร่วมมือจากทุกฝ่ายจริง ๆ

เฟรเดอริก ชปอร์

หัวหน้าสำนักงานประเทศไทยและเมียนมา มูลนิธิฟรีดริช เนามัน

เฟรเดอริก ชปอร์ หัวหน้าสำนักงานประเทศไทยและเมียนมา มูลนิธิฟรีดริช เนามัน กล่าวถึงจุดยืนของมูลนิธิต่อการพัฒนาสังคมดิจิทัลว่า มูลนิธิฯ มีความสัมพันธ์กับพรรคเสรีนิยมในเยอรมนี เป็นพรรคที่สนใจต่อกระบวนการเข้าสู่สังคมดิจิทัล (Digitalization) เป็นอันดับแรก และมีความเป็นห่วงกังวลต่อการปกป้องสิทธิพลเมืองและความเป็นส่วนเป็นอันดับที่สอง ทั้งนี้เพราะข้อมูลในปัจจุบันมีพลังมาก และจะมีพลังมากมหาศาลหากเป็นมีข้อมูลของบุคคลทั้งสังคม

เฟรเดอริก ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแอปติดตามตัวโควิด-19 ในเยอรมนี¹ ซึ่งรัฐบาลและผู้เชี่ยวชาญที่ผลิตนั้น ภูมิใจว่า แอปพลิเคชันนี้ นอกจากจะมีประสิทธิภาพสูงสุดแล้ว ยังปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ด้วย ขณะนี้ แอปมีประชาชนดาวน์โหลดแล้วประมาณ 2 ล้านคน ประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรชาวเยอรมัน ดูเหมือนจะประสบความสำเร็จอย่าง

มาก แต่ในทางปฏิบัติ เมื่อคนได้รับเชื้อ ตรวจสอบจนแน่ใจ มีจำนวนน้อยรายมากที่แชร์ข้อมูลกลับไปยังแอปเพื่อให้แอปทำงาน ทำให้แอปไม่ได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ ทั้งนี้ มาจากหลายสาเหตุไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาลและห้องแล็บทดสอบ ไม่พร้อมในการส่งผลการทดสอบไปยังแอปอย่างรวดเร็ว หรือบางคนอาจจะกังวลเพราะพวกเขายังต้องแจ้งว่าพวกเขาติดเชื้อ หรือบางคนอาจกังวลเพราะเหตุผลด้านความเป็นส่วนตัว หรือเพราะความยุ่งยากซับซ้อนในการใช้แอป เป็นต้น จะเห็นว่า แอปไม่ได้สมบูรณ์แบบ มีปัญหา และมีการพัฒนาไปเป็นรุ่นที่ 7 แล้ว ทีมกำลังพยายามปรับปรุงร่วมกัน แม้จะมีการปรับปรุงมาหลายครั้งแล้ว

¹ การสานเสวนานักคิดดิจิทัล ครั้งที่ 10 การคุ้มครองสิทธิพลเมืองดิจิทัลกับความปลอดภัยสาธารณะในยุคโรคระบาด กรณีศึกษาการออกแบบแอปติดตามตัวของเยอรมันและไทย จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 ได้แลกเปลี่ยนประเด็นแอปติดตามตัวประชาชน เพื่อเฝ้าระวังและควบคุมโรคระบาดโควิด-19

วิทยากรนักคิดดิจิทัล ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ร่วมจัด และผู้แทนภาคีโคแฟกประเทศไทย

เช่นเดียวกับเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัลนี้ เป็นพื้นที่ที่ดี มีประเด็นน่าสนใจ และมีข้อมูลในการนำเสนอ หรือพัฒนาแนวคิดใหม่ร่วมกัน ซึ่งอาจจะทำให้โครงการและความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เติบโตขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม

การส่งเสริมเทคโนโลยีภาคพลเมือง (Civic Tech) ในการรับมือโรคระบาด

ประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยคัดกรองผู้ป่วยก่อนไปโรงพยาบาล เพื่อลดภาระของแพทย์และพยาบาลได้อย่างทันท่วงที รวมทั้งสร้างระบบการส่งต่อและดูแลกลุ่มเสี่ยงไม่ให้แพร่กระจายเชื้อโรค จนสามารถลดภาระของโรงพยาบาลในช่วงสองเดือนแรกของการระบาด โดยใช้แนวคิดการทำงานแบบสตาร์ทอัพ (Start Up) คือเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และพร้อมรับมือกับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามมา จนสามารถสร้างระบบของการแก้ปัญหาอย่างครบวงจรเชื่อมต่อกันได้ในที่สุด

ดร.พนชิต กิตติปัญญางาม ซีอีโอ ZTRUS กล่าวถึงที่มาของแนวคิดการสร้างระบบคัดกรองผู้ป่วยเบื้องต้น ซึ่งพัฒนามาจากวิธีคิดของกลุ่มสตาร์ทอัพ ที่เน้นการแก้ปัญหาจากสิ่งที่มีอยู่ ด้วยการคิดค้นเครื่องมือใหม่ ๆ มุ่งแก้ต้นเหตุของปัญหา มากกว่ารอแก้ปลายเหตุว่า ช่วงเริ่มต้นการแพร่ระบาดของโควิด พบกระแสความตื่นตระหนกของคนไทย จนเป็นห่วงว่าโรงพยาบาลจะรับภาระไม่ไหว เพราะทุกคนต่างเริ่มไม่แน่ใจว่าตนเองจะติดเชื้อโควิดหรือไม่ ทรัพยากรทางการแพทย์อาจจะเพียงพอที่จะรับมือกับผู้ป่วย แต่ไม่เพียงพอกับการรับมือความตระหนกของประชาชนเหล่านั้น

ดร.พนชิต กิตติปัญญางาม

ซีอีโอ ZTRUS

ดร. พนชิต แบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่า การเปิดเผยข้อมูลจากภาครัฐเป็นเรื่องอ่อนไหว เพราะภาครัฐจำเป็นต้องปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy) เพื่อให้เกิดความปลอดภัย (Security) ดังนั้น ในการทำงานเรื่องนี้ จึงต้องแยกข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลเปิดเผยได้ และข้อมูลเปิดเผยไม่ได้ หลายครั้งที่เราต้องการข้อมูลซึ่ง ไม่ใช่ข้อมูลส่วนบุคคล และเป็นข้อมูลเปิด เช่น เติงโรงพยาบาล หรือสถานที่จำหน่ายหน้ากากอนามัย แต่ไม่มีข้อมูลเปิดชุดนี้ให้เราใช้ เพราะความไม่เข้าใจและไม่ไว้วางใจกัน

ทั้งนี้ **ดร.พนชิต** เสนอว่า ต้องสร้างพลเมืองดิจิทัลเพื่อสังคมให้มากขึ้น เพื่อรับมือกับการแก้ปัญหาวิกฤตใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data) ให้เป็นเหมือนกับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรับมือกับยามวิกฤตได้ทันท่วงที 2) การสร้างประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) ที่แลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ระหว่างรัฐกับประชาชน ภายใต้การรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy) และ 3) การเชื่อมต่อข้อมูลแบบดิจิทัลเพื่อให้บริการสาธารณะ โดยให้ภาคเอกชนเป็นคนทำ

ภายหลังการนำเสนอ **ดร.จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)** ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องการให้สกัดความรู้มาขยายผล เพื่อใช้เป็นแนวทางความร่วมมือส่งเสริมเทคโนโลยีภาคพลเมือง ให้สามารถนำไปใช้ได้กับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในสังคม เป็นการเสนอแนวคิดใหม่ให้พลเมืองดิจิทัล ใช้ประโยชน์แพลตฟอร์มดิจิทัลแก้ปัญหาสังคม

² พื้นที่กลางที่ช่วยเหลือกลุ่มคนที่อยากทำเรื่องดี ๆ เพื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็น NGOs หรือกิจการเพื่อสังคม เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถทำเรื่องดี ๆ ให้เกิดขึ้นได้จริง ผ่านระบบ Crowdfunding กิจกรรมภายใต้ OpenDreem

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า การนำวิธีคิดแบบธุรกิจมาใช้ ท้ายที่สุดจะมุ่งเป้าเพื่อผลกำไร ดังนั้น จะเปิดเผยข้อมูลภาครัฐทั้งหมด เพื่อให้ภาคพลเมืองนำข้อมูลไปใช้ อาจต้องระมัดระวังการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจด้วย เพราะประชาชนเอง ก็มีความเสี่ยงในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ขอชื่นชมการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัล มาเป็นเครื่องมือรับใช้คุณภาพชีวิตประชาชน และสร้างเครือข่ายพลเมืองดิจิทัลที่เข้มแข็งเติบโตต่อไป

ผศ.นพ.ม.ล.ทยา กิตติยากร อาจารย์สาขาวิชาอายุรศาสตร์โรคระบบทางเดินอาหารและตับ ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวเสริมว่า การดำเนินการที่กล่าวมานั้น มีทั้งความคล่องแคล่ว ตรงจุด และครอบคลุม ที่น่าสนใจคือทำให้สังคมยืดหยุ่นในการปรับตัวมากขึ้น จากการใช้ทรัพยากร ซึ่งมีที่มาหลากหลาย (Diversity) ในสังคม เพื่อไปช่วยคนที่กำลังทุกข์ยากลำบาก เพราะในช่วงที่สถานการณ์ไวรัสโควิด-19 ระบาดนั้น ลำพังภาครัฐ แพทย์ พยาบาล หรือโรงพยาบาลคงไม่อาจรับมือได้

โครงการนี้ โดดเด่นในการสร้างความร่วมมือของหลายฝ่าย หลายกลุ่ม ในการลงมือปฏิบัติจริง การนำบทเรียนนี้ ไปประยุกต์ใช้ เพื่อทำงานร่วมระหว่างรัฐและเอกชน ต้องสร้างความไว้วางใจระหว่างกันในระดับหนึ่งก่อน จึงจะเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันได้

บทเรียนของประเทศไทยในการสร้างความเชื่อมั่นต่อการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเพื่อป้องกันการยับยั้งโรคระบาด

รัฐบาลหลายประเทศรวมทั้งไทย เริ่มเตรียมการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ โดยให้กิจการแต่ละประเภทกลับมาเปิดบริการได้ สิ่งที่รัฐบาลต้องการให้มีคือ “ระบบติดตามเพื่อสืบสวนโรค (Contact Tracing)” ในประเทศไทยมีแอปพลิเคชันไทยชนะ ให้ประชาชนใช้สแกนโทรศัพท์มือถือ (QR Code) เมื่อเข้า-ออกสถานที่ต่าง ๆ หากพบผู้ติดเชื้อ จะได้จำกัดวงในการค้นหากลุ่มเสี่ยงเฉพาะที่อยู่ในสถานที่ และเวลาเดียวกันได้

แต่ระบบนี้ ถูกตั้งคำถามในประเด็น “ข้อมูลส่วนบุคคล” เพราะประชาชนที่ใช้แอปพลิเคชันนี้ มีความเสี่ยงสูงที่จะถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เกิดการปะทะกันระหว่าง “สิทธิส่วนบุคคล” และ “สุขภาพส่วนรวม”

อาจารย์ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอหัวข้อบทเรียนของประเทศไทยในการสร้างความเชื่อมั่นต่อการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเพื่อป้องกันการยับยั้งโรคระบาด ว่า เทคโนโลยีจะถูกใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นต่อเทคโนโลยีนั้น และความไว้วางใจต่อรัฐบาลผู้ตัดสินใจใช้เทคโนโลยีนั้นด้วย

การติดตามสอบสวนโรคด้วยวิธีการติดตามข้อมูลส่วนบุคคล (Contact tracing) เป็นสิ่งที่จำเป็น

อ. ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล

อาจารย์คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ของสหภาพยุโรป (EU) กำหนดให้เฉพาะหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมโรคเท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของแอปพลิเคชันติดตามเพื่อสืบสวนโรค หน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐ หรือบริษัทเอกชน ไม่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลนี้

ทั้งนี้ อาจารย์ฐิติรัตน์ เสนอว่า รัฐบาลต้องกลับไปยึดหลักสากลว่า สิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐต้องขอเข้าถึงข้อมูลเฉพาะที่จำเป็น และเมื่อต้องใช้เทคโนโลยีในการบริการสังคม รัฐจำเป็นต้องสร้างมาตรการให้สอดคล้องกับพฤติกรรม และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ได้ เพื่อประโยชน์ในการรับมือกับวิกฤตโรคระบาดที่เป็นอยู่ แสดงความโปร่งใสและเป็นธรรมให้ประชาชนเชื่อมั่นในมาตรการควบคุมโรคมากขึ้น

ศ.ดร.พิรงรอง รามสูต รมณันท์ ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความเห็นต่อการนำเสนอว่า การให้ความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับคนไทยในเมืองใหญ่ กับคนในชนบทอาจแตกต่างกัน โดยยกตัวอย่างวิธีการควบคุมโรคของ อสม. ซึ่งในมุมมองของคนเมืองอาจรู้สึกถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แตกต่างจากคนในชนบทที่รู้สึกว่าการมี อสม. คอยดูแลควบคุมตลอดเวลาการกักตัว 14 วันเป็นเรื่องที่ดี เพราะหลังจากกักตัวครบกำหนด บุคคลนั้นก็จะได้รับการยืนยันจาก อสม. ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ปกติเหมือนเดิม

นอกจากนี้ ศ.ดร. พิรงรอง ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแอปพลิเคชันในช่วงโควิดว่า จริง ๆ แล้วมีแอป 2 แอปที่ถูกจัดทำขึ้น คือ แอป “ไทยชนะ” โดยกรมควบคุมโรค และทีมเทคโนโลยีของธนาคารกรุงไทย ซึ่งในช่วงแรก กรมควบคุมโรคเองก็ไม่ตระหนักว่า หน่วยงานตนเองเป็นผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller)

ในการควบคุมโรคระบาดที่องค์การอนามัยโลก (WHO) นำมาใช้ปฏิบัติ แต่คำถามที่เกิดขึ้นเมื่อประชาชนไทยต้องใช้แอปพลิเคชันไทยชนะคือ ข้อมูลส่วนบุคคลเรื่องไหนบ้างที่ “จำเป็น” ต้องเปิดเผย เพราะหากรัฐต้องการข้อมูลส่วนบุคคลที่ “ไม่เกี่ยวข้อง” กับการควบคุมโรค นั้นหมายความว่าประชาชนกำลังถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลมากเกินไป ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นการปะทะกันระหว่างความเป็นส่วนตัว (Privacy) กับสุขภาพของสังคมส่วนรวม (Public Health) เกิดขึ้น หลายกรณีนำไปสู่ผลกระทบต่อครอบครัวของผู้เสียหายด้วย

อาจารย์ฐิติรัตน์ อธิบายว่า หลักการในการจัดเก็บและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มี 3 ประการ คือ 1) ความจำเป็น ต้องมีเหตุผลเพียงพอว่าจะนำข้อมูลไปใช้ทำอะไร 2) ความโปร่งใสและเป็นธรรม ใครจะมีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลได้บ้าง และ 3) ความปลอดภัย ข้อมูลต้องถูกจัดเก็บโดยป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายกับข้อมูลนั้น ทั้งนี้ ตามมาตรฐาน

และแอป “หมอชนะ” ซึ่งเป็นความพยายามของกลุ่มธุรกิจ แต่เนื่องจากต้องใช้ข้อมูลเชิงลึกมาก จึงไม่ถูกดาวน์โหลดมาใช้งานจริงมากนัก

ศ.ดร.กาญจนา กาญจนสูตร จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย หรือ AIT ให้ความเห็นประเด็นสิทธิความเป็นส่วนตัวในบริบทสังคมไทยว่า คนไทยไม่ค่อยสนใจเรื่องความเป็นส่วนตัว และไว้วางใจข้อมูลที่ออกมาจากทีวีหรือจอคอมพิวเตอร์ว่าเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ ซึ่งต้องไม่ลืมว่า โลกนี้มี “อาชญากรอยู่ทุกแห่งหน” ความปลอดภัยของข้อมูลเกี่ยวกับตัวเราจึงสำคัญมาก ถ้ากลุ่มผู้ใช้ (User) ให้ข้อมูลสำคัญส่วนบุคคลง่ายขึ้น ก็อาจเกิดคดีอาชญากรรมทางดิจิทัลมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น กลุ่มผู้จัดทำนโยบาย (Policy Maker) เช่น กรมควบคุมโรคติดต่อ มีหน้าที่ที่ต้องดูแลข้อมูลว่าข้อมูลแบบไหนเปิดได้ และข้อมูลแบบไหนต้องปิด เพื่อป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลรั่วไหลไปสู่มีจนาชีพ

ศ.ดร.กาญจนา เสนอว่า ปัจจุบันแอปมักกำหนดให้กรอกบัตรประชาชนในการลงทะเบียนใช้งาน ผู้ใช้งานต้องตระหนักก่อนลงทะเบียนว่า สิ่งที่ได้มาจะคุ้มค่ากับข้อมูลส่วนบุคคลที่เปิดเผยหรือไม่ ในประเด็นความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้ กลุ่มผู้จัดทำนโยบาย และกลุ่มพัฒนาโปรแกรม (Software Development) ซึ่งหากต้องการแก้ปัญหา จำเป็นต้องสร้างความตระหนักกับคนสามกลุ่มนี้

โควิด-19 คิดแต่ไม่ถึง กับความเหลื่อมล้ำยุคดิจิทัล

การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนความจำเป็นพื้นฐาน เป็น “ปัจจัยที่ห้า” ของทุกคน เพราะชีวิตยุคนิวอร์มอลในช่วงโรคโควิด-19 แพร่ระบาด ทำให้เราต้องรักษาระยะห่าง เก็บตัวอยู่กับบ้าน โลกออนไลน์จึงกลายเป็นโลกใบเดียวที่เชื่อมผู้คนเข้าหากัน

นอกจากนี้ การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ยังออกแบบให้มีการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิผ่านออนไลน์ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ หากใคร “เข้าไม่ถึง” โลกออนไลน์ พวกเขาก็จะเสียโอกาสในการเข้าถึงความช่วยเหลือต่าง ๆ ตามไปด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนเปราะบาง ซึ่งมีต้นทุนชีวิตต่ำกว่าคนทั่วไป โอกาสที่พวกเขาจะถูกความเหลื่อมล้ำทับซ้อนในสังคมยุคดิจิทัล จึงมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

สุนิตย์ เชรษฐา ผู้อำนวยการสถาบัน Change Fusion นำเสนอประเด็นความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลของไทย จากมาตรการแก้ปัญหาในสถานการณ์โรคระบาดไว้ว่า นโยบายที่รัฐบาลออกแบบ ทั้งการรับรู้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การรับความช่วยเหลือเยียวยา หรือแม้แต่การร่วมตรวจสอบข่าวปลอม ล้วนแต่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น และเมื่อประเมินการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของคนไทย มีประมาณ 10 ล้านคน โดยพิจารณาจากข้อมูลปี พ.ศ. 2562 ของ กสทช. (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ) ระบุว่ามีคนใช้อินเทอร์เน็ต 50.1 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน ขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561 สำรวจผู้ใช้เครื่องมือดิจิทัลที่อายุมากกว่า 6 ปีขึ้นไป โดยสุ่มตัวอย่างให้เท่ากับประชากรทั้งประเทศ พบคำตอบว่า ร้อยละ 40 ของประชากรไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ต

เมื่อไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ จึงเข้าไม่ถึงคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะข้อมูลเชิงรายละเอียดของโรคจะถูกเผยแพร่ และผลิตซ้ำย่ำทวนทางแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่าช่องทางทีวีและวิทยุ รวมทั้ง เข้าไม่ถึงสิทธิตามมาตรการช่วยเหลือของรัฐ เช่น โครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” ที่รัฐบาลจ่ายเงินเยียวยาเดือนละ 5,000

สุนิตย์ เชรษฐา

ผู้อำนวยการสถาบัน Change Fusion

สร้างสรรค์มากขึ้น เช่น เปิดเพจรวมหางานในท้องถิ่น หรือสอนเทคนิคขายของออนไลน์ แต่อีกด้านหนึ่งก็พบการขายบริการทางเพศหลากหลายรูปแบบ และการชักชวนให้เล่นการพนันออนไลน์ก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ซึ่งทำให้ประชาชนขาดโอกาส ตกอยู่ในความเสี่ยง อันเนื่องมาจากความไม่พร้อมของรัฐบาลในการใช้เทคโนโลยีรับมือกับสถานการณ์โรคระบาดเหล่านี้ สุนิตย์ เสนอว่า การสร้างพลเมืองดิจิทัล ให้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาสังคมในสถานการณ์วิกฤต ร่วมกับภาครัฐจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความช่วยเหลือผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ได้มากขึ้น

หลังการนำเสนอ **ธิปไตย แสงวงศ์ นักวิชาการอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)** แสดงความคิดเห็นว่า ช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ที่นำไปสู่การขาดโอกาสทั้งการศึกษาและการหางานที่มั่นคง เป็นปัญหาที่ถูกพูดถึงกันมากก่อนหน้านี้แล้ว กระทั่งสถานการณ์โควิด-19 เป็นเพียงตัวเร่งให้เห็นชัดขึ้น เช่น เมื่อการระบาดรุนแรงขึ้นจนรัฐบาลต้องใช้มาตรการล็อกดาวน์ คนจำนวนไม่น้อยต้องตกงานเพราะไม่สามารถเปลี่ยนไปทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) ได้ เนื่องจากไม่มีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับทำงาน

รัฐบาลไม่ได้จริงจังกับการปฏิรูปสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล จึงไม่มีข้อมูลที่จะดำเนินนโยบายแบบเฉพาะเจาะจงได้ เช่น มาตรการช่วยเหลือคนจนไม่ตรงเป้าเพราะรัฐไม่รู้ว่าคนจนอยู่ที่ไหน แต่ในวิกฤตก็ยังมีโอกาส เช่น เมื่อรัฐมีข้อจำกัดในการรับมือ ท้องถิ่นกลับได้แสดงบทบาทมากขึ้นผ่านกลไก อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) หรือภาคสังคมที่ตั้งศูนย์สุข ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมช่วยเยียวยาในช่วงวิกฤติได้อีกทางหนึ่ง และวิกฤตครั้งนี้ยังทำให้รัฐสามารถเก็บข้อมูลคนจนได้อย่างเป็นระบบ โดยหากรัฐมีธรรมาภิบาลและมีการเชื่อมฐานข้อมูลก็จะเป็นประโยชน์มากในอนาคต

ศ.สุริชัย หวันแก้ว นักวิชาการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า ปัญหาทั้งความเหลื่อมล้ำ ทั้งธรรมาภิบาลของรัฐบาลดิจิทัล (Governance Digital Government) อาจุนแรงขึ้นท่ามกลางความระแวงสงสัยว่า ข้อมูลที่เก็บไปเพื่อรายใหญ่หรือรายเล็ก ขณะที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบจากความล้มเหลวได้ เช่น หน่วยงานต่างๆ พากันบอกว่ามีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

นอกจากนี้ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐยังมีลักษณะรวมศูนย์อย่างมาก และในช่วงโรคระบาด ภาครัฐยังสามารถรวมศูนย์ผ่านสถานการณ์ฉุกเฉิน ขณะเดียวกัน ก็เห็นพลังในการปรับตัวที่มาจากความแข็งแกร่งของภาคสังคม

ประเด็นพลเมืองดิจิทัลที่น่าสนใจ จะต้องถกเถียงถึงบทบาทของพลเมืองดิจิทัลที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่เพียงเรื่องการต่อต้านรัฐ แต่รวมถึงการสร้างบทบาทของสังคมเพื่อกำกับดูแลทิศทางของรัฐ เรื่องธรรมาภิบาล เรื่องการดูแลความทุกข์ยากของคนในสังคม ที่ไปไกลกว่าการแถลงข่าวจากส่วนกลาง รวมถึงการปฏิรูปของหน่วยงานต่างๆ ทั้งด้วยตนเองและด้วยการปฏิรูปร่วมกันท่ามกลางสังคมที่ตื่นตัวมากขึ้น

พลเมืองยุคดิจิทัลกับการรับมือโรคระบาด ของข้อมูลข่าวสาร

การแพร่กระจายของข่าวปลอมเทียบได้กับโรคระบาด หรือที่เรียกกันว่า Infodemic เป็นอันตรายกับประชาชนวงกว้าง การป้องกัน และสกัดกั้นโรคระบาดของข่าวปลอม ข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกระทบต่อลบกับผู้คน เป็นเช่นเดียวกันกับการสกัดกั้นโรคระบาด นั่นคือการทำลายพาหะ และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับพลเมือง

พิสพล อนุตรโสทธิ

ผู้จัดการศูนย์ข่าวก่อนแฮร์ อสมท.

พิสพล อนุตรโสทธิ ผู้จัดการศูนย์ข่าวก่อนแฮร์ อสมท. กล่าวว่า พลเมืองดิจิทัลหมายถึง ผู้ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตแล้วสามารถใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อมีส่วนร่วมในสังคมเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และมีความปลอดภัย ซึ่งการเป็นพลเมืองดิจิทัลต้องมี 8 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง 2) ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว 3) ทักษะในการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี 4) ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ 5) ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ 6) ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprint) 7) ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ และ 8) ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

อย่างไรก็ตาม ลำพังทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลเดิม 8 ข้ออาจไม่พอ ต้องมีข้อที่ 9) คือ ทักษะการเชื่อมโยงและแยกแยะโลกจริงกับโลกออนไลน์ได้ชัดเจน บางครั้งเราให้น้ำหนักกับโลกอินเทอร์เน็ตแยกจากโลกจริงมากเกินไป และบางครั้งเราก็เข้าใจว่าสิ่งที่เกิดในโลกดิจิทัลจะเกิดในชีวิตจริงได้ด้วย ดังนั้น หากทำให้คนแยกแยะและเชื่อมโยงระหว่างโลกทั้ง 2 ได้ ยุคใหม่ของพลเมืองดิจิทัลที่โลกจริงกับโลกเสมือนประสานกันก็น่าจะไปได้ไกลขึ้น

พิสพล กล่าวสรุปว่า ในมุมหนึ่งการมีข้อมูลข่าวสารและเกิดความตระหนักเป็นเรื่องดี แต่ในบางกรณีเมื่อไปบวกกับความบกพร่องในวงจรการสื่อสาร หรือความไม่สมบูรณ์ของวงจรการสื่อสารในปัจจุบัน เช่น การที่มีผู้ปล่อยข่าวปลอมแล้วยังมีรายได้จากการปล่อยข่าวปลอมนั้นอยู่ หรือการสร้างข้อมูลเท็จที่ทำได้ง่าย หรือมีข้อมูลเท็จไว้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ทำให้สถานการณ์ในโลกจริงเลวร้ายลงไปด้วย เพราะโลกจริงกับโลกอินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงกัน

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ เลขาธิการมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา /ที่ปรึกษาภาคีโคแฟก กล่าวเสริมว่า สิ่งที่นำการศึกษาต่อไปคือ ในช่วงก่อนเกิดวิกฤติไวรัสโควิด-19 สังคมได้เตรียมความพร้อมไว้บ้างหรือไม่อย่างไร และหลังจากนี้ ควรจะเตรียมความพร้อมสังคมอย่างไร รวมถึงข้อเสนอเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลข้อ 9 เรื่องเชื่อมโยงและแยกแยะโลกจริงกับโลกออนไลน์ได้ชัดเจน จะให้คำแนะนำที่เป็นรูปธรรมได้อย่างไร

ขณะที่ อติศักดิ์ ลิ้มปฐมพัฒน์ CEO บริษัท เนชั่นบรอดแคสติ้ง คอร์ปอเรชั่น ผากประเด็นชวนคิดว่าด้วยปรากฏการณ์ “ทัวร์ลง” หรือการปั่นกระแสให้มวลชนยกพวกไปโจมตีเป้าหมายบนพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งคนบนโลกออนไลน์จำนวนไม่น้อยพร้อมจะเชื่อข้อมูลนั้นด้วยเพราะมีอารมณ์เป็นที่ตั้ง โดยที่ไม่ได้ตรวจสอบเสียก่อนว่าข้อความที่มีการปั่นกระแสนั้นมีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เรื่องนี้ถือเป็นโรคระบาดอีกชนิดหนึ่งหรือไม่ เพราะหากเป็นผู้ที่ภูมิคุ้มกันไม่ดี ด้านหนึ่งอาจเชื่อข่าวปั่นกระแสนั้นโดยง่าย และอีกด้านหากวันหนึ่งโดนทัวร์ลงจนอาจถึงขั้นสุขภาพจิตเสียได้

การส่งเสริม Digital Intelligence ให้พลเมืองดิจิทัล รับมือด้านมืดไซเบอร์ยุคนิวอนอร์มอล

เมื่อเทคโนโลยีมีวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว สิ่งที่มาคือมนุษย์กำลังดิ้นรน เพื่อให้ทันกับสภาพที่เป็นอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านมืดของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับศีลธรรมและความกังวลเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ที่เพิ่มขึ้น

วิธีการส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ชาญฉลาดยิ่งขึ้น หลักสูตรที่โรงเรียนควรได้รับการออกแบบในลักษณะที่เด็ก ๆ สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่เร่งตัวขึ้นได้ คนรุ่นใหม่และเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป ควรตระหนักถึงอนาคตดิจิทัลมากขึ้น เพื่อที่จะไม่ตกหลุมพรางเทคโนโลยีหรือตกเป็นเหยื่อของอาชญากรไซเบอร์ที่อยากที่จะถูกจับได้ ในขณะเดียวกันก็ให้พวกเขาเตรียมพร้อมสำหรับการระบาดใหญ่ครั้งต่อไป

สุกัญญา กลางณรงค์

ผู้ร่วมก่อตั้งภาคีโคแฟค (COFACT) ประเทศไทย

ความรู้สึกและเชื่อมโยงตัวเองกับคนอื่นอย่างไร 3) แรงคลใจ (จิตวิญญาณ) เราใช้ความรู้สึกของตัวเองจนจดหมายร่วม ความไว้วางใจและคุณงามความดีอื่นเพื่อส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงและการกระทำไปสู่ประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างไร และ 4) กายภาพ (กาย) เราหล่อหลอมบ่มเพาะและรักษาสุขภาพและสุขภาพส่วนตัวของตนเองและบุคคลแวดล้อมอย่างไรให้อยู่ในสถานะที่จะใช้พลังงานที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนของตนเองและระบบต่างๆ

ในขณะที่ด้านมืดของไซเบอร์นั้น สุกัญญา อ้างถึง CNBC ที่ชี้ว่าอัตราการเข้าชมพอร์นฮับ (Pornhub) ช่วงโควิด-19 ของผู้คนทั่วโลกเพิ่มขึ้น และในประเทศไทยก็มีอัตราการเข้าชมที่สูงอยู่ในระดับต้น ๆ ในขณะที่ประเด็นอื่น ๆ เช่น อาชญากรรมออนไลน์ก็มีตัวเลขที่เพิ่มขึ้น อาทิ เสนองานออนไลน์ ลวงบริจาค สวมรอยเป็นตัวแทน หรือผู้เชี่ยวชาญไอที และเล่นเกมพนันออนไลน์ รวมทั้ง การโฆษณาอาหารและยาผิดกฎหมายออนไลน์ ก็ยังคงเป็นปัญหาออนไลน์ที่มาอันดับหนึ่งในปีที่ผ่านมา เพราะมีการโฆษณาให้น่าเชื่อถือ จงใจหลอกลวง และเข้าถึงง่ายอีกด้วย แต่การขยายผ่านออนไลน์ผิดกฎหมาย เพราะยาต้องขายในสถานที่ตั้งเท่านั้น

พันตำรวจโทหญิง เพรียบพร้อม เมฆิยานนท์ รองผู้กำกับ กลุ่มงานต่อต้านการล่อลวงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ตอท.) ได้เน้นย้ำว่า ตำรวจไม่สามารถติดตามอาชญากรรมไซเบอร์ที่เพิ่มขึ้นได้ทั้งหมด โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามพรมแดนทางออนไลน์ ในช่วงโควิด-19 มีเด็กจำนวนมากถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ เช่น เด็ก ๆ กำลังถูกล่อลวงให้บันทึกวิดีโอการช่วยตัวเอง ราคาของแต่ละวิดีโอมีตั้งแต่ 5,000 ถึง 50,000 บาท และมีหลายกรณีที่ชาวต่างชาติหลอกลวงคนที่เกษียณอายุแล้วให้เข้าสู่ความสัมพันธ์ และขโมยเงินออมที่เก็บไว้ไปทั้งหมด นอกจากนี้ เทคโนโลยี เช่น การแปลภาษาของกูเกิล (Google Translation) ทำให้อาชญากรสามารถเข้าถึงเหยื่อได้เร็วและง่ายขึ้น ทำให้เป็นอาชญากรรมไร้พรมแดน เช่น การขายภาพเด็กเปลือยกายมากกว่า 50,000 ภาพในออสเตรเลีย ทั้งนี้ แต่ละกรณีจะใช้เวลาประมาณหนึ่งปีในการติดตามอาชญากร และเทคโนโลยีขั้นสูง

สุกัญญา กลางณรงค์ ผู้ร่วมก่อตั้งภาคีโคแฟค (COFACT) ประเทศไทย นำประเด็นแลกเปลี่ยนว่า การใช้ชีวิตยุคนิวรณ์มอล จะส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจ สังคมสูงวัย อัตราการเกิดลดลง ภาวะการจ้างงาน การทดแทนแรงงาน บางอาชีพมีแนวโน้มถูกแทนที่สูง เช่น พนักงานคอลเซ็นเตอร์ ผู้เตรียมเอกสารภาษี ผู้ประเมินความเสียหายด้านการประกันภัยรถยนต์ ผู้รับเหมาแรงงานในภาคเกษตร ส่วนอีกบางอาชีพจะถูกทดแทนต่ำคือ เจ้าหน้าที่จิตเวช นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ผู้บริหารระดับสูง เป็นต้น

ความฉลาดของพลเมืองยุคดิจิทัล มี 4 ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) บริบท (สมอง) เราเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ของเราอย่างไร 2) อารมณ์ (หัวใจ) เรามีกระบวนการและการบูรณาการความคิดและ

ศ.ดร.มาลี บุญศรีปิ่น ดร.ณภัทร เรืองนภากุล นางสาวสายใจ เสี่ยงพิบูลสุกุล และ พ.ต.ท.หญิง เพรียบพร้อม เมฆิยานนท์

ทำให้การจับกุมทำได้ยากขึ้น

ดังนั้น การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ชาญฉลาด จึงเป็นทางเลือกเพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป และไม่อาจรอให้เจ้าหน้าที่ติดตามอาชญากรไซเบอร์ได้ เพราะมันยากขึ้น วิธีที่ดีที่สุดคือ การปกป้องสิทธิด้วยตัวเอง

ดร.ณภัทร เรืองนภากุล รองคณบดีคณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ยกตัวอย่างการรู้เท่าทันดิจิทัลในกลุ่มเด็กในโรงเรียนของประเทศออสเตรเลีย กล่าวคือ การรู้เท่าทันดิจิทัลได้ถูกรวมเข้ากับหลักสูตรตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดี ที่ประเทศไทยควรเรียนรู้ และปรับปรุงหลักสูตรในโรงเรียนด้วย

ปัจจุบัน มีการสอนความสามารถทั่วไป 10 ประการของการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป และวิชารู้เท่าทันดิจิทัลจะยากขึ้นเมื่อเลื่อนชั้นสูงขึ้น หัวข้อยังรวมถึงการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเพื่อปกป้องเด็ก ๆ จากโพสต์เชิงลบทางออนไลน์ มีโรงเรียนจำนวน 13 โรงเรียน มุ่งเน้นหลักสูตรการเป็นพลเมืองดิจิทัล เด็ก ๆ ถูกกระตุ้นให้เปลี่ยนรหัสผ่านเป็นประจำ เพราะการแฮ็ครหัสผ่านจะง่ายขึ้นมากในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นความฉลาดทางดิจิทัล และพลเมืองดิจิทัลจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน

รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ อดีตคณบดี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยกตัวอย่างปรากฏการณ์เอคโค่แชมเบอร์ (Echo Chamber) หรือฟิลเตอร์บับเบิล (Filter Bubble) เนื่องจากระบบปัญญาประดิษฐ์ หรือเอไอ (AI) ซึ่งนำมาใช้บริหารจัดการสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จะคัดเลือกแต่ข้อมูลที่ใช้กันแต่ละคนชอบหรือสนใจมาให้ และกันข้อมูลด้านอื่น ๆ ออกไปจากความรับรู้ นานวันเข้าแต่ละคนก็จะเคยชินกับการรับข้อมูลด้านเดียวโดยไม่รู้ตัว และนำไปสู่การแบ่งแยกในสังคมอันเป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก

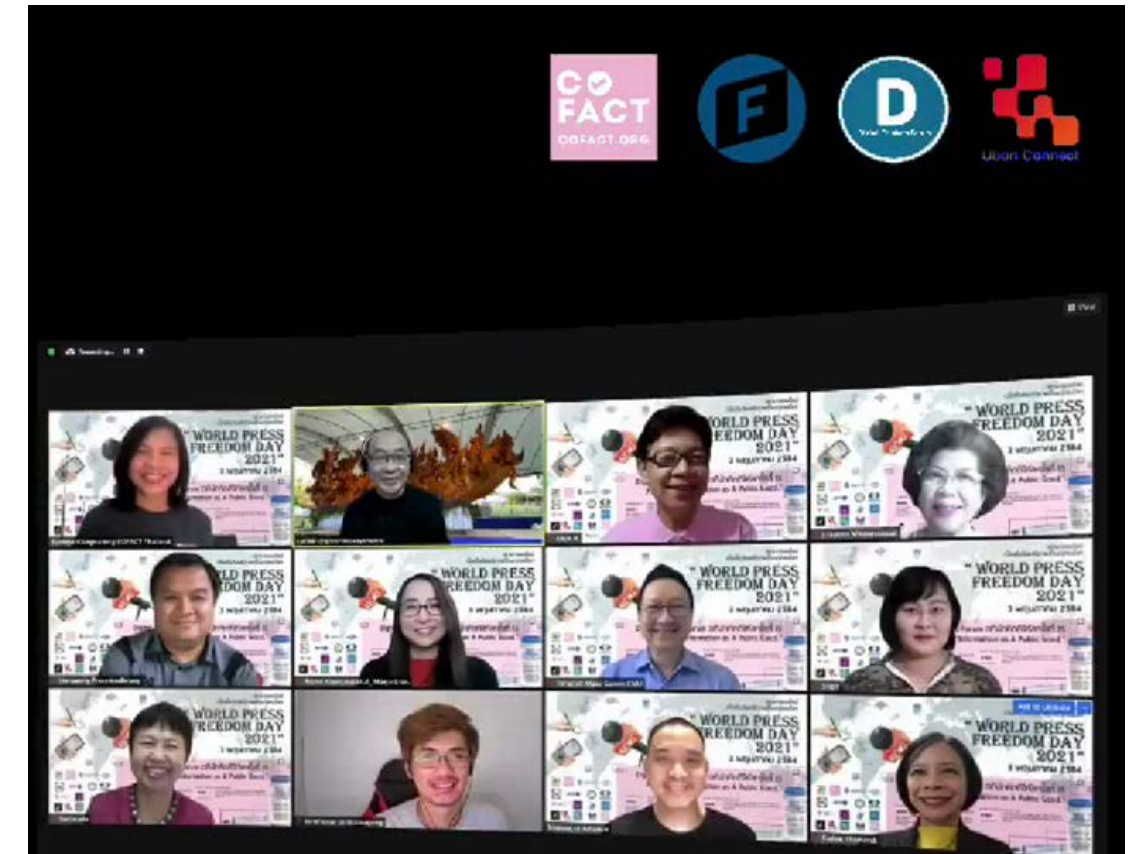
ดังนั้น โรงเรียนต้องมีเนื้อหาเหล่านี้ และทำให้เด็ก ๆ ตระหนักถึงอันตรายที่รออยู่ ความสามารถในการวิเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควรมีอยู่ที่โรงเรียน เพื่อให้พวกเขาตระหนักถึงสิ่งที่พวกเขา กำลังดูดซับและอันไหนเป็นจริง ครูต้องทำหน้าที่เป็นโค้ช ครูต้องฟังนักเรียน และชี้แนะแนวทาง หลักสูตร ควรออกแบบอย่างเหมาะสมตามอายุ วัฒนธรรม โอกาส และความไว้วางใจ รวมถึงต้องเตรียมประชากรวัยหนุ่มสาวให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและภัยคุกคาม

สายใจ เลี้ยงพันธุ์สกุล ผู้อำนวยการองค์กร Phandeeyar ให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยตนเองมากขึ้นในยุคดิจิทัล และเห็นว่าผู้คนในสังคมตกอยู่ในภาวะที่ต้องใช้ชีวิตกับโลกออนไลน์จนหลงลืมชีวิตในโลกจริง ทำให้สูญเสียสิ่งสำคัญไป 2 เรื่องคือ 1) การไตร่ตรองตนเอง (Self-Reflection) มนุษย์จำเป็นต้องมีเวลาอยู่กับตนเองบ้าง เพราะมีความสำคัญกับการทำงานของสมอง ซึ่งมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ แต่ทุกวันนี้แทบไม่มีเวลาให้กับตนเอง เพราะว่างเมื่อใดก็มองหน้าจอโทรศัพท์มือถือตลอด และ 2) การมีมนุษย์สัมพันธ์ (Relationship) เช่น แม้จะมานั่งรวมตัวกันในร้านกาแฟ แต่ละคนก็จะนั่งดูหน้าจอโทรศัพท์มือถือแทนที่จะพูดคุยกับคนตรงหน้า ถ้าเราเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ชาญฉลาด เราควรรู้วิธีใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 14 *ส่งท้ายปี 2020* *สรุปบทเรียนชวนคิดว่าด้วยเรื่อง “พลเมืองดิจิทัลในการรับมือยุคนิวนอร์มอล”* เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ณ ห้องประชุมชั้น 22 โรงแรมเดอะควอเตอร์ อารีย์ จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

ว่าด้วยเรื่อง Information as a Public Good

#15

เนื่องในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลกประจำปี 2021/2564 จึงมีการ
เฉลิมฉลองเสรีภาพในประเด็น *Information as a Public Good*
ซึ่งเปรียบเทียบข้อมูลข่าวสารว่าเป็นเสมือนสินค้าสาธารณะที่ต้อง
ยึดหลักความจริง ความน่าเชื่อถือ และทุกคนเข้าถึงได้พร้อมกัน
เครือข่ายนักคิดดิจิทัล และภาคีโคแฟคประเทศไทย จึงใช้โอกาสนี้
ประเมินบทบาทของสื่อมวลชนไทย ในสถานการณ์การแพร่
ระบาดของข้อมูลข่าวสารยุคโควิด-19 ว่ายังทำหน้าที่ที่สื่อมวลชน
คุณภาพดีอยู่หรือไม่ โดยเสวนาแลกเปลี่ยนประเด็นการเมืองและ
ความจริงเรื่องวัคซีน ซึ่งเป็นทางเลือกในการบรรเทาปัญหาโรค
ระบาด รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลเรื่องโควิด-19 ในภาพรวมทั้ง
ในไทยและสากล

วารสารศาสตร์แห่งความจริงในยุคโควิด : บทเรียนและอุปสรรค

สถานการณ์การเมืองไทยที่ร้อนแรง วิกฤตโรคระบาดที่นับวันยิ่งรุนแรง วัคซีนที่ดูเหมือนจะเป็นการบรรเทาโรค ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองจนไม่น่าเชื่อถือ และการโรคระบาดของข้อมูลข่าวสาร ที่สร้างความสับสนอย่างยิ่ง ส่งผลกระทบต่อนิสัยการบริโภคสื่อมวลชนไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ไม่ว่าจะเป็นการเซ็นเซอร์ตัวเองของนักข่าวและสำนักข่าว การปลด-ลดนักข่าว รวมไปถึงการเลือกข้างนำเสนอเพื่อความอยู่รอด

จิรพงษ์ ประเสริฐพลกรัง

เลขาธิการ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

สื่อกระแสหลักควรปรับไปทำข่าวเชิงข้อมูลให้มากขึ้น

จิรพงษ์ ประเสริฐพลกรัง เลขาธิการ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ให้ข้อมูลถึงผลกระทบที่บุคลากรแวดวงสื่อได้รับในสถานการณ์ปัจจุบันว่า ข้อมูลของสภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนในหลายปีที่ผ่านมาระบุว่า สื่อมวลชนได้รับผลกระทบ และกลายเป็นผู้ว่างงานกว่า 800 คน จากการถูกแทนที่ด้วยสื่อออนไลน์ สื่อต้องการคนทำงานวิชาชีพน้อยลง เพราะการเข้ามาของเทคโนโลยี

ในขณะที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สื่อมวลชนทำงานด้วยความท้าทายมากขึ้น ช่วงแรกที่มีการประกาศเคอร์ฟิว ทำให้การดำเนินการขนส่งหนังสือพิมพ์ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทำข่าวถูกจำกัด ต้องเจรจาทันทีกับรัฐบาล จนได้รับการผ่อนปรนให้ดำเนินการได้เป็นการเฉพาะ ยิ่งเมื่อรัฐควบคุมมากขึ้นในระยะต่อมา ข้อจำกัดจำนวนคนในที่ทำงาน ข้อมูลมากมายที่ต้องตรวจสอบความจริง และคำตอบสุดท้ายจากรัฐบาลต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ ที่ต้องรวดเร็วเพื่อระงับข่าวลือ-ข่าวปลอม ทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถทำงานเพื่อตอบสนองสังคมได้เท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่มีความพยายามที่จะนำเสนอข่าวสารตามหลักวิชาชีพอย่างเต็มที่ก็ตาม

จิรพงษ์ เสนอว่า จากบทเรียนความสับสนของข้อมูลขณะนี้ สังคมคาดหวังกับข้อมูลจากสื่อกระแสหลักมากขึ้น ดังนั้น สื่อมวลชนกระแสหลัก ควรนำคลังข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมาก มาดัดแปลงกับความเป็นนักข่าว ให้กลายเป็น “นักข่าวเชิงข้อมูล” มากขึ้น โดยสื่อมวลชนต้องปรับตัวในการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ด้วยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้มากขึ้น สามารถแตกประเด็น ต่อยอด และแสวงหาข้อเท็จจริงได้มากขึ้น จากข้อมูลเปิดภาครัฐที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ ประชาชนที่กระตือรือร้นในปัจจุบัน ต้องการข้อมูลหลากหลายด้าน เพื่อที่จะใช้วิจารณ์ถ้อยแถลงในการเสพข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลให้รอบด้านมากขึ้น การปรับตัวของสื่อมวลชนลักษณะนี้ จะสามารถกอบกู้ความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนกลับมา และช่วยแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการได้ต่อไป

นภพัฒน์จักษ์ อัตตนนท์

บรรณาธิการข่าวออนไลน์ เวอร์คพอยท์ ทูเดย์

สถานการณ์โรคระบาด ทำให้สังคมต้องการสื่อมืออาชีพมากที่สุด

นภพัฒน์จักษ์ อัตตนนท์ บรรณาธิการข่าวออนไลน์ เวอร์คพอยท์ ทูเดย์ แบ่งปันประสบการณ์การทำงานข่าวออนไลน์ ที่ต้องร่วมงานกับคนรุ่นใหม่ว่า ลักษณะสื่อในช่วงปีที่ผ่านมา พบว่าเมื่อรายงานข่าวออกไปจะมีเสียงสะท้อนตอบกลับมาแทบจะทันที เป็นการสื่อสารสองทาง ซึ่งสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งไม่คุ้นเคย จึงเลือกความปลอดภัยในพื้นที่ตัวเอง ไม่นำเสนอประเด็นล่อแหลม ไม่ทำหน้าที่สืบเสาะหาความจริง ส่งผลให้สื่อนำเสนอสิ่งที่ไม่น่าสนใจสำหรับสังคม อาจกล่าวได้ว่า สื่อไม่มีเสริภาพในการทำหน้าที่อีกต่อไป

นักสื่อสารมวลชนที่จบใหม่ จะพบตำแหน่งที่เปิดรับ คือ Content Creator ไม่ใช่ตำแหน่งนักข่าว ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างคนทำเนื้อหาในโลกออนไลน์ และคนทำงานสื่อสารมวลชน หลายคนไฝฝันอยากเป็นสื่อ แต่สถานการณ์ที่ไม่มีเสริภาพนี้ ทำให้จำนวนหนึ่งหันไปทำงานบริษัทเอกชน และใช้เวลาว่างทำประโยชน์เพื่อสังคมแทน นี่คือการสวมสองโหลของนักสื่อสารมวลชน แต่สถานการณ์วิกฤตโรคระบาด เป็นช่วงเวลาที่ต้องการสื่อมืออาชีพมากที่สุดอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน วงการสื่อสารมวลชนเอง ก็ต้องการผู้ร่วมงานที่มีความรอบรู้มากขึ้น ทั้งในเรื่องต่างประเทศ แพทย์ ภาษา รวมทั้งเข้าใจสื่อและภาษาใหม่ในโลกออนไลน์ด้วย

หลายครั้งที่สื่อมวลชนนำเสนอหรือตั้งคำถามเรื่องวัคซีน จะถูกตีตราว่า ไปวิพากษ์รัฐบาล และมักถูก รัฐบาลตราหน้าว่า เป็นสื่อมวลชนที่กระด้างกระเดื่องต่อรัฐ ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่สื่อนำเสนอคือข้อเท็จจริง และล้วน นำเสนอภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่การนำเสนอความคิดเห็นของสื่อมวลชนเอง ทำให้ประชาชน สามารถถกเถียงได้ในยุคปัจจุบันที่ทุกคนต้องกลับไปอยู่ในสังคม ฉะนั้น ในวันนี้เราไม่จำเป็นต้องใช้แค่กรอบ นิเทศศาสตร์ในการคุยเพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้หลากหลายกรอบในการร่วมถกเถียงในการทำงานมากขึ้น และที่สำคัญสื่อมวลชนและประชาชน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ประเด็นที่มีข้อสังเกตถึงการนำเสนอข่าวการนำเข้าวัคซีน Pfizer ว่าเป็นการนำเสนอข่าวลวงนั้น **นภพัฒน์จักษ์** กล่าวว่า เวิร์คพอยท์ทูเดย์ ทำงานภายใต้หลักจรรยาบรรณของสื่อมวลชน แยกแยะระหว่าง ความเห็นกับข้อเท็จจริงออกจากกันเสมอ กรณีดังกล่าว เป็นการ **นำเสนอตามหลักการว่า “นักการเมือง พูดอย่างไร นำเสนอตามนั้น”** ซึ่งก็มีสื่อมวลชนอื่น ๆ นำเสนอด้วย ทั้งนี้ ยืนยันว่าเวิร์คพอยท์ทูเดย์ ไม่ได้ เป็นศัตรูกับรัฐบาล ตรงกันข้าม เวิร์คพอยท์ทูเดย์ พยายามนำเสนอข้อมูลที่รัฐล้มเหลวในการนำเสนอด้วย เพื่อประโยชน์ของสังคม

ผศ.ดร.ณภัทร เรืองนภากุล

อาจารย์คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และภาคีโคแฟค (COFACT) ประเทศไทย

พลเมืองที่รู้เท่าทันสื่อ มีความสำคัญต่อการสร้างและสนับสนุนเสรีภาพสื่อ

ผศ.ดร.ณภัทร เรืองนภากุล อาจารย์คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และภาคีโคแฟค (COFACT) ประเทศไทย แบ่งปันข้อมูลจากกองบรรณาธิการของโคแฟคประเทศไทยว่าขณะนี้ มีข่าวปลอม (Fake News) เกิดขึ้นภายใต้ของบรรยากาศแห่งความหวาดกลัวในช่วงที่เกิดการระบาดของไวรัสโควิด-19 ระลอกใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัคซีน มีทั้งกรณีการบิดเบือน (Misleading) อย่างเช่น วัคซีนฝังไมโครชิปบ้าง เปลี่ยนรหัสพันธุกรรม (DNA) บ้าง หรือทำให้คนเป็นหมันบ้าง หรือขัดต่อหลักศาสนาบ้าง

เมื่อทีมงานสืบค้นข้อมูล พบว่าในเนื้อหาของข่าวบางส่วนก็เป็นความจริงและไม่จริงในข่าวเดียวกัน เช่น มีการอ้างถึงบุคคลทำงานในบริษัทวัคซีน ซึ่งทำงานจริงแต่ไม่ได้อยู่ในส่วนผลิตวัคซีน หรือเมื่อเข้าไปค้นฐานข้อมูลวารสารวิชาการที่ถูกอ้างถึง ก็พบว่าไม่มีงานวิจัยนั้นอยู่จริง หรือมีแม้กระทั่งการสะกดชื่อวารสารแบบผิด ๆ เป็นต้น

ความท้าทาย คือการเผยแพร่ข้อมูลทำนองนี้ มักเกิดในกลุ่มปิด เช่น กลุ่มไลน์ ซึ่งผู้ส่งต่อข้อมูลเป็นบุคคลที่ไว้วางใจ เพื่อน ญาติ บุคคลที่เคารพนับถือ จึงเกิดความเชื่อ และส่งข้อมูลต่อไปอีก ยิ่งไปกว่านั้น การแชร์ดังกล่าวได้ขยายไปยังกลุ่มประชาชนทั่วไป หรือเฟซบุ๊ก หรือทวิตเตอร์ด้วย ประกอบกับความไม่ไว้วางใจต่อการทำงานของหน่วยงานรัฐที่ดูแล ยิ่งทำให้คนเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ มากขึ้น แต่ขาดทักษะในการคัดกรองข้อมูลว่าเป็นข่าวปลอม หรือปลอมบางส่วน หรือจริงบางส่วน ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้ ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย แต่ยังเกิดขึ้นในอีกหลายประเทศ อย่างเช่น ไนจีเรีย ที่มีผู้ทำการศึกษาพบว่า มีผู้ส่งต่อข้อมูลข่าวปลอม ทั้งนี้ ไม่ได้ส่งเพราะความบันเทิง แต่มาจากความห่วงใยสุขภาพของคนใกล้ชิดที่รู้จักกัน

ผศ.ดร.ณภัทร ยอมรับว่า ตามทฤษฎีนิเวศวิทยาของสื่อ (Media Ecology) ไม่ว่าจะป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือสื่อ ต้องทำงานอย่างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน การห้ามไม่ให้ส่งต่อข้อมูลเพราะกลัวจะเป็นข่าวปลอม ไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง สิ่งที่เราควรจะเป็นคือข้อมูลต้องมีคุณภาพ ตรวจสอบแหล่งที่มาได้ และได้รับการตรวจสอบแล้ว ก่อนเผยแพร่หรือส่งต่อให้กันและกัน เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

นอกจากนี้ พลเมืองที่มึการรู้เท่าทันสื่อ จึงมีความสำคัญในการสร้างและสนับสนุนเสรีภาพ รวมถึงความปลอดภัยของสื่อมวลชนในการหาข่าวและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ บนพื้นฐานของการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ และสิ่งสำคัญอีกอย่าง คือ ต้องตรวจสอบเวลาของข้อมูลเหล่านั้นด้วยว่า เป็นจริงในเวลานั้นหรือไม่ และรู้สิทธิตัวเองว่า ต้องได้รับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องด้วย

หัวใจสำคัญของสื่อมวลชน คือการผลิตข่าวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

รศ.ธีรภัทร วรรณฤมล คณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวเริ่มต้นว่า สถานการณ์ด้านสื่อมวลชน คงเหมือนกันทั่วโลก ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาด และเทคโนโลยีสมัยใหม่ สื่อมวลชนมักจะโยยหาความจริงในการนำเสนอข่าว และประชาชนก็ต้องการเช่นกัน โดยในต่างประเทศที่ได้ทำการสำรวจล่าสุด (2020) พบว่าประชาชนได้ให้ความน่าเชื่อถือกับสื่อกระแสหลักร้อยละ 40 ซึ่งเมื่อกลับมามองที่ประเทศไทยก็มีสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันกับต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม พบการปรับตัวของสื่อในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก อย่างเช่น ฟิลิปปีนส์ เดลี ก็ต้องปรับให้เข้ากับยุคดิจิทัล ด้วยการทำการประชุมสัมมนาออนไลน์ (Webinar) ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เปลี่ยนโฉมมาทำเป็นพอดแคส (Podcast) แทน เน้นทำประเด็นเชิงลึกมากขึ้น หรือสื่อของไต้หวัน สถานีวิทยุภาษาอังกฤษจัดรายการโฟนอิน (Phone-In) ให้กลุ่มคนรุ่นใหม่โทรศัพท์เข้ามาปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ทั้งเรื่องโรคระบาด การปฏิบัติตัว ฯลฯ ได้ ฉะนั้น สื่อกระแสหลักยังสามารถเป็นที่พึ่งพิงให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดีเลยทีเดียว

รศ.ธีรภัทร เสนอว่า ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด หัวใจสำคัญของสื่อมวลชน คือ การผลิตข่าวสารที่มีคุณภาพ เน้นความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ยังมีประเด็น “ข้อเท็จจริง”

รศ.ธีรภัทร วรรณกุล

คณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

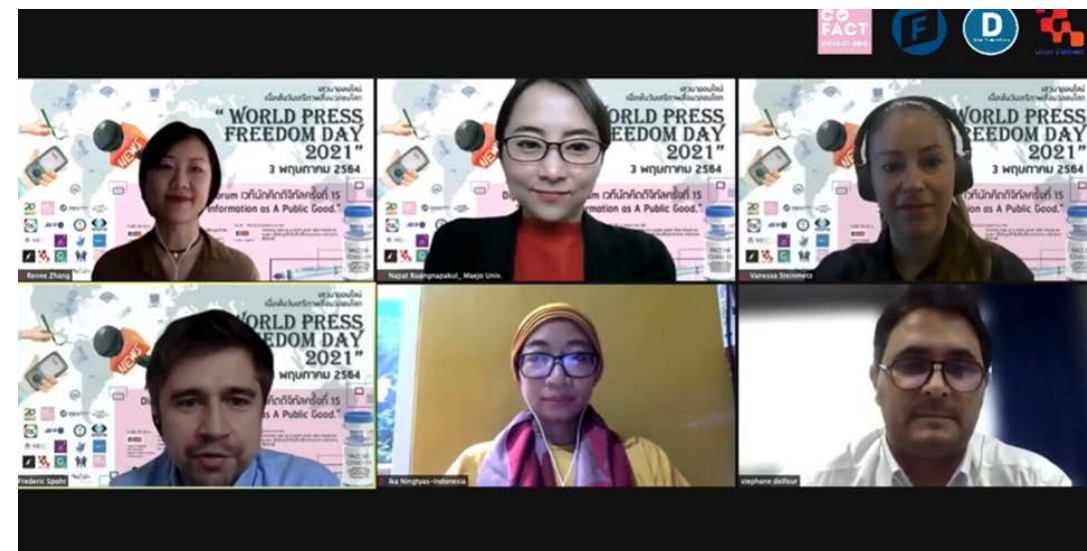
และ “ความคิดเห็น” ที่สื่อมวลชนพึงระวัง ควรแยกอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้ผู้รับชมรับฟังสับสน

การก้าวข้ามสถานการณ์ขณะนี้ ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่สำคัญ ต้องเปิดใจในการรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ประชาชน และสื่อมวลชน รวมถึงการทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้ง การถอดบทเรียนในการทำงานภายใต้สถานการณ์เลวร้ายนี้ เพื่อที่จะสามารถทำงานต่อไปในอนาคต ไม่ซ้ำรอยกับบทเรียนเดิมได้นั่นเอง

How should media report on COVID19-VACCINES without fear or favor?

เมื่อต้องรับมือกับสถานการณ์โรคระบาดด้วยการใช้วัคซีน การบริหารจัดการวัคซีนให้เพียงพอทั่วถึง ของแต่ละประเทศ จึงไม่พ้นต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองและรัฐบาล สื่อควรจะทำข่าว-ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนโควิดอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความไว้วางใจ และการตัดสินใจของประชาชนบนข้อมูลที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะผู้สื่อข่าวเอง ก็มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องใหม่นี้ค่อนข้างน้อย ต้องศึกษาเพิ่มเติม และมีเครือข่ายการทำงานมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนำเสนอข้อมูลประเด็นวัคซีนโควิด-19 จากสื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ จะทำให้เกิดความคิดและมีข้อเสนอจากบทเรียน สำหรับมาประยุกต์ และทำงานข่าวในโอกาสต่อไป

สเตฟาน เดลโฟร์

หัวหน้าสำนักข่าว AFP ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ต้องโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจต่อประชาชนว่าเนื้อหาของสำนักข่าวเชื่อถือได้

สเตฟาน เดลโฟร์ (Stephane Delfour) หัวหน้าสำนักข่าว AFP ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบ่งปันประสบการณ์ว่า สำนักข่าว AFP จะรายงานข่าวจากสถานที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากพื้นที่โดยตรง ขณะเดียวกัน การนำเสนอข่าวต้องมาจากข้อมูลและสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ และต้องสามารถอธิบายกับประชาชนได้ว่าเกิดอะไรขึ้น

ประเด็นวัคซีนป้องกันไวรัสโควิด-19 ต้องมีการถามและตอบคำถาม เกี่ยวกับความปลอดภัย ประสิทธิภาพ แต่ละชนิดต้องฉีดกี่ครั้ง เหตุใดจึงมีความล่าช้า ฯลฯ โดยมีการพูดคุยกับแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องนี้ และพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด ตามข้อเท็จจริง และต้องนำเสนอมุมมองด้วยเช่นกัน เช่น ข่าวที่นำเสนอว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร เพราะ

เหตุใดจึงเลือกนำเสนอเรื่องนี้ หรือรู้สึกว่าคุณมุลนี้มีความสำคัญ อย่างไรก็ตาม การทำงานของสื่อต้องตั้งอยู่บนความโปร่งใสด้วย เพื่อสร้างความไว้วางใจต่อประชาชน ท่ามกลางข้อมูลมากมายต้องทำให้เห็นว่าเนื้อหาของสำนักข่าวนั้นเชื่อถือได้

สเตฟาน อธิบายต่อว่า AFP สนใจประเด็นร้อนของสถานการณ์การฉีดวัคซีนโควิด-19 ในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส สํารวจพบประชาชนร้อยละ 60 ไม่อยากฉีดวัคซีน เหตุผลสำคัญคือวัคซีนโควิด-19 ถูกผลิตขึ้นมาอย่างรวดเร็วมาก จึงมีคำถามเกี่ยวกับความปลอดภัยและประโยชน์ที่ได้รับจากการฉีดวัคซีน หรือที่เมียนมา มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารว่าใครไม่ฉีดวัคซีนจะโดนประณามทางออนไลน์ ที่สำคัญที่สุด AFP ต้องการมีตัวตนบนพื้นที่ออนไลน์ พื้นที่ออนไลน์ก็มีการแพร่กระจายข่าวลือต่าง ๆ มากมาย จึงเป็นความท้าทายของสำนักข่าว AFP ที่จะเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มใหม่ ๆ เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง

นอกจากนี้ AFP มีบริการตรวจสอบข้อเท็จจริงใน 80 ประเทศ โดยผู้สื่อข่าวทุกคนของ AFP มีหน้าที่อุทิศตนในการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย ทั้งหมด 16 ภาษา และประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วยเช่นกัน โดยมีการตรวจสอบข้อความเป็นคำกล่าวอ้างที่ไม่เป็นจริงต่าง ๆ ในภาษาไทยด้วยเช่นกัน

โรคระบาดนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับโรคระบาดทางข้อมูลข่าวสาร หลาย ๆ ข่าวหรือหลาย ๆ ผู้นำเสนอจะมีอิทธิพลอย่างมากในโลกออนไลน์ จะเห็นว่ามีจำนวนคนที่เข้ามาชมเนื้อหาเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา

หัวหน้าสำนักข่าว AFP ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวอีกว่า ในรอบปีที่ผ่านมามีถือเป็นการท้าทายในการปรับตัวของทีมงานที่มีอยู่ทั่วโลก โดยมีผู้สื่อข่าวที่เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ฝ่ายเทคนิคช่วยเหลือฝ่ายอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจหัวข้อข่าวที่ต้องการนำเสนอ เพราะโควิด-19 ไม่ใช่เพียงหัวข้อทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว แต่ยังมีนัยทางการเมืองและสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของทุกคนด้วย

อิกา นิงซาส

เลขาธิการสมาคมพันธมิตรนักข่าวอิสระ ประเทศอินโดนีเซีย

ควรเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเท่านั้น และหลีกเลี่ยงการรายงานข่าวที่เป็นข่าวลือ

อิกา นิงซาส (Ika Ningtyas) เลขาธิการสมาคมพันธมิตรนักข่าวอิสระ (The Alliance of Inde-

pendent Journalists –AJI) ประเทศอินโดนีเซีย เล่าว่า อินโดนีเซียมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก โดยเพิ่มขึ้นและใช้เวลานานขึ้นในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 แต่การใช้โดยขาดความรู้เท่าทันดิจิทัลก็นำไปสู่ปัญหาการบิดเบือนข้อมูล โดยนับตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา อินโดนีเซียเริ่มฉีดวัคซีนโควิด-19 ให้กับประชาชน พบการเผยแพร่ข่าวปลอมกว่า 100 ข่าว และกระจายผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ กว่า 500 ข่าว

กล่าวคือ มีการเผยแพร่คลิปวิดีโอที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฉีดวัคซีนโควิด-19 แต่เขียนบรรยายว่ามีการทดลองวัคซีนกับสัตว์ และสัตว์ตาย ก่อให้เกิดความหวาดกลัว ชาวอินโดนีเซียหลายคนรู้สึกถึงเลวร้ายจะฉีดวัคซีนดีหรือไม่ กลายเป็นความกังวลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะตามเกณฑ์แล้วประชากรอย่างน้อยร้อยละ 70 ต้องได้รับการฉีดวัคซีน เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd Immunity) ทั้งนี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาด ประกอบด้วย 1) การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐอ่อนแอ ทำให้ประชาชนไม่เชื่อถือ โดยในช่วงแรก ๆ รัฐบาลอินโดนีเซียไม่ได้เชื่อเรื่องวิทยาศาสตร์ นโยบายไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งมีปัญหาการเลือกปฏิบัติและการทุจริตในการเข้าถึงวัคซีน 2) ผู้คนขาดความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และไม่เชื่อในระบบสาธารณสุข ประกอบกับไวรัสโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ คนทั่วไปไม่เข้าใจ และที่ผ่านมาระบบสาธารณสุขของอินโดนีเซียก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ทั้งเรื่องราคาและไม่ทั่วถึง 3) การพาดพิวข่าวแบบคลิกเบต (Clickbait) เช่น มีอาการไม่พึงประสงค์ ที่ยังไม่แน่ชัดว่าเกิดจากการฉีดวัคซีน แต่การพาดพิวข่าวลักษณะนี้ ก็ทำให้ผู้รับสารคิดไปก่อนแล้วว่าวัคซีนเป็นอันตรายต่อร่างกาย และ 4) สื่อไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัคซีนอย่างเพียงพอ ทั้งทั้งประเทศอินโดนีเซียมีผู้สื่อข่าวประมาณ 46,000 คน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่เข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง ซึ่งทาง AJI ได้จัดกิจกรรมสัมมนาทางออนไลน์ (Webinar) เพื่อให้ความรู้กับผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวเกี่ยวกับวัคซีน และกลไกการตรวจสอบข้อมูลด้วย

อิกา เผยเคล็ดลับในการรายงานข่าวโควิด-19 ว่าควรอธิบายเกี่ยวกับปฏิกิริยาการแพ้ที่อาจเกิดขึ้นในการฉีดวัคซีน เพราะวัคซีนทุก ๆ ประเภทจะมีอาการแสดงอยู่บ้าง แต่จะไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิต หรือหลีกเลี่ยงการรายงานเรื่องปฏิกิริยาข้างเคียงที่เล็กน้อย เพราะจะส่งผลกระทบต่อความคิดของคนต่อวัคซีนนั้น ๆ นอกจากนี้ ภาพที่เราใช้ออกข่าวจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ได้อย่างไร เช่น เสียงเด็กร้องไห้หรือเด็กยิ้มมีความสุขเวลาที่ฉีดวัคซีน ทั้งนี้ ควรเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเท่านั้น และหลีกเลี่ยงการรายงานข่าวที่เป็นข่าวลือ และอธิบายให้เข้ากับบริบทเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากมีข้อมูลเยอะแยะมากมาย สุดท้าย การอธิบายควรใช้คำในเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ที่อ่านข่าวเสริมสร้างความรู้ของตัวเอง

อิกา แสดงความคิดเห็นว่า ข้อมูลเท็จหลายครั้งมาจากต่างประเทศ จากนั้นกลุ่มต่อต้านการฉีดวัคซีนในอินโดนีเซียก็แปลเป็นภาษาท้องถิ่น ก่อนจะแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วบนแพลตฟอร์มออนไลน์ จนติดตามที่มาที่ไปได้ยาก แต่หลายกรณีก็มาจากกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือทางศาสนา เป็นผู้เล่าเรื่องที่ก่อให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน โดยการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนบนแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ พบว่าสามารถเชื่อมโยงไปถึงข่าวการเมือง และการเลือกตั้งในอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นเรื่องท้าทาย เพราะแต่ละกลุ่มมีผู้ติดตามจำนวนมาก ย่อมหมายถึงการมีอิทธิพลบนโลกออนไลน์มากด้วย และเป็นเรื่องยากในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

หุ่ย จาง

อาจารย์คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

ควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอวัคซีนในแง่บวกในเมือง เพราะทำให้เกิดความตระหนักในสังคม

หุ่ย จาง (Rui Zhang) อาจารย์คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย ให้ความเห็นว่าเกี่ยวกับบริบทปัจจุบัน สถานการณ์โรคระบาดส่งผลกระทบในหลายมิติ ทั้งสุขภาพ เศรษฐกิจ และรวมถึงการเมืองด้วย โดยรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบายว่าจะรับมืออย่างไร แต่ก็มี การแบ่งขั้วทางการเมืองที่มีทั้งคนเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว และความตึงเครียดทางการเมืองก็นำไปสู่ความล้มเหลวในการต่อสู้กับโรคระบาด ดังนั้น จึงไม่อาจเพิกเฉยมุมมองทางการเมืองเกี่ยวกับโรคระบาดได้

สื่อควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอวัคซีนในแง่บวกในเมือง เพราะจะทำให้เกิดความตระหนักในสังคม ควรนำเสนอในมุมมองทางวิทยาศาสตร์ การนำมุมมองของวัคซีนไปผูกโยงกับการเมือง ทำให้มุมมองของผู้คนต่อวัคซีนเปลี่ยนไป วิทยาศาสตร์และสาธารณสุขไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่จะถูกกระทบเมื่อนำเสนอโดยใช้ มุมมองทางการเมือง อาทิ สหรัฐอเมริกา มีข่าวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ The New York Times ว่าด้วย ประเด็นวัคซีนโควิด-19 ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง เป็นมายาคติ ส่งผลต่อความคิดและความเข้าใจของคน นอกจากนี้ The New York Times ก็ไม่ได้วิเคราะห์อย่างจริงจังเกี่ยวกับมาตรการที่ใช้ ในประเทศจีนว่าสามารถควบคุมการระบาดได้เพียงใด การนำเสนอข่าวควรตั้งอยู่บนมุมมองทางวิทยาศาสตร์ เป็นสำคัญ อีกทั้งต้องเข้าใจมุมมองทางการเมือง สิทธิมนุษยชน และมนุษยธรรมของจีนเป็นอย่างไร เพราะ การนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับประเทศจีนย่อมขัดแย้งอยู่แล้วกับสิ่งที่โลกตะวันตกมอง การวิพากษ์วิจารณ์หรือ แบ่งขั้วทางการเมืองจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน มาตรการล็อกดาวน์ของจีนอาจดูละเอียดอ่อนในทางการเมือง แต่ก็ใช้ได้ผลในทางวิทยาศาสตร์

จาง เล่าถึงแผนการฉีดวัคซีนโควิด-19 ในสหรัฐฯ ที่มีประชาชนส่วนหนึ่งตั้งคำถามถึงรัฐบาล เพราะ มีความสงสัยในการจัดหาวัคซีน สถานการณ์แบบเดียวกันยังเกิดขึ้นในอีกหลาย ๆ ประเทศรวมถึงไทย ว่า

วัคซีนกลายเป็นประเด็นที่ใช้มุมมองทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนนำมาซึ่งความขัดแย้ง (Controversial) แม้ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ไซ่ว่าจะไม่มีมูลไปเสียทั้งหมด แต่การเกิดกระแสนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อ แผนการฉีดวัคซีนด้วย

ในประเด็นที่มีความซับซ้อน สื่อคงไม่สามารถไปเปลี่ยนอุณหภูมิทางการเมืองด้วยตัวเองได้ แต่มีอำนาจ อย่างน้อย 2 อย่างที่ทำได้ คือ 1) เวลาที่สื่อเลือกเรื่องที่จะนำเสนอหรือวางกรอบที่จะนำเสนอ ต้องพิจารณา มุมมองทางวิทยาศาสตร์ และปรึกษากับบุคลากรทางการแพทย์ด้วย พยายามนำเสนอมุมมองหรือทำให้ผู้ฟัง- ผู้อ่านได้ยินเสียงบุคลากรทางการแพทย์เหล่านั้น 2) ในหลาย ๆ หน้าที่ของการเป็นสื่อมวลชน จำเป็นที่จะต้อง นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ให้ข้อมูลความรู้และให้ความบันเทิง แต่ตอนนี้ เราจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับ หน้าที่ในแง่ของการให้ความรู้มากกว่าในเรื่องของการเมือง

จาง เสนอว่า ในสำนักข่าวควรมีทีมงานที่ศึกษาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เป็นการเฉพาะ ก่อนนำเสนอข่าว ออกไป ในอดีตอาจมองไม่เห็นความจำเป็นในเรื่องนี้ แต่จากวิกฤติไวรัสโควิด-19 ทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนไป กองบรรณาธิการจึงควรมีทีมงานที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มากพอจะช่วยให้นำเสนอข่าวได้อย่างถูกต้อง และสื่อเองก็สามารถให้ข้อมูลที่ เป็นความรู้ได้ ประกอบกับสังคมก็ต้องการข้อมูลที่เข้าใจง่าย โดยเฉพาะศัพท์ เฉพาะทางที่มีความซับซ้อน

วาเนสซา สไตน์เม็ทซ์

ผู้ประสานงานโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน

ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความเร็วไม่สำคัญเท่าความถูกต้อง เมื่อผิดพลาดต้องรีบแก้ไข

วาเนสซา สไตน์เม็ทซ์ (Vanessa Steinmetz) ผู้ประสานงานโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวว่า ที่ผ่านมามีข่าวการเมืองประจำ สำนักข่าวต่าง ๆ จะมีทีมงานขนาดใหญ่มาก ตรงข้ามกับโต๊ะข่าวสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์ที่เป็นทีมงาน เล็ก ๆ แต่ทุกวันนี้ได้เปลี่ยนไปแล้วหลังไวรัสโควิด-19 ระบาด

ในฐานะที่เคยทำงานด้านสื่อมวลชนในประเทศเยอรมนีมา 10 ปี สิ่งหนึ่งที่พบเห็นแม้จะไม่ทุกวัน คือ

ความสมดุลที่เป็นเท็จ (False Balance) เช่น รายการทอล์กโชว์รายการหนึ่ง เชิญแขกที่มองว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องเดียวกันแต่มีมุมมองคนละด้านมาออกรายการและให้เวลาพูดเท่ากัน แต่จริงๆ แล้ว มีเพียงคนเดียวที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิทยาศาสตร์ ในขณะที่อีกคนหนึ่งเป็นเพียงความคิดเห็นที่ไม่มีข้อมูลรองรับ การจัดรายการแบบนี้อาจทำให้ผู้ชม-ผู้ฟังสับสนได้ว่าตกลงแล้วข้อมูลของใครมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์รับรองมากกว่ากัน

อีกประการหนึ่งคือ เมื่อผู้สื่อข่าวไม่มีความเชี่ยวชาญ อาจทำให้ตีความผลการศึกษาไม่ถูกต้อง เช่น มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในเยอรมนี เสนอข่าวว่าวัคซีนของแอสตราเซนเนกา (Astra Zeneca) มีประสิทธิภาพเพียงร้อยละ 8 สำหรับผู้ป่วยอายุ 65 ปีขึ้นไปเท่านั้น จากนั้นก็มีสำนักข่าวอื่นๆ อ้างอิงไปนำเสนอต่อโดยไม่ได้ตรวจสอบ แต่ความเป็นจริงคือ ผลการศึกษาดังกล่าว ไม่อาจกล่าวว่าผิดพลาดเสียทีเดียว แต่ยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ อาทิ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีจำนวนน้อยเกินไปในการที่จะสรุปผล และเมื่อนำเสนอไปแล้ว การจะแก้ข่าวก็ทำได้ยาก

ภาพที่เห็นนี้ มีความซับซ้อน และยากที่จะเข้าใจอย่างแท้จริง ฉะนั้น นักข่าวควรจะต้องตัดสินใจว่าจะออกข่าวอะไร แล้วให้ไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ เมื่อต้องให้ข้อมูลต่อสาธารณชนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของผลข้างเคียงของวัคซีน เช่น เรื่องลิ่มเลือดอุดตันเส้นเลือดในกลุ่มผู้หญิง อาจจะได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตมากขนาดนั้น คือจริง ๆ ยุโรปที่ฉีดวัคซีนไปแล้วคน พบเพียง 142 คนเท่านั้นเองที่มีลิ่มเลือดอุดตัน แต่ถ้าอ่านพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนทำให้ลิ่มเลือดอุดตัน ก็รู้สึกน่ากลัว และคนจะจำสิ่งที่สร้างอารมณ์ร่วมได้มากกว่าพลเมืองจึงเกิดความหวาดกลัว และเลี่ยงที่จะไม่ฉีด ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและไม่ได้มีผลข้างเคียงด้วย ทำให้การฉีดวัคซีนค่อนข้างล่าช้าในเยอรมัน เนื่องจากมีกลุ่มคนไม่อยากฉีดแอสตราเซนเนกา พวกเขาจะรอไปไบโอเอ็นเทค (BioNTech)

วาเนสซา กล่าวสรุปว่า ปัญหาที่ยกมา ทั้งการขาดความเชี่ยวชาญในสำนักข่าว ความซับซ้อนของประเด็น นโยบายรัฐที่เปลี่ยนแปลงไป-มา และอารมณ์ของข่าวที่นำเสนอออกไป เรื่องเหล่านี้ ไม่ใช่เรื่องใหม่ และสิ่งที่ควรยึดถือ ไม่ว่าการรายงานข่าวโควิด-19 หรือข่าวอะไรก็ตาม คือ **1) ความไวไม่สำคัญเท่าความถูกต้อง** ต้องตรวจสอบก่อนพาดหัวข่าว ไม่ใช่เสนอข่าวไปก่อน **2) เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร** ที่เยอรมนีมีองค์การด้านวิทยาศาสตร์ของเอกชน รับผิดชอบให้ผู้สื่อข่าวสามารถอ่านผลงานทางวิชาการได้เข้าใจ **3) ระมัดระวังการพาดหัวข่าว** แม้ในเนื้อข่าวจะเขียนอธิบายข้อมูลไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน แต่ผู้รับสารมักเข้าใจไปตามพาดหัวข่าว ทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ และ **4) เมื่อผิดพลาดก็ต้องแก้ข่าว** เพราะความผิดพลาดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้

เรียงเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 15 ว่าด้วยเรื่อง *Information as a Public Good* เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 การเสวนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม ZOOM จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนสื่อเพื่อความยุติธรรมในสังคม คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.) ภาควิชาสุข งามเฝ้าจอ สื่อสื่อ ชัวร์ก่อนแชร์ มูลนิธิฟรีดริชเนามันน์ WISESIGHT OPENDREAM Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

กาลามสูตรในยุคดิจิทัล: เล่นแบ่งบาง ๆ ระหว่าง ความจริงและความเชื่อ

#16

ขณะที่สังคมออนไลน์เผยแพร่สถานการณ์ข้อมูลล้นเกิน ประชาชนเกิดความสับสนว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลใด ข่าวสารที่ได้รับเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ คนส่วนมากเลือกเชื่อข้อมูลที่ได้รับจากคนรู้จัก เพราะมีความสัมพันธ์ที่ดี และความหวังดีต่อกัน คนจำนวนหนึ่งยอมเชื่อข้อมูลจากโฆษณาชวนเชื่อ เพราะสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิม และตอบโจทย์ที่ตัวเองต้องการพอดี

การตรวจสอบความจริงของข้อมูล-ข่าวสาร ซึ่งภาคีโคแฟก ประเทศไทยดำเนินการอย่างเข้มข้น นอกจากจะพยายามหาความถูกต้องของข้อมูลแล้ว ยังจำเป็นต้องตรวจสอบภูมิคุ้มกันทางความคิดของผู้ใช้สื่อด้วย เพื่อเติมเต็มความสมบูรณ์ในงานการตรวจสอบการแพร่กระจายข้อมูล นำไปสู่การตัดสินใจรับและแบ่งปันข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ไม่ก่อความเดือดร้อน และสร้างสังคมสุขภาวะในที่สุด

ปาฐกถา: หลักกาลามสูตรเพื่อสันติในยุคดิจิทัล

ไม่เพียงหลักคำสอนของพุทธศาสนาเท่านั้น หลักความเชื่อของทุกศาสนา หรือแนวคิดมนุษยนิยมที่ไม่ยึดถือศาสนาใด สามารถนำมาอธิบาย และใช้ตอบสนองต่อสถานการณ์ยุคดิจิทัลได้ทั้งสิ้น การนำหลักความเชื่อไปใช้ ต้องเข้าใจบริบทแวดล้อม และมีเป้าหมายเพื่อสร้างสันติสุขในสังคม

พระมหานันท สุนติภทฺโท

ประธานกรรมการ มูลนิธิ สกพ. (IBHAP Foundation)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกษ

พระมหานันท สุนติภทฺโท ประธานกรรมการ มูลนิธิ สกพ. (IBHAP Foundation) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกษ กล่าวนำปาฐกถาเกี่ยวกับหลักกาลามสูตรว่า พระไตรปิฎกเล่มที่ 20 ในส่วนของ “เกสปุตตสูตร” บันทึกไว้ว่า เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล โดยชาวกาลามะถามพระพุทธเจ้าว่า เวลาที่มีสมณะพราหมณ์มาที่นี่ มักจะพูดว่าตัวเองมีความเชื่ออย่างไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร สุดท้าย นอกจากพูดเรื่องของตัวเองแล้ว มักจะโจมตีเรื่องของคนอื่นด้วย ชาวกาลามะสงสัยในพระธรรมเหล่านั้น ว่าใครพูดจริงใครพูดเท็จ คำถามของชาวกาลามะเป็นที่มาของชื่อ “กาลามสูตร” ในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า สมควรแล้วที่จะสงสัย และให้หลัก 10 ข้อ คือ 1) ฟังกันมาอย่าเพิ่งเชื่อ 2) ทำกันอยู่ทุกเมื่อ เชื่อไม่ได้ 3) ตื่นข่าวเล่ามาอย่าเชื่อไป 4) อย่าไว้วางใจแม้แต่ตำรา 5) อย่าเชื่อเพราะเดาเองเล่น 6) เพราะกะเกณฑ์คาดคะเนไว้ล่วงหน้า 7) เพราะนึกตรึกตรองและตรวจตรา 8) เพราะจะต้องตามธรรมเนียมตน 9) อย่าเชื่อเพียงเพราะเพื่อนควรเชื่อเขา 10) ครูเราแท้ ๆ มาแต่ต้น ก็เชื่อได้น้ำใจคน จงเชื่อผลเชื่อเหตุสังเกตเอา ทั้งนี้ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าให้ไว้แก่ศาสนิก ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบด้วยเหตุผล

นอกจากหลักพิจารณาไม่ควรเชื่อ 10 ข้อแล้ว พระองค์ได้ทรงแนะนำถึงหลักพิจารณาไตร่ตรองด้วยตัวเองว่า ธรรมนี้ เป็นอกุศล เป็นโทษ ธรรมเหล่านี้ ผู้รู้ดีเจียน รวมทั้งธรรมเหล่านี้ ใครสมาทานให้เห็นเป็น

ตัวอย่าง รวมถึงเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ หรือเพื่อทุกข์ แสดงว่า ธรรมเหล่านี้ ควรละเสีย ในทางตรงข้าม หากพิจารณาพบว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นกุศล มีประโยชน์ เพื่อความดีงาม และผู้รู้สรรเสริญ ใครทำแล้วก็ดี เห็นเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ ธรรมเหล่านั้น ควรเชื่อถือ

การปรับประยุกต์ใช้ในยุคดิจิทัล สิ่งที่ต้องทำ คือ การขยายเครือข่ายโดยใช้ “ธรรมะบันเทิง” เพื่อสื่อสารให้คนเข้าใจ ให้คนในสังคมเข้าใจสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอน ด้วยรูปแบบที่เป็นธรรมะบันเทิง กล่าวคือ ถ้ายิ่งเปิดรับฟังข้อมูลมากเท่าไร เปิดฟังจากทุกค่าย ก็จะได้เลือก ได้คัดสรร ได้มองเห็น แต่ต้องไม่เผลอข้อมูล และใช้ “ปัญญาสุตะวิชนี” คือใช้ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยข้อมูลนั้น และใช้โยนิโสมนสิการคอยกำกับ รู้จักคิด ก็จะพัฒนาทางปัญญา เพื่อแยกแยะข้อมูลได้มากขึ้นว่า อันไหนเป็นประโยชน์ อันไหนเป็นโทษ อันไหนควรสื่อสาร อันไหนไม่ควรสื่อสาร

ในประเด็นสันติภาพยุคดิจิทัล ก็เป็นสันติที่ไม่แตกต่างจากสังคมในสมัยพุทธกาล เรามีสันติที่เป็นเรื่องภายนอก (กาย) และมีสันติที่เป็นเรื่องภายใน (ใจ) ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นไปเพื่อสันตินั้น ต้องมีสันติทั้งใจ วาจา กาย เหนือไปกว่านั้น คือสันติทางสังคม ปัจจุบัน สันติโดนทำลายจากหลาย ๆ ทาง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อโดยบริสุทธ์ใจ หรือจากความประสงค์ร้ายที่อยากให้คนอื่นเข้าใจและเชื่อผิด ๆ หรือว่าความเชื่อทางการเมือง ศาสนา โดยเฉพาะศาสนา มักถูกนำมาใช้ในเรื่องของการสร้างข้อมูลให้เกิดความเกลียดชังบนโซเชียลมีเดีย นำไปสู่การฆ่าทำร้าย ฆ่าจาประทุษร้ายกัน และนำไปสู่การประทุษร้ายกันจริง ๆ

ฉะนั้น การนำหลักศาสนาไปใช้ ต้องเข้าใจบริบทสิ่งแวดล้อมในยุคนี้ด้วย ต้องเข้าใจวิธีการ รูปแบบ และเนื้อหาที่สร้างกุศล เพื่อที่จะใคร่ครวญพิจารณา ไม่เพียงไม่เชื่อข้อมูลได้ง่าย ๆ แต่ต้องขยายผลต่อถึงสังคมด้วย และช่วยกันสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้เกิดสันติภาพ

อะไร คือเส้นแบ่งบางๆ ระหว่างความจริงและความเชื่อ

หลายครั้ง ความเชื่อและศรัทธาเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นแรงผลักดันให้เราเปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคม เมื่อมีศรัทธา ทำอย่างไรที่จะไม่เป็นศรัทธาที่มีติดบอด จนทำร้ายตัวเองและสังคม ทำอย่างไรที่ศรัทธาจะอยู่บนพื้นฐานของความจริง-ข้อเท็จจริง ที่ไม่ไ้ด้มงายหรือฝืนเพื่องกันไป เพราะว่าเราเป็นมนุษย์ และต้องอยู่กับความเป็นจริง

ความเชื่อและศรัทธาต้องไม่ล้าเส้น จนกลายเป็นความเชื่อที่มีติดบอด ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้ง และสร้างความเกลียดชังต่อกันและกันได้ สุดท้าย ความจริงและความเชื่อสามารถไปด้วยกันได้ในสังคมปัจจุบัน แต่ต้องไปด้วยกันอย่างสมดุล เพื่อสังคมสันติสุข

สื่อสารด้วยความเชื่อ บนพื้นฐานของความจริง เพื่อความดีของสังคม

คุณพ่อมรรคิจ พรหมภักดี อุปมุขนายก สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี / กรรมการอำนวยการ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย พิจารณาจากหัวข้อการเสวนาแล้ว โดยส่วนตัวแบ่งความจริง

คุณพ่ออมรกิจ พรหมภักดี

อุปนายก สภามณฑลสุราษฎร์ธานี

กรรมการอำนวยการ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย

ออกเป็น 3 ระดับคือ 1) **ระดับที่เป็นข้อเท็จจริง (Fact)** เชื่อโดยสามารถตรวจสอบความจริงได้ด้วยสติปัญญา 2) **ระดับความเป็นจริง (Reality)** เชื่อโดยอาศัยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ความจริงที่ได้รับการยืนยันสืบทอดกันมา และ 3) **ระดับสัจธรรม (Truth)** เชื่อโดยศรัทธา จึงไม่คิดว่ามีเส้นแบ่งระหว่างความจริงและความเชื่อ หากมองว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความจริงและความเชื่อ

พื้นฐานความเชื่อของคาทอลิก มาจากความรักของพระเจ้าต่อมนุษย์ พระเจ้าสื่อสารอย่างไรให้มีสันติกับมนุษย์ พระเจ้าสื่อสารโดยใช้วิธีต่าง ๆ เกิดขึ้นในการสร้างของพระองค์ พระองค์ตรัสให้มีเวลาเช้า มีเวลาเย็น มีดวงอาทิตย์ รวมถึงมนุษย์ ที่ให้มีอภิสิทธิ์เหนือสิ่งสร้างทั้งมวล และสร้างให้มีรูปแบบตามภาพลักษณ์ของพระเจ้า พระองค์ตรัสให้มี และสิ่งนั้นก็เกิดขึ้นจริง แต่เมื่อมนุษย์เชื่อคำพูดที่โกหก หลอกลวง ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าและมนุษย์จึงสิ้นสุด

ในปัจจุบัน เราเผชิญกับข้อมูลมากมายในสังคม อะไรคือข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ การค้นหาความจริงควรจะเป็นอย่างไร เบื้องต้น จำเป็นต้องแยกแยะความดีความชั่วก่อน ความจริงบางอย่างอาจจะเป็นความจริงที่ดี และความจริงบางอย่างอาจจะเป็นความจริงที่ไม่ดี หรือผิดได้ ซึ่งความดี หรือสิ่งดี ๆ มีความเป็นสากล และเป็นคำสอนของทุก ๆ ความเชื่อ

เมื่อจะสื่อสารด้วยความเชื่อ ต้องสื่อสารเพื่อความดี ที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง การให้คุณค่ากับความดี เพราะเป็นสิ่งที่มีความค่ากับชีวิตของเรา สิ่งใดดี เราพร้อมจะเสียสละของหลายสิ่ง หรือทุกสิ่ง เพื่อให้ได้สิ่งนั้นมา นอกจากนี้ เวลาที่จะสื่อสารหรือพูดตามหลักของกาลามสูตร เราควรพูดความจริง ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงเป็นเพียงการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลก่อนที่เราจะนำเสนอ ดังนั้น เมื่อเราเป็นผู้พูดหรือผู้นำเสนอในสังคม ต้องแยกแยะให้ได้ก่อนว่าอะไรดีและอะไรไม่ดี แล้วตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดี สิ่งที่มีคุณค่า

ปัจจุบัน มีข้อมูลมากมายที่เราต้องแยกแยะ อย่างเช่นกรณีของวัคซีนโควิด-19 วันนี้บอกว่าอันนี้ดีที่สุด พรุ่งนี้บอกว่าอันนี้แย่ที่สุด เราจะเชื่ออะไร กระบวนการสำคัญก็คือ ขอให้เราพูดความจริงและข้อสัตย์ต่อความจริง หลาย ๆ ครั้งในชีวิตที่พบว่า สื่อมวลชนที่น่าเชื่อถือ อาจถูกซื้อด้วยผลประโยชน์ ให้สื่อด้วย

คำโกหก ด้วยอะไรต่างๆ ถ้าเมื่อไรที่สื่อข้อสัตย์ต่อการนำเสนอความจริง ข้อสัตย์ต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ก็จะทำให้เราสามารถสื่อสาร และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุขโดยแท้จริง

รศ.เสาวนีย์ รุจิระอำพร-จิตต์หมวด

กรรมการบริหารหลักสูตร สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

และผู้อำนวยการหลักสูตรการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

(จังหวัดชายแดนใต้) สถาบันพระปกเกล้า

พื้นที่ร่วมที่ปลอดภัย เพื่อให้ความเชื่อและความจริงสามารถขยายผลสู่สังคม

รศ.เสาวนีย์ รุจิระอำพร-จิตต์หมวด กรรมการบริหารหลักสูตร สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล และผู้อำนวยการหลักสูตรการเสริมสร้างสังคมสันติสุข (จังหวัดชายแดนใต้) สถาบันพระปกเกล้า ในความเห็นส่วนตัว “ความจริง” (Fact) เป็นความรู้ของมนุษย์ (Human Knowledge) ที่เกิดจากการที่มนุษย์สังสมประสบการณ์ หากความรู้ ทดลองจนได้คำตอบแล้ว อีกส่วนคือ “ความศรัทธา” (Faith) จะเป็น **ความรู้ของพระเจ้า (Divine Knowledge)** เป็นสิ่งที่มาจากพระเจ้า และสิ่งที่เป็ความจริงของอิสลาม มีที่มาจากคัมภีร์กุรอานที่บอกว่า ความศรัทธาเป็นความจริง ซึ่งเป็นความรู้ของพระเจ้าที่บันทึกไว้ในอัลกุรอาน มีลักษณะท้าทายให้มนุษย์ใช้สติปัญญาเมื่อพบกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ

สิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นฐานสำคัญนำไปสู่ความจริงที่เป็นความรู้ของมนุษย์ ที่ประจักษ์ออกมาในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ระหว่างความเชื่อและความจริง จึงไม่มีเส้นบาง ๆ แต่มีกรอบที่กว้างมากเลย เป็นลักษณะของ “พื้นที่ร่วม” (Common Space) ที่จะทำให้ความจริงกับความเชื่อสามารถที่จะขยาย และสามารถที่จะเชื่อมต่อกันได้ ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ มากมาย เป็นที่น่ากังวลว่า คนในสังคมปัจจุบัน ไม่เชื่อในสิ่งที่เป็ความจริง แต่จะเชื่อในสิ่งที่ไม่ได้เป็ความจริง ยกตัวอย่างเรื่องวัคซีนป้องกันโควิด เราทราบว่ามีเชื้อโรคนั้นเกิดขึ้น จึงใช้สติปัญญาในการป้องกัน-รักษาโรค

ในประเทศไทย ชาวไทยมุสลิมคือเหยื่อของข้อมูลที่ไม่จริง ข้อมูลที่เป็นเท็จ ไม่ว่าจะมองว่ามุสลิมนั้น โหดร้าย หัวรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองว่าชาวไทยมุสลิมเป็นเพียงผู้ที่มาอาศัยอยู่เท่านั้น แล้วก็มีการที่จะผลิตชุดความจริงออกไปให้คนเชื่อมากมาย ชุดความจริงที่ถูกสร้างขึ้นมานี้ ถูกผลิตให้เป็นความเชื่อ ก็แน่นอนว่าในท้ายที่สุดคือความแตกแยกของคนในสังคม เพราะความเกลียดชัง เมื่อเกลียดชังกัน ก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงต้องทำให้เกิดพื้นที่ร่วม ซึ่งเป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่สามารถจะพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อแสวงหาแนวทางการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สุชัย เจริญมุขยนน

ผู้ก่อตั้งอุบลคอนเนค (Ubon Connect)

รับข้อมูลแบบละอติ เพื่อสันติสุขของสังคม

สุชัย เจริญมุขยนนท ผู้ก่อตั้งอุบลคอนเนค (Ubon Connect) แสดงความคิดเห็นด้วยการยกกรณีศึกษา 3 กรณีสั้น ๆ เพื่อนำไปสู่คำตอบว่าอะไรคือเส้นบาง ๆ ระหว่างความจริงและความเชื่อ เรื่องที่ 1) การหยอดน้ำมันกัญชาของคุณแม่ของทีมงาน เพราะทำตามเพื่อนที่ส่งต่อกันมาในกลุ่มไลน์ จนต้องเข้าโรงพยาบาล ความจริงแล้วน้ำมันกัญชามีหลายสูตร การใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละคนจึงสำคัญ แต่คุณแม่ของทีมงานเชื่อไลน์มากกว่าเชื่อลูก เพราะเชื่ออย่างสนิทใจว่า รัฐบาลต้องกำกับดูแลไลน์ไม่ให้ปล่อยข่าวสารลวง เรื่องที่ 2) ความสงสัยต่อวัคซีนแต่ละยี่ห้อที่มีการผลิตที่ต่างกัน จนต้องปรึกษากับเพื่อนที่เป็นเภสัชกร และพบว่า แม้การผลิตวัคซีนป้องกันโรค ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์มาก แต่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รู้แต่ละคน ก็มีชุดความรู้ ความเชื่อ และคำอธิบายที่แตกต่างกัน ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เรื่องที่ 3) ภาพยนตร์เรื่อง “Dante’s Peak” เล่าถึงภูเขาไฟใกล้หมู่บ้านกำลังปะทุ หลาน ๆ บอกให้คุณย่ารีบอพยพไปด้วยกัน คุณย่าไม่ยอมไปไหน ด้วยเชื่อว่าภูเขาลูกนี้ จะไม่ทำร้ายใคร สุดท้ายภูเขาไฟระเบิด ทุกคนหนี และคุณย่าได้รับบาดเจ็บสาหัส ลูกหลานจะพาไปรักษา คุณย่าก็ไม่ยอมไป บอกว่าจะอยู่เฝ้าภูเขาของคุณย่าที่หมู่บ้าน ดังนั้นจะเห็นว่าการเปลี่ยนความเชื่อยากมาก เพราะอคติ

จะเห็นว่า เส้นบาง ๆ ที่แบ่งระหว่างความจริงกับความเชื่อ คือเส้นแห่ง “อคติ” ไม่ว่าจะด้วยความรัก ด้วยความชัง ด้วยความหลง ด้วยความกลัว หากฝึกหัดให้สมองเรามองเห็นเส้นแบ่งนี้ และแยกให้ออกระหว่างความจริง ความคิดเห็น และความเชื่อ พร้อมกับไม่ฆ่าชุดความคิดคนอื่น ด้วยชุดความคิดตัวเอง ไม่เชื่อในชุดความคิดตัวเองมากเกินไป และหันมา “ศึกษามากกว่าถือสา” รวมถึงวิเคราะห์ด้วยสูตรของกาลามะชนที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ แล้วสันติสังคมของชุมชนและครอบครัวเราก็จะกลับคืนมา

วิเคราะห์ด้วยความรู้ตัว ไร้อคติ และแฮร์อย่างรับผิดชอบ

รณพงศ์ คำนวนทิพย์ ผู้ก่อตั้งมีเดียออกซิเจน (Media Oxygen) ในฐานะที่เป็นทั้งผู้เสพข่าว และผู้สื่อสารข่าวมองว่าเรื่องจริง (Fact) กับเรื่องโกหก (Fake) นั้น อาจไม่ใช่เรื่องโกหกทั้งหมด แต่คือการบิด (เบือน) นิดเดียวจากการเป็นความจริง ก็กลายเป็นโกหก หรือจากโกหก ก็จะกลายเป็นความจริงได้ คำถามคือ จะแยกแยะอย่างไร

ความจริงคืออะไร ตรรกะของนักคอมพิวเตอร์ คือ 0 กับ 1 อะไรที่ไม่ใช่ความจริงก็คือความเท็จ แต่ถ้าพูดถึง “ควอนตัมดิจิทัล” หรือ “ควอนตัมฟิสิกส์” จะมีสถานะบางอย่างที่อยู่ระหว่างความจริงกับความเท็จ ด้วย ไม่ใช่มีแค่ศูนย์กับหนึ่ง แต่คือสถานะที่เหมือนเหรียญที่หมุนอยู่ และยังไม่ออกหัวออกก้อย แต่อยู่ตรงกลาง

ความเชื่อ คือสิ่งที่คนยึดถือว่าเป็นความจริง ซึ่งอาจจะจริงหรือไม่จริงก็ได้ จะทราบได้ว่าจริงหรือไม่จริง ก็ต้องมีข้อพิสูจน์ บางครั้งความเชื่อ ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ หรือยังมองไม่เห็นก็อาจจะยังตัดสินใจไม่ได้เหมือนกันว่าเป็นความจริง แต่ถ้ามีข้อพิสูจน์แล้วว่าเป็นความจริง ก็เชื่อได้ ตัวอย่างในข่าวที่พบอาจจะไม่จริงทั้งหมด บางข่าวส่วนใหญ่จริง บางส่วนเท็จ ดังนั้น ต้องตระหนักว่า ในเท็จมีจริง ในจริงมีเท็จ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน

ในกรณีที่เราเห็นภาพเดียวกัน แต่มองคนละมุม ก็อาจจะเห็นแตกต่างกันได้ กรณีการชุมนุมที่มีการปะทะกัน เรามีข้อมูลมากมาย จนยากที่จะตัดสินใจว่าอะไรคือความจริงอะไรคือความเท็จ และสื่อโซเชียลก็

สร้างความสับสนได้ด้วยเช่นกัน เพราะว่าเวลาส่งต่อข้อมูล มีบางครั้งปรุงแต่ง หรือสร้างคำพูด หรือข้อมูล ที่ทำให้เข้าใจเป็นอย่างอื่นด้วย

นอกจากนี้ ความจริงบางอย่างเป็นความจริงที่เปลี่ยนไปได้ อย่างเช่นเรื่องวัคซีน วันนี้เราแชร์ไป อาจจะ เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แต่พรุ่งนี้ อาจจะเปลี่ยนไปด้วยข้อมูลที่เพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้ เรียกว่าเป็นพัฒนาการของ เรื่องราว (Developing Story) เมื่อถามว่า เป็นเรื่องจริงหรือเป็นเรื่องลวง ต้องตอบว่าเคยจริง แต่ตอนนี้ อาจจะไม่จริง

อคติทำให้เชื่อว่าที่ได้รับมา เนื่องจากคนมีแนวโน้มจะเชื่อสิ่งที่ตรงกับความคิดของตัวเอง เหมือนใน สื่อสังคมออนไลน์ มีสิ่งที่เรียกว่าห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber) ที่ทำให้ได้ยินสิ่งที่เราชอบ หรือ เชื่อซ้ำ ๆ จนกลายเป็นภาพลวงตา เช่น เห็นคนแต่งตัวดี น่าเชื่อถือ ก็ฟังและเชื่อ หรือหากมีข้อมูลที่ชอบ ตรงกับที่เชื่อ ก็บอกว่าใช่ เป็นต้น

สุดท้าย เสนอให้ต้องแชร์อย่างรับผิดชอบ ก่อนจะพูด หรือแชร์อะไรให้คำนึงว่า 1) ต้องเป็นความจริง 2) อิงเที่ยงธรรม 3) นำโมติริ และ 4) ดีทุกฝ่าย กล่าวคือ ก่อนจะแชร์ ต้องถามตัวเองว่า ข้อมูลนั้นเป็น ความจริงไหม อิงเที่ยงธรรมไหม เป็นธรรมกับทุกฝ่ายไหม บางทีการที่เราพูดความจริง ก็อาจจะไม่เป็นธรรม หรือ พูดไปแล้ว อาจจะทำให้เขาทะเลาะกัน อะไรถ้าไม่จำเป็นก็หลีกเลี่ยง

เราจะไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในโลกไซเบอร์ (Cyber Mediation) ได้หรือไม่

ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่ออย่างมากมาย ทั้งบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และในสังคมจริง การสร้างความเกลียดชัง การโจมตีผู้เห็นต่างอย่างรุนแรง และการใช้ถ้อยคำลดทอน ความเป็นมนุษย์ระหว่างกัน ทำให้เกิดความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายยากจะแก้ไข

การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทางไซเบอร์ คือแนวคิดใหม่ที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการ คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้วยการสร้างการสื่อสารสาธารณะให้เกิดพื้นที่ของคนที่ต้องการหาทางออก ร่วมกัน หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์เก็บข้อมูลการใช้ถ้อยคำของฝ่ายต่างๆ หรือการใช้เทคโนโลยีความจริง เสมือนจำลองมุมมองของแต่ละฝ่ายให้เข้าใจกัน

การไกล่เกลี่ยทางไซเบอร์ เป็นแนวคิดที่จะช่วยลดความขัดแย้ง

ธีรดา ศุภะพงษ์ ผู้แทนประเทศไทย Centre for Humanitarian Dialogue (HD) อธิบายนิยาม ว่าไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นคำที่ใช้เพื่อเจรจาในหลายวงการ ทั้งวงการสันติภาพ กระบวนการยุติธรรม วงการสิทธิมนุษยชน เป็นต้น ทั้งที่เป็นและไม่เป็นทางการ โดยจะมีฝ่ายที่ 3 มาเป็นคนกลางรับฟัง และร่วมหา ทางออก เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงที่คู่ขัดแย้งทั้ง 2 ฝ่ายต้องปฏิบัติตาม ผู้เป็นคนกลางไกล่เกลี่ย ต้องมีคุณสมบัติ พิเศษในการเข้าใจคนอื่น เพื่อจะสานผลประโยชน์ระหว่าง 2 ฝ่าย ที่มีจุดยืนแตกต่างกัน หรือมองหาจุดร่วม ของทั้ง 2 ฝ่าย

ธีรดา ศุภะพงษ์

ผู้แทนประเทศไทย Centre for Humanitarian Dialogue (HD)

สำหรับคำว่า การไกล่เกลี่ยทางไซเบอร์ (Cyber Mediation) นั้น เกิดขึ้นในการประชุม UN เมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยการแลกเปลี่ยนและตั้งคำถามสำคัญว่า เทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่องานคลี่คลายความขัดแย้ง และการป้องกันความขัดแย้งที่รุนแรงได้อย่างไร และผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีดิจิทัล มาเป็น ประโยชน์ในกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้ง และการป้องกันความรุนแรงได้อย่างไร ซึ่งโลกยุคข้อมูล ข่าวสาร และมุมมองความเห็นถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว อีกทั้งผู้คนพบเจอกันมากขึ้นบนพื้นที่ออนไลน์ การที่ผู้คน ซึ่งต่อสู้ หรือต่อรองผลประโยชน์กันบนพื้นที่ออฟไลน์ (โลกจริง) ขยายวงเข้ามาในพื้นที่ออนไลน์ มีการใช้ วาทกรรม หรือใช้เครื่องมืออย่างไรบ้างในการประลองกำลังกัน ทั้งนี้ ในอดีตการไกล่เกลี่ยจะทำในวงปิด ต้องพบกันในพื้นที่ปลอดภัย แต่ปัจจุบันอาจต้องคำนึงถึงการหาพื้นที่กลาง หาข้อตกลงที่เป็นฉันทามติร่วมกัน อาจต้องเปิดให้มีส่วนร่วม และต้องรับฟังผู้ที่มีส่วนได้-เสียมากขึ้น

ธีรดา อธิบายว่า ส่วนทักษะใหม่ของผู้ไกล่เกลี่ยในยุคดิจิทัล คือการใช้เครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ สร้าง การสื่อสารสาธารณะให้เกิดแนวคิดหรือพื้นที่ของคนที่ยากหาทางออกร่วมกัน หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เก็บข้อมูลการใช้ถ้อยคำของฝ่ายต่าง ๆ หรือใช้เทคโนโลยีความจริงเสมือน (Virtual Reality) จำลองมุมมอง ของแต่ละฝ่ายให้เข้าใจกัน เป็นต้น

ทั้งนี้ หากจะทำเรื่องการไกล่เกลี่ยทางไซเบอร์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึง 1) กระบวนการคลี่คลายความขัดแย้ง 2) ผู้ไกล่เกลี่ย พื้นที่ปลอดภัย องค์กรที่คู่ขัดแย้งไว้วางใจ 3) บริบทแวดล้อม เช่น คนที่อยู่ตรงนั้นมีความรู้สึกเพียงใดว่าจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรง 4) เครื่องมือประเมินและติดตามสถานการณ์ 5) ความสามารถในการหาข้อเท็จจริง แยกแยะได้ระหว่างข้อเท็จจริง ความเห็น และข่าวลวง และ 6) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการหาฉันทามติอย่างสร้างสรรค์

ผศ.ดร.ปาริณา ศรีวนิชย์

คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สังคมพหุรุ่น ต้องสร้างสังคมเปิด รวมคนทุกกลุ่มมาเสวนาและรับฟังกัน

ผศ.ดร.ปาริณา ศรีวนิชย์ คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า ข่าวลวง หรือ ถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อทรัพย์สิน หรือต่อบุคคลอื่น มีการทำร้ายร่างกายถึงขั้นบาดเจ็บหรือเสียชีวิต หรือมีผลกระทบทางจิตใจ อย่างเช่น อับอายจนทำร้ายตนเอง หรือย้ายถิ่นฐานหนีไป

สำหรับการจัดการความขัดแย้งนั้น วิธีที่เป็นทางการคือ ใช้กระบวนการทางกฎหมาย ฟ้องคดีแพ่ง หรืออาญา โดยมีปลายทางอยู่ที่คำตัดสินของศาล แต่ช่องทางที่เป็นทางการนี้ มีค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้งคำตัดสินก็ตั้งอยู่บนฐานของกฎหมายที่เขียนไว้ แม้เรื่องราวจะยุติ แต่เป็นธรรมหรือไม่เป็นอีกคำถามหนึ่ง จึงเกิดแนวทางกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้น ซึ่งการไกล่เกลี่ยเป็นหนึ่งในวิธีเหล่านั้น และเป็นวิธีที่น่าสนใจมากเมื่อเทียบกับวิธีอื่น ๆ อย่างเช่น การเจรจาที่คู่ขัดแย้งอาจมีอำนาจต่อรองไม่เท่ากัน หรือการใช้อนุญาตตุลาการซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงมาก

หลักการที่จะนำไปสู่การไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย 1) ความจริง การไกล่เกลี่ยทุกประเภทจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีความจริง 2) ครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องเข้ามาอยู่ในกระบวนการ ไม่ใช่ตัดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไป 3) ความไว้วางใจ กระบวนการต้องเชื่อถือได้ ซึ่งมาจากการรับฟังและพูดคุยกัน รวมถึงมีคนกลางที่น่าเชื่อถือ แต่การใช้วิธีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งบนโลกไซเบอร์นั้น มีความยากที่จะค้นหา “ความจริง”

หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ สามารถหาความจริงได้หรือไม่ สามารถแยกแยะความจริง ความเชื่อ และความคิดเห็นได้หรือไม่

ผศ.ดร.ปาริณา เน้นว่า หัวใจสำคัญที่สุดของการไกล่เกลี่ย คือการฟัง และการสานเสวนา (Dialogue) พูดคุยกัน เพื่อมองหาความกังวลใจ และประโยชน์ ถ้าสามารถสร้างเวทีฟังกันได้ สุดท้ายจะพบว่า ทุกฝ่ายต้องการอย่างเดียวกัน แต่ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วจึงหาพื้นที่กลาง โดยอาจต้องเก็บบางเรื่องที่แตกต่างกันเอาไว้ก่อน และเร่งแก้ไขบางเรื่องที่สามารถจัดการได้

ผศ.ดร.ปาริณา เสนอว่า ปัจจุบันสังคมไทย เป็นสังคม “พหุรุ่น” (Multigenerational) คนแต่ละรุ่นจะมีวิธีการแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน แต่สังคมมักคุ้นกับวิธีการสื่อสารตามวัฒนธรรมเดิม แตกต่างไปจากเดิมไม่ได้ แต่ละฝ่ายต้องการอยู่ในพื้นที่ของตนเอง จึงเสนอให้รับฟังกันที่เนื้อหา และสร้างกรอบกติกาขึ้นมาใหม่ เพราะสิ่งที่เคยยอมรับกันได้ หรือไม่ได้ในอดีต ปัจจุบันอาจเปลี่ยนไปแล้ว กระบวนการจึงสำคัญมาก ต้องมีกระบวนการที่รวมทุกคน เข้ามาเป็นหุ้นส่วนจริง ๆ และต้องมีความปลอดภัย หากไม่มีความปลอดภัยแล้ว เสรีภาพ หรือความคิดสร้างสรรค์ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ดร.พิมพัรค์ ดุษฎีอิสริยกุล

ผู้ประสานงานโครงการ Thailand Talk มูลนิธิฟรีดริช เนามัน (FNF)

เปิดพื้นที่ให้คนได้มาฟัง และพูดคุยกัน เพื่อเชื่อมต่อคนเข้าด้วยกัน

ดร.พิมพัรค์ ดุษฎีอิสริยกุล ผู้ประสานงานโครงการ Thailand Talk มูลนิธิฟรีดริช เนามัน (FNF) มองว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทย ไม่ใช่เพียงเพราะความแตกต่างระหว่างรุ่นหรือกลุ่ม แต่ยังเป็นเพราะไม่มีการเชื่อมต่อกัน ดังที่มีการพูดกันเสมอว่าแต่ละคนอยู่ในกลุ่ม-พวกของตนเอง จึงได้ยินแต่เสียงสะท้อนของตนเองและพวกพ้องในนั้น นำไปสู่การมีความเชื่อเฉพาะกลุ่ม และถือว่าสิ่งนั้นถูกต้องแล้ว

ดังนั้น จำเป็นต้องมีพื้นที่ ซึ่งทำให้คนรู้สึกสบายใจที่จะสนทนากัน รวมถึงเพิ่มความสามารถให้ผู้คนกลับมาเชื่อมต่อกัน ทั้งนี้ มีตัวอย่างจากโครงการมายคันทรี่ทอล์ค (My Country Talk) ที่เริ่มในประเทศ

เยอรมนีด้วยการใช้โปรแกรมตั้งคำถาม ที่นำมาจากประเด็นสังคม อย่างเช่นจะฉีดวัคซีนโควิด-19 หรือไม่ ถ้าจะฉีดควรฉีดยี่ห้อใด เป็นต้น แล้วนำไปฝากไว้ตามสื่อต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เมื่อผู้สนใจมาเห็นและทั้งคำตอบไว้ ระบบจะทำการเก็บรวบรวมเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งปิดรับคำตอบ จึงนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาพูดคุยโดยเชิญบุคคลที่มีความเห็นต่างกันไปมา แลกเปลี่ยนกัน

การแสดงความคิดเห็นต่อผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับเรา เพราะเรามองคนเห็นต่างเป็นข้าตรงข้ามเป็นคนอื่น หรือเป็นศัตรู เนื่องจากเรายึดติดกับโลกความคิดของกลุ่ม-พวกของเรามากเกินไป ในความเป็นจริงแล้ว ความจริงในโลกหนึ่งของเรา กับความจริงในโลกหนึ่งของเขา อาจเป็นความจริงทั้งสิ้น การอธิบายความจริง ต้องมีความเชื่อ วัฒนธรรม และความรู้กำกับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีความแตกต่างที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจกัน

ดร.พิมพ์รภัช นำเสนอเพิ่มเติมถึงโปรแกรมมายคันทรียทอล์ค ว่าไม่ได้ต้องการให้เปลี่ยนความคิด เพราะการโต้เถียง ต้องเริ่มด้วยการเคารพ และเข้าใจความจริง หรือความเชื่อของกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไร กระบวนการสนทนาจะทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้พูด และฟังกัน ยังเชื่อว่ามนุษย์มีความพิเศษ ถ้าได้เจอกันและคุยกัน จะไม่ฆ่ากันตาย ซึ่งความเชื่อนี้ ปรากฏให้เห็นในการทำโครงการที่เยอรมนี มีคนขับรถข้ามเมือง เพื่อจะเจอคนที่เห็นต่างกับตนเองอย่างสุดขีด และท้ายที่สุด ทั้ง 2 ฝ่ายสัญญาว่าจะต้องมาเจอกันทุกปี เพื่อแลกเปลี่ยนกัน โดยไม่ได้เปลี่ยนความคิด ข้อค้นพบนี้ ทำให้ย้อนกลับมามองที่สังคมไทย ว่าจริง ๆ แล้ว เป็นเพราะเราไม่เคยคุยกันหรือเปล่า จึงนำมาสู่การทำโครงการไทยแลนด์ทอล์ค (Thailand Talk) เปิดพื้นที่ให้คนได้มาฟัง และพูดคุยกัน เพื่อเชื่อมต่อคนเข้าด้วยกัน เพราะตราบดีที่เรายังเป็นมนุษย์อยู่ในสังคมเดียวกัน พื้นที่นี้ ก็จะเปิดไว้สำหรับทุกคนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

รัฐบาลควรใช้เทคโนโลยีในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน

สายใจ เลียงพันธุ์สกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านข้อมูลดิจิทัลเพื่อสังคม การจะโต้เถียงความขัดแย้งในโลกออนไลน์ได้ ต้องโต้เถียงความขัดแย้งในโลกจริงให้ได้ก่อน **ความขัดแย้งในสังคมไทยมี 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง** ในส่วนของความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาลที่ผ่านมา จะพบปรากฏการณ์ ทั้งการใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (ไอโอ-ไอ) การใช้ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง และการใช้ถ้อยคำลดทอนความเป็นมนุษย์ จากทั้ง 2 ฝ่ายไม่ว่ารัฐบาลหรือประชาชน ทั้งนี้ ความขัดแย้งบนโลกออนไลน์ สะท้อนว่าประชาชนไม่มีพื้นที่แสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกทางการเมืองได้เลยในโลกจริง ทำให้ต้องเลือกแสดงออกซึ่งความขัดแย้งนั้น บนโลกออนไลน์ที่เสรีมากกว่า ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ ปรากฏการณ์ “ทวิร์ลง” ซึ่งฝ่ายผู้เห็นต่างมองว่า เมื่อโลกจริงพูดไม่ได้ ก็ต้องใช้พื้นที่ออนไลน์ เข้าไปแสดงความคิดเห็นในเพจของรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม **สายใจ** ตั้งคำถามว่า หากประชาชนเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมสามารถเกิดขึ้นได้จากการใช้วิธีแสดงออกทางการเมืองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ จนอาจทำให้เกิดความขัดแย้งแล้ว ประชาชนจะยอมเข้าสู่กระบวนการโต้เถียงความขัดแย้งด้วยวิธีนี้ หรือใช้วิธีนี้เพื่อโต้เถียงความขัดแย้งกันจริง ๆ หรือไม่

สาเหตุสำคัญของความขัดแย้งมาจากการปิดกั้นโดยฝ่ายรัฐ ซึ่งทำให้สถานการณ์รุนแรงขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นกรณีประเทศไทยที่เพิกขู่ทางการของนายกรัฐมนตรีปิดกั้นไม่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น

สายใจ เลียงพันธุ์สกุล

ผู้เชี่ยวชาญด้านข้อมูลดิจิทัลเพื่อสังคม

พบว่า มีการใช้ถ้อยคำรุนแรงมากขึ้นทันที หรือในประเทศเมียนมา เมื่อรัฐบาลทหารตัดสัญญาณอินเทอร์เน็ต ประชาชนก็ออกมาจับปิ่นประท้วงในโลกจริง จนนำไปสู่ความรุนแรง การปิดกั้น ไม่ใช่คำตอบของการโต้เถียงความขัดแย้งที่ได้ผล ในทางกลับกัน ประเทศนิวซีแลนด์ มีปัญหาความสับสนด้านข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 แต่นายกรัฐมนตรีใช้ช่องทางออนไลน์สื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชน ทำให้ประชาชนหันมาสวมหน้ากาก ปิดปาก-จมูก และปฏิบัติตามมาตรการป้องกันความเสี่ยงจากโรคระบาด

ทั้งนี้ **สายใจ** เสนอว่า การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล สามารถทำได้เลยคือ

1) รัฐต้องให้พื้นที่ประชาชนในการแสดงออกทางการเมือง แม้จะเป็นความเห็นต่างก็ตาม **2) รัฐบาลควรใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการรับฟังเสียงประชาชน** หรือความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เนื่องจากมีประโยชน์ต่อการบริหารประเทศ และ **3) ทั้งรัฐและประชาชนต้องมีกฎกติกาในการใช้สื่อออนไลน์** เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนา Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 16 **กาลามสูตรในยุคดิจิทัล: เส้นแบ่งบางๆระหว่างความจริงและความเชื่อ** Digital Thinkers Forum #16 “How to draw a thin line between facts & faith in digital age?” เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 เป็นการเสวนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม ZOOM จัดโดยภาคีโคแฟคประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ภาคีสร้างสุข มูลนิธิ สกพ. (IBHAP Foundation) อุบลคอนเน็ก มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

How to รับมือ ปัญหาข้อมูลสับสน/ ข่าวสารลวงหลอก บนเรียนไทยและเทศ

#17

ภาคีโคแฟกประเทศไทย สํารวจความคิดเห็นประชาชนทางออนไลน์ เนื่องในโอกาสการทำงานครบ 1 ปี พบประชาชนร้อยละ 97 ยอมรับว่า เคยพบเห็นข้อมูลข่าวลือข่าวลวง และข่าวลวงที่พบบ่อย 3 อันดับแรกเป็นประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพทั้งสิ้น ทั้งนี้ ประชาชนขอให้สื่อมวลชน และแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยคัดกรองข้อเท็จจริงเบื้องต้น

ขณะที่เวทีสานเสวนาออนไลน์นักคิดดิจิทัล ได้เปิดประเด็นเกี่ยวกับวิธีการรับมือปัญหาข้อมูลสับสน/ข่าวสารลวงหลอกให้ถูกทาง โดยมีตัวแทนจากหลากหลายสาขาวิชาร่วมกันเปิดมุมมอง ชี้ทางแก้ไขระยะสั้น ให้สื่อมวลชนและแพลตฟอร์มดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ แต่ในระยะยาวต้องสร้างพลเมืองดิจิทัลรุ่นใหม่ ซึ่งมีทักษะการสื่อสารที่รับผิดชอบต่อสังคม

นำเสนอผลการวิจัย 1 ปีโคแฟค บทเรียนและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา ข่าวลวงอย่างยั่งยืน

การสำรวจข้อมูล และการประเมินผลการทำงานของนวัตกรรมโคแฟค ที่ดำเนินการมาครบเวลา 1 ปี เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาโคแฟคประเทศไทย และการแก้ปัญหาข่าวลวงอย่างยั่งยืน โดยการนำเสนองานครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ รวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 7-12 มิถุนายน พ.ศ. 2564 และ 2) ผลการประเมินโคแฟคจากการประชุมกลุ่มออนไลน์ (Focus Group) เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2564

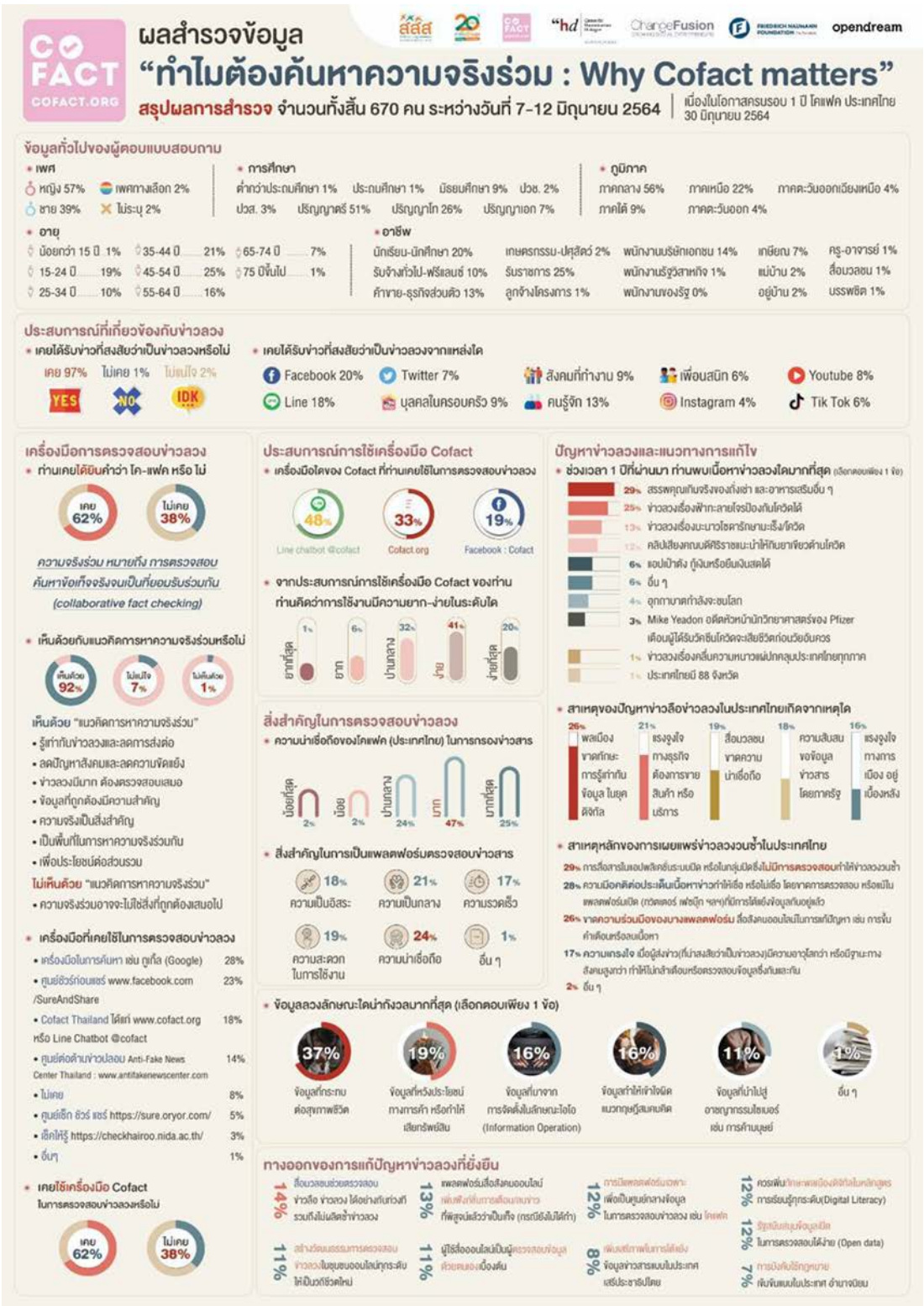

ดร.รตี ธนารักษ์

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ และภาคีโคแฟคภาคเหนือ

ดร.รตี ธนารักษ์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ และภาคีโคแฟคภาคเหนือ นำเสนอผลการสำรวจข้อมูล *ทำไมต้องค้นหาคำความจริงร่วม : Why Cofact matters* เนื่องในโอกาสครบรอบ 1 ปีโคแฟคประเทศไทย ด้วยการสำรวจประชาชนในทุกภูมิภาค ครอบคลุมตั้งแต่ระดับนักศึกษา ภาคีเครือข่าย และประชาชนทั่วไปที่ใช้โซเชียลมีเดีย ผลสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 97 เคยได้รับข่าวที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวง โดยส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงจาก 2 แหล่งใหญ่ คือแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ และจากกลุ่มผู้รู้จักใกล้ชิด ใน 1 ปีที่ผ่านมา ข่าวลวง 3 อันดับแรกที่พบ เป็นข่าวในแวดวงสุขภาพทั้งหมด อันดับที่ 1) คือข้อมูลสรรพคุณเกินจริงของถั่งเช่าและอาหารเสริมอื่น ๆ อันดับที่ 2) ข้อมูลเรื่องฟ้าทะลายโจรป้องกันโควิด และอันดับที่ 3) ข่าวลวงเรื่องมะนาวโซดารักษาเริมและโควิด

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสำรวจได้เสนอทางออกในการแก้ไขปัญหา โดยอันดับ 1) คิดว่าสื่อมวลชนควรเป็นหลักในการช่วยตรวจสอบอย่างทันทั่วทั้งที่ไม่ผลิตซ้ำข่าวลวงเสียเอง อันดับที่ 2) คือแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ควรเพิ่มฟังก์ชันในการเตือนข่าวลวง และอันดับที่ 3) ควรเพิ่มทักษะพลเมืองดิจิทัลในหลักสูตรการเรียนรู้อุทิศระดับ และควรมีแพลตฟอร์มเฉพาะ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการตรวจสอบข่าวลวง เช่น โคแฟค ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ยังเชื่อมั่นว่า นวัตกรรมโคแฟคเป็นกลไกที่น่าเชื่อถือในการตรวจสอบข่าวลวง

สามารถอ่านผลการสำรวจได้ทาง <https://blog.cofact.org/cofact-journal-issue-3-2021/>

ผศ.ดร.ณภัทร เรืองนภากุล อาจารย์คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และภาคีโคแฟกภาคเหนือ นำเสนอผลการวิจัยส่วนที่ 2 สรุปผลการประเมินโคแฟกจากประชุมกลุ่มทางออนไลน์ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ Potential Change Agent ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ภาคีขับเคลื่อน และภาคีก่อตั้ง

การถอดบทเรียนการทำงานของโคแฟกประเทศไทย 2 ประเด็น คือ **1) การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวงในประเทศไทยอย่างยั่งยืน** ในระดับบุคคลต้องปรับความคิดของตนเอง ขณะที่การหนุนเสริมทักษะการรู้เท่าทันข่าวลวงยังคงเป็นเรื่องที่จำเป็นอยู่ ในระดับชุมชนพบว่า กลไกของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ เสนอให้มีการสร้างผู้นำชุมชน ที่สามารถแก้ไขหรือให้ความรู้ในชุมชนขนาดเล็กเกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวลวง และนำเสนอช่องทางเกี่ยวกับการตรวจสอบข่าวลวงในชุมชนของเขาได้ นอกจากนี้ เครื่องมือในการตรวจสอบข่าวลวง อย่างเช่นโคแฟค ยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงในประเทศไทย ในระดับประเทศพบว่าสิ่งที่ต้องการคือฐานข้อมูลกลางที่มีความโปร่งใส เข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะข้อมูลของรัฐ และมีการสร้างความร่วมมือในองค์กรระดับชาติที่มีความหลากหลาย และมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกันมากขึ้น ตลอดจนมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการตรวจสอบข่าวลวง

ในระดับโครงสร้าง ต้องส่งเสริมทักษะในการรู้เท่าทันสื่อและการแก้ไขข่าวลวง ในทุกระดับการศึกษารวมถึงหลักสูตรที่อยู่ในสถาบันการศึกษา หรือหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านภาคประชาสังคมจะต้องมีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกันกับภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงในประเทศไทย ในส่วนของรัฐบาลและภาครัฐ ต้องสร้างความเชื่อมั่น โปร่งใส และชัดเจนมากขึ้น เพราะกลุ่มคนรุ่นเก่า จะมีความเชื่อมั่นในภาครัฐมากกว่าองค์กรอิสระ นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมการตรวจสอบข่าวลวงในประเทศไทย ขณะที่สื่อมวลชน ควรร่วมกันตรวจสอบข่าวลวงให้มากขึ้น และให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงมากกว่าความรวดเร็ว

สุดท้าย ในระดับค่านิยมและวัฒนธรรม อันดับแรกต้องลดเรื่องอคติและความเชื่อ ซึ่งเป็นม่านบังตาไม่ให้เรารับฟังข้อเท็จจริง รวมถึงสร้างวัฒนธรรมแห่งการสื่อสารความจริง จะช่วยลดและบรรเทาวัฒนธรรมแห่งความเกรงใจ ทำให้เราไม่กล้าบอกคนที่มีความอาวุโสสูงกว่า หรือมีคุณวุฒิมากกว่าในเรื่องข่าวลวง ดังนั้นถ้าประเทศเรามีวัฒนธรรมการสื่อสารความจริง การพูดข้อเท็จจริง หรือการแก้ไขข่าวลวง จะเป็นเรื่องปกติ รวมถึงสร้างวัฒนธรรมของการตรวจสอบข่าวลวงด้วย

สำหรับประเด็นที่ **2) การพัฒนาโคแฟค** นั้น **ผศ.ดร.ณภัทร** อธิบายว่า ต้องเสริมจุดแข็ง แก้ไขจุดอ่อนขยายกลุ่มเป้าหมาย กำหนดประเด็น เพิ่มกลยุทธ์ในการทำงาน ทำงานร่วมกับภาคีและประชาสัมพันธ์เชิงรุก ทั้งนี้ โคแฟคควรทำงานร่วมกับแพลตฟอร์มไลน์ เพราะข่าวลวงที่ไม่สามารถตรวจสอบและแก้ไขได้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มไลน์ รวมถึงการขยายกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น ทั้งเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ตลอดจนยูทูบเปอร์และเกษตรกร ในด้านของช่องทางการสื่อสาร โคแฟคควรขยายไปอยู่แพลตฟอร์มอื่น ไม่ว่าจะเป็นโอเพนแชต คลับเฮาส์ รวมถึงพันทิป และเพจต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้างมากขึ้น

ที่สำคัญที่สุด คือการวางตำแหน่งแห่งที่ของโคแฟค ให้เป็นผู้นำด้านการตรวจสอบข่าวลวง โดยสร้างการรับรู้ทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค เพื่อให้สื่อมวลชนใช้อ้างอิงได้ ควรปรับภาพลักษณ์ให้เข้าถึงง่าย มีสื่อเรียนรู้เป็นของตัวเอง เพื่อขยับต่อให้เป็นโคแฟคอะคาเดมี่ (Cofact Academy) ทั้งนี้ จุดแข็งของโคแฟคคือการมีภาคีที่หลากหลาย เป็นวิชาการ และมีฐานข้อมูลที่ดี จึงควรนำจุดแข็งนี้ พัฒนาต่อให้เป็นองค์กรระดับชาติ เสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ชาวูรับมือข้อมูลสับสน/ข่าวสารลวงหลอกให้ถูกทาง

ปัญหาเรื่องข่าวลือ ข่าวลวง ข่าวหลอก ข้อมูลสับสนในสังคมไทยมีมาก และส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน และจะอย่างไรกับข้อมูลที่มีอยู่มากมายมหาศาลให้เป็นสารสนเทศ จากสารสนเทศก็กลายเป็นความรู้ แล้วก็เกิดเป็นปัญญา ซึ่งจะทำให้คนหรือประชาชนที่รับข้อมูลข่าวสารสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวนี้นำให้เกิดผลลบต่อสังคม และเกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจด้วยการเสวนาประเด็นนี้จึงมีตัวแทนจากหลากหลายสาขาวิชาาร่วมกันเปิดมุมมอง และชี้ทางแก้ไขระยะสั้นให้สื่อมวลชนและแพลตฟอร์มดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ แต่ในระยะยาวต้องสร้างพลเมืองดิจิทัลรุ่นใหม่ ซึ่งมีทักษะการสื่อสารที่รับมือตอบต่อสังคม

ข้อเท็จจริง คือสิ่งที่จะรับมือเฟคนิวส์ข่าวลวงข่าวปลอม

เทพชัย หยอง ที่ปรึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส กล่าวนำการเสวนาว่า จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนฝูงในสหพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย พบว่าสถานการณ์สื่อในอาเซียนมีปัญหาเหมือนกัน โดยเฉพาะในช่วงโควิด-19 ข่าวลือข่าวปลอมแพร่กระจาย และเกิดขึ้นมากกว่าในช่วงปกติ ไม่ว่าจะหวังผลทางการเมือง การค้า หรือทางใดก็ตาม และทางออกในเรื่องนี้ไม่ง่าย หลายประเทศที่มีการกำกับดูแลสื่อเข้มงวดกว่าไทย ยังแก้ไขปัญหาดูได้ยาก ไม่สามารถหยุดยั้งข่าวปลอมข่าวลือได้

เทพชัย หย่อง

ที่ปรึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง มักมีผลระยะยาว และไม่สามารถหักล้างด้วยข้อเท็จจริงได้ กล่าวคือ ข้อเท็จจริงไม่มีความหมาย สำหรับคนที่อยากเชื่อบนโลกออนไลน์ และถ้าคนไม่เชื่อก็คือไม่เชื่อ ข้อเท็จจริงมีมากแค่ไหนก็ไม่ทำให้เปลี่ยนใจ การตรวจสอบข้อมูลในโลกออนไลน์ จึงเป็นไปเพื่อหาข้อมูลที่ตอกย้ำความเชื่อของตัวเองที่มีอยู่แล้ว และปิดกั้นทุกทางที่จะไม่ไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่ตนไม่ชอบ หรือไม่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง ซึ่งน่ากังวลใจ เพราะสถานการณ์ลักษณะนี้ จะนำไปสู่การสร้าง ความเกลียดชังและความขัดแย้ง

เทพชัย กล่าวว่า ดังนั้นเฉพาะหน้า ตนเห็นด้วยกับบทบาทของสื่อมวลชน และองค์กรอย่างโคแฟค จะช่วยยับยั้งข่าวลือ ให้ความกระจ่าง และให้ข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารทั้งหลาย ไม่ควรจำกัด อยู่เฉพาะคนที่เรียนทางด้านสื่อสารมวลชน แต่เป็นทักษะความจำเป็นของชีวิต ที่ต้องมาพร้อมกับการศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ส่วนบทบาทของสื่อนั้น สื่อกระแสหลักขณะนี้ อยู่ในสภาวะตกต่ำทั้งความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ และความน่าเชื่อถือ ทำให้เห็นแต่ข่าวที่เป็นกระแส หรือหวา ลงทุนน้อย ถือเป็นข่าวร้ายในวงการสื่อและสังคม ด้วย นอกจากนี้ ต้องจับตาดูว่า ข่าวปลอมหรือเฟคนิวส์ ที่เกิดจากความเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากความเห็น ของพิธีกรรายการข่าว ซึ่งเป็นเพียงความคิดเห็น ที่วิจารณ์เนื้อหาข่าวจากความรู้สึก ประเด็นนี้น่ากังวล เพราะ ผู้เสนอเป็นคนที่สังคมให้ความเชื่อถือ ผู้ฟังจึงสนใจ ติดตาม และเชื่อโดยไม่ตั้งคำถาม สุดท้ายแล้ว จึงต้อง กลับมาที่การสร้างให้ประชาชนรู้เท่าทันในเรื่องเหล่านี้

ในฐานะคนทำสื่อ **เทพชัย** เชื่อว่า ประชาชนที่รู้เท่าทันสื่อ จะมีส่วนทางอ้อมในการตรวจสอบและ กำกับจริยธรรมการทำงานของสื่อและรัฐบาล ข้อเท็จจริงคือ สิ่งที่จะรับมือกับเฟคนิวส์ข่าวลงข่าวปลอม และช่องทางที่จะนำเสนอข้อเท็จจริง คือช่องทางของสื่อที่ทำงานอย่างเป็นมืออาชีพ มีจรรยาบรรณ เพื่อมา สู้กับข่าวปลอม

พ.ต.ท.(หญิง)

เพรียบพร้อม เมฆิยานนท์

รองผู้กำกับ กลุ่มงานต่อต้านการล่องละเมิดทางเพศต่อเด็กทาง
อินเทอร์เน็ต กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรม
ทางเทคโนโลยี (บก.ตอก.)

ปรับลดคดี และเปิดรับฟังให้รอบด้าน

พ.ต.ท.(หญิง) เพรียบพร้อม เมฆิยานนท์ รองผู้กำกับ กลุ่มงานต่อต้านการล่องละเมิดทางเพศ ต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ตอก.) อธิบายว่า บทบาทของแพลตฟอร์มในการรับมือกับปัญหาข้อมูลสับสนนี้ ในมุมมองของตำรวจด้าน อาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดกับเด็ก เช่น ภาพโป๊อนาจารเด็ก ต้องร่วมมือกับภาคเอกชน รวมทั้ง อินเทอร์เน็ตโพล (Interpol) ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางในการแชร์ข้อมูล เมื่อมีเฟคนิวส์ หรืออะไรที่ส่งผลกระทบ สำคัญ แพลตฟอร์มพวกนี้ จะให้ความร่วมมือเสมอ โดยการลบข้อมูลให้อัดโนมตี หรือแม้กระทั่งมีคนเก็บ ภาพโป๊อนาจารเด็กในกูเกิลไดรฟ์ (Google Drive) แพลตฟอร์มกูเกิล จะแจ้งตำรวจทันที ว่ามีคน ดาวน์โหลดภาพโป๊อนาจารเด็ก ทั้งนี้อยู่ที่นโยบายของแต่ละแพลตฟอร์มในการให้ความสำคัญกับปัญหานี้

ประเด็นทักษะการแยกแยะข้อมูลและการรู้เท่าทันสื่อ ต้องไม่ฝึกให้กับเด็กเท่านั้น ผู้ใหญ่ยังขาดทักษะ เหล่านี้ด้วย แม้แต่ตำรวจ หลายครั้งที่เก็บรวบรวมหลักฐาน โดยเลือกเฉพาะที่เชื่อว่าเป็นอย่างนั้น อย่างไรก็ตาม ตำรวจจำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่นทั้งสองฝ่าย เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย

พ.ต.ท.(หญิง) เพรียบพร้อม เน้นย้ำว่า สิ่งที่ยากที่สุด คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ หรือการปรับอคติ ในใจของเรา ไม่ใช่เฉพาะการปลูกฝังในเด็ก แม้กระทั่งตำรวจเองด้วย ตอนนี้ ตำรวจร่วมกับสำนักงานอัยการ สูงสุดทำเรื่องการสอบปากคำของตำรวจเชิงลึก (Investigative Interview) ด้วยการรับฟังให้มากขึ้น แล้ว พยายามหาพยานหลักฐานอื่น ๆ มายืนยัน ว่าผู้ถูกกล่าวหาานั้น กระทำผิดหรือไม่กระทำผิด ซึ่งเป็นสิ่งที่แต่ละ หน่วยงานหรือองค์กรจะต้องนำเทคนิคต่าง ๆ ในการรับฟัง และฟังหลาย ๆ ฝ่ายโดยปราศจากอคติ เอามาใช้ ในการทำงานให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะเอาไปประยุกต์ใช้กับงานด้านอื่น แม้กระทั่งนักข่าว ประชาชน หรือว่าใคร ก็ตาม ที่จะเปิดใจรับฟัง

พ.ต.ท. (หญิง) เพียบพร้อม เสนอว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ จะร่วมงานกับโคแฟคประเทศไทย เปิดการอบรม และการตรวจสอบข่าวลวง-ข่าวปลอม โดยใช้ข่าวกรองโอเพ่นซอร์ส (Open Source Intelligence) ซึ่งตำรวจใช้อยู่ ให้ประชาชนสามารถเข้าใช้ได้ด้วย เพื่อจะได้ร่วมมือช่วยกันตรวจสอบข่าวปลอม ที่มาของภาพตัดต่อ หรือต้นตอคลิปวิดีโอ

ดร.พิชญ์วดี กิตติปัญญางาม

ผู้ร่วมก่อตั้งและผู้บริหาร Arkki ประเทศไทย

สอนให้นักเรียนคิดเป็น เพื่อสร้างประชากรคุณภาพที่เท่าทันสื่อ

ดร.พิชญ์วดี กิตติปัญญางาม ผู้ร่วมก่อตั้งและผู้บริหาร Arkki ประเทศไทย แบ่งปันหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อในประเทศฟินแลนด์ว่า ฟินแลนด์กำหนดการรู้เท่าทันสื่อ ให้เป็นวิชาภาคบังคับ เด็กทุกคนต้องได้เรียนวิชานี้ มากกว่า 5 ปีในโรงเรียน โดยสอนตามความสนใจของเด็ก คือให้นักเรียนเลือกเนื้อหา มาเอง และครูก็มีกระบวนการเรียนการสอนแบบ “การสอนเชิงปรากฏการณ์” คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ใช้กระบวนการที่ให้เด็กค่อย ๆ เรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ในแต่ละระดับชั้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของเด็ก และความสามารถในการอ่านของเด็กด้วย

นอกจากนี้ ยังมีวิชา “ทักษะอนาคต (Future Skill)” ด้วย เป็นวิชาที่มีเป้าหมายในการสอนให้มนุษย์แตกต่างจากหุ่นยนต์ ด้วยการสร้างสรรค์และคิดอะไรใหม่ ๆ ทั้งนี้ เพราะฟินแลนด์มีเป้าหมายการสร้างคนในอนาคตให้มีลักษณะ 1) การสร้างคน (Human Being) ที่เป็นคน ที่คิดวิเคราะห์แยกแยะได้ และ 2) การสร้างพลเมือง หรือประชากรที่ดี มีความรักสังคม และมีความต้องการตอบแทนกลับสู่สังคม กล่าวคือให้ประชาชนคิดดีต่อสังคม หรือคิดแต่เรื่องที่ทำให้สังคมดีขึ้น

ตัวชี้วัดเพื่อการจัดลำดับการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 1) **เสรีภาพสื่อมวลชน (Media Freedom)** ว่าแต่ละประเทศมีขนาดไหน ถ้าสังคมมีเสรีภาพของสื่อมาก และคนยังต้านทานข่าวลวงได้ แสดงว่าประชาชนมีการรู้เท่าทันสื่อสูงมาก 2) **เรื่องคุณภาพการศึกษา** จะต้องวัดหลายประเด็น เช่น ความสามารถ

ในการอ่าน คือถ้าอ่านไม่ก็บรรทัดแล้วสรุปเลย จะมีความสามารถในการต้านทานเฟคนิวส์ค่อนข้างขั้นต่ำ หรือวัดเรื่องของความสามารถในการอ่านยาว ๆ ยิ่งอ่านได้ยาวเท่าไรต่อวัน ยิ่งมีความสามารถในการต้านทาน Fake News ได้มากเท่านั้น ฯลฯ และ 3) **ความเชื่อใจในสังคม** คนฟินแลนด์หรือสวีเดนอาจจะเชื่อรัฐบาล เพราะว่าเขาเป็นประเทศที่สร้างขึ้นมายุ่ร่วมกันผ่านความเชื่อใจ เมื่อเชื่อใจรัฐ จึงเชื่อมั่นในองค์กรภาครัฐด้วย เมื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ระดับการรู้เท่าทันสื่อของฟินแลนด์สูง พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างระดับของการศึกษา กับความสามารถในการต้านทานเฟคนิวส์ในประชากรฟินแลนด์อย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ ยังสามารถวัดจากเสรีภาพสื่อด้วย ถ้าเสรีภาพสื่อสูง และประชาชนยังต้านทานเฟคนิวส์ได้ แสดงว่าประชาชนความรู้เท่าทันสื่อสูงมากเช่นกัน

ดร.พิชญ์วดี แสดงความคิดเห็นต่อบทบาทของแพลตฟอร์มในการรับมือกับปัญหาข่าวลวง ข่าวปลอม ข่าวหลอก ว่า สามารถใช้แพลตฟอร์มในเชิงบวก เพื่อเอามาผสมผสานในการศึกษา โดยใช้เพื่อขยายความสามารถในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ และต้องทำงานร่วมกับแพลตฟอร์ม ให้ช่วยลบข่าวลวง ซึ่งในเชิงเทคโนโลยีเชื่อว่าทำได้ และเสนอในฐานะนักการศึกษาว่า การศึกษาอาจจะไม่ใช่แค่ทำเรื่องรู้เท่าทันสื่ออย่างเดียว แต่ควรให้ความรู้/ทักษะด้านอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะเด็กและผู้สูงอายุ ที่ต้องมีโอกาสได้รับความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อด้วยเช่นกัน

ศ.ดร.พิรงรอง งามสุต วัฒนันท์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพ และองค์กรกำกับดูแล ต้องรับผิดชอบให้มากขึ้น

ศ.ดร.พิรงรอง งามสุต วัฒนันท์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า ส่วนใหญ่ที่เราค่อนข้างเน้น คือเรื่องข้อมูลเท็จข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) นำสู่ผลกระทบ และการสร้างมลภาวะทางข้อมูลได้ ซึ่งทางยูเอ็นมองว่า เป็นภาวะฉุกเฉินทางสื่อสาร ไม่เฉพาะภาวะฉุกเฉินเรื่องโรคระบาดเท่านั้น

วันนี้ จะเน้นที่ข้อมูลเท็จ ข้อมูลที่บิดเบือน ซึ่งที่ผ่านมาการใช้เฟคนิวส์เพื่อ discredit สื่อหลัก มีการประดิษฐ์คำขึ้นมาใหม่ทำให้เกิดความวุ่นวายและคนไม่เชื่อ มีข้อเท็จจริงทางเลือกขึ้นมา ซึ่งคนเลือกจะเชื่อไม่เชื่ออยู่ที่ความรู้สึกและอารมณ์มากกว่า นอกจากนั้น ยังมีการที่เชื่อมโยงกันคือ การล้มล้างการตรวจสอบว่าอะไรจริงไม่จริง ซึ่งบางทีเฟคนิวส์ ถูกหักล้างโดยผู้มีอำนาจได้ประโยชน์

ศ.ดร.พิรงรอง กล่าวอีกว่า สำหรับเครื่องมือในการตรวจสอบข้อมูลข่าวลวง ในแง่การวิจัยส่วนใหญ่จะพุ่งไปที่กระบวนการแพร่กระจาย กลไกมีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งเอไอ หรือแฮทบอท มีบทบาทในการแพร่กระจายข่าวลวง แต่ส่วนหนึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ นำมาป้องกันการแพร่ข่าวลวงได้ ทั้งนี้ ยูเนสโกเสนอแนวทางในการรับมือ เช่น การชี้ให้เห็นว่าอะไรคือความจริงอะไรคือข่าวลวง การเน้นไปที่ผู้ผลิตหรือผู้แพร่กระจาย การใช้กฎหมายหรือนิติบัญญัติดำเนินการ และการเสริมศักยภาพผู้เกี่ยวข้องและให้การศึกษาของโคแฟคอยู่ในแนวทางการชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงและข่าวลวง โคแฟคทำดีแล้วในแง่การพิสูจน์ ทั้งนี้ขอเสนออีกแนวทาง คือให้หยุดเส้นทางการทำเงินหรือรายได้ ไม่ให้สนับสนุนสื่อที่เผยแพร่ข่าวลวง เป็นการหยุดเส้นทางการเงินที่ได้มาจากการเสนอข้อมูลเท็จและข้อมูลที่บิดเบือน

ศ.ดร.พิรงรอง เสนอว่า โดยภาพรวมของข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือน สะท้อนถึงความผิดปกติของสังคมด้วย ปัจจุบันนี้ ผู้ผลิตข่าวสาร หรือสื่อสารมวลชนหลายคน ไม่ได้ทำตัวให้เป็นหลักยึด มีการแข่งขันกันสุดรังสู่มาตรฐานที่ต่ำลง นำเนื้อหาที่ไม่จริงโยงปัญหามาผลิตซ้ำ ย้ำ วน ไม่สนใจความคุ้มค่าของคลื่นความถี่ ผู้มีส่วนหลัก ๆ ควรจะต้องรับผิดชอบมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาชีพ องค์กรวิชาชีพสื่อ และนักวิชาการ รวมถึงองค์กรกำกับดูแลด้วย ต้องทำงานหนักขึ้น และรับผิดชอบมากขึ้น ไม่เช่นนั้นก็จะไม่สามารถแก้ไขความผิดปกติของสังคมได้

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 17 *How to รับมือปัญหาข้อมูลลัษสน/ข่าวสารลวงหลอก บทเรียนไทยและเทศ How to counter 'information disorder' wisely?* เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2564 การเสวนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom จัดโดย ภาควิโคแฟคประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภาควิสร้างสุข กองทุนสื่อเพื่อความยุติธรรมในสังคม อุบลคอนเน็ก มูลนิธิฟรีดริชเนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) OPENDREAM และสถาบัน Change Fusion

การหักล้างข้อมูลเท็จ ในยุคโควิด บทเรียนจากเอเชีย

#18

ปัจจุบัน ทั่วโลกเผชิญกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และมีข้อมูลข่าวสารมากมายที่เกี่ยวข้องกับโรคนี้ ทั้งข้อมูลข่าวสารที่จริงและไม่จริง และทัศนคติของคนบางครั้งกลายเป็นมุมมองค่อนข้างแคบ และเชื่อว่าฝ่ายหนึ่งก็คิดไม่เหมือนตนต้องผิดเสมอ จึงทำให้ข่าวลวงหรือข่าวปลอมแพร่หลายมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มดิจิทัล การรับมือกับโรคระบาดข้อมูลข่าวสาร (infodemic) และการหักล้างข้อมูลเท็จในยุคโรคระบาดโควิดนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย

องค์กรภาคพลเมืองในเอเชียหลายประเทศ พยายามค้นหาเครื่องมือ และออกแบบกลไกเพื่อตรวจสอบความจริง และหักล้างข้อมูลเท็จ เพื่อเอาชนะโรคระบาดข้อมูลข่าวสาร การมีเวทีให้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้จากบทเรียนของกันและกัน จะช่วยให้รับมือกับข้อมูลเท็จและข่าวลวงได้เร็วขึ้น

การหักล้างข้อมูลเท็จในยุคโควิด บทเรียนจากเอเชีย

การเสวนาครั้งนี้ มีวิทยากรที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน และทำงานในด้านการสืบค้นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งในไต้หวัน สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และไทย วิทยากรแต่ละท่าน แบ่งปันการทำงานเกี่ยวกับการหักล้างข้อมูลเท็จ อันเป็นบทเรียนจากเอเชีย ถึงความยุ่งยาก ความซับซ้อน ความท้าทายที่ต้องเผชิญ นับเป็นโอกาสดี ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ และนำวิธีการที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

บิลเลียน ลี

ผู้ก่อตั้งโคแฟคไต้หวัน

การหักล้างข้อมูลเท็จ ต้องใช้แนวคิดในเรื่องของ การทำงานร่วมกันและประสานกัน

บิลเลียน ลี (Billion Lee) ผู้ก่อตั้งโคแฟคไต้หวัน แบ่งปันประสบการณ์การตรวจสอบข้อเท็จจริงในไต้หวันว่า โคแฟคไต้หวัน มีแพลตฟอร์มในการเชื่อมต่อกับประชาชน โดยการออกแบบแพลตฟอร์มให้ทุกคนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ซึ่งผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงสามารถที่จะเชื่อมต่อข้อมูลที่ได้รับมาจากผู้ใช้คนอื่น เข้ากับแพลตฟอร์มได้เลย โคแฟคไต้หวัน ใช้หลายภาษาในการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น และภาษาเกาหลี

ในปี พ.ศ.2559 เป็นครั้งแรกที่เริ่มระดมสมอง (Hackathon) สำหรับโคแฟค หลังจากนั้นก็ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล ทำให้ในปี พ.ศ.2563 ได้ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดประเภทข้อมูล ที่อาจจะเป็นข้อมูลเท็จได้ นอกจากใช้ AI แล้ว ยังมีการเรียนรู้ของโปรแกรมด้วยตัวเอง (Machine Learning) รวมถึงการทำงานร่วมกันกับนักตรวจสอบข้อเท็จจริง และนักวิทยาศาสตร์ข้อมูล เพื่อให้แพลตฟอร์มทำงานได้อย่าง

แม่นยำที่สุด ถึงขนาดว่า ถ้าพิมพ์ข้อความหนึ่งลงไปในแชทบอท แชทบอทจะบอกทันทีว่าข้อมูลที่พิมพ์เข้าไบนั้น เป็นข้อมูลจริง หรือข้อมูลเท็จ

อย่างไรก็ตามมีข้อความจำนวนมาก ที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริง และหลังจากที่มีการตรวจสอบแล้ว ก็ต้องส่งข้อมูลกลับไปเพื่อแก้ไข หรือหักล้างข้อมูลเท็จเหล่านั้น และตอนนี้ ทำโครงการแบบโอเพ่นซอร์ส ซึ่งเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ สามารถเข้ามาร่วมมือกัน ช่วยทำให้แชทบอทดีขึ้น นอกจากนี้ สิ่งที่ได้เรียนรู้ในเรื่องของแชทบอท คือ การต้องดูเรื่องการพัฒนาคำสั่งในการเขียนโปรแกรม (Source Code) ด้วย ซึ่งจะช่วยให้แชทบอททำงานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยโคแฟคไต้หวันสนับสนุนทางด้านเทคนิคให้กับอาสาสมัคร เพื่อให้มีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาตัวแชทบอทให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ด้วย

อย่างไรก็ดี ยังมีจุดที่เป็นปัญหา เช่น กระบวนการพัฒนาแชทบอท ถ้าคนที่พัฒนาแชทบอทไม่มีเวลา หรือไม่มีความสนใจ จะทำให้กระบวนการพัฒนาดำเนินการไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในประเทศ ดังนั้น โคแฟคไต้หวันอาจจะต้องมีการประสานงานกับบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่อีกด้วย

ลี ให้ข้อเสนอแนะว่า ต้องใช้แนวคิดการทำงานร่วมกัน ร่วมมือประสานกันเพื่อช่วยหักล้างข้อมูลเท็จในสถานการณ์โรคระบาดตอนนี้ และควรมีภาคีช่วยเหลือกันทั้งในระดับเอเชีย และในระดับโลก จึงอยากเชิญชวนคนให้ผู้ที่สนใจเข้าร่วมกับโคแฟค และสร้างชุมชนตรวจสอบข้อเท็จจริง ที่ทุกคนจะสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ แม้ว่าการทำงานในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ท้าทายมาก ๆ ก็ตาม

การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ และความรู้ด้านเทคโนโลยีในสถาบันการศึกษา

เมลิสสา ชาง (Melissa Chan) ผู้ช่วยผู้จัดการ และผู้ตรวจสอบความจริงของ Black Dot Research ประเทศสิงคโปร์ แบ่งปันว่า หน่วยงานก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2561 และดำเนินงานในลักษณะของสถาบันเพื่อการวิจัยตลาด ขณะทำงานอยู่ ก็ตระหนักถึงข่าวลวงข่าวปลอมจำนวนมากมาย แต่ไม่มีแพลตฟอร์มที่น่าเชื่อถือ หรือว่าเชื่อถือได้มากพอที่จะดำเนินงานตรวจสอบข้อเท็จจริงตรงนี้ จึงรู้สึกว่าการดำเนินงานนี้เพิ่มจากงานปกติด้วย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลสิงคโปร์ มีเว็บสำหรับการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชื่อแฟคทัวลลี่ (Factually) อยู่แล้ว แต่ไม่ได้มีการอัปเดตทราวัน จึงอยากจะเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ ในการเป็นตัวเชื่อมที่ทำให้รัฐบาลทำงานได้ง่ายมากขึ้นนั่นเอง

ชาง เสนอว่าต้องสร้างวัฒนธรรมการสงสัยในข่าวต่าง ๆ ก่อนที่จะเชื่อ แต่ในสถานการณ์โรคระบาดก็จำเป็นที่จะตรวจสอบเฉพาะสิ่งที่เป็นข้ออ้าง หรือคำกล่าวอ้างที่มีความสำคัญเร่งด่วน และกระทบต่อชาวสิงคโปร์โดยตรง เช่น ข่าวที่มีคนออกไปกว้านซื้อของ หรือกักตุนของใช้ อันนี้คือข่าวที่ไม่จริง จำเป็นต้องออกมาหักล้างข่าวนี้ นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้ออ้างที่ทำขึ้นในประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิงคโปร์ด้วยเช่นกัน และยังตรวจสอบสื่อ ทั้งที่เป็นสื่อเปิดและสื่อปิด ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และอื่น ๆ เพื่อที่จะแจ้งให้ประชาชน หรือบุคคลต่าง ๆ ทราบว่ามีอะไรเกิดขึ้น และจะต้องมีช่องทางที่ทำให้คนสามารถส่งข้อมูลข่าวสารกลับมาได้ด้วย เพื่อตรวจสอบได้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องไม่จริง

วิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในสิงคโปร์ คือการค้นหาข้อความ และรูปภาพด้วยกูเกิล หากมีหน่วยงานใด ที่มีความเกี่ยวข้องกับข่าวนี้ จะติดต่อไป และหลาย ๆ ครั้ง หน่วยงานเหล่านี้ จะติดต่อกลับมาอย่าง

เมลิสซา ชาง

ช่วยผู้จัดการ และผู้ตรวจสอบความจริงของ Black Dot Research
ประเทศสิงคโปร์

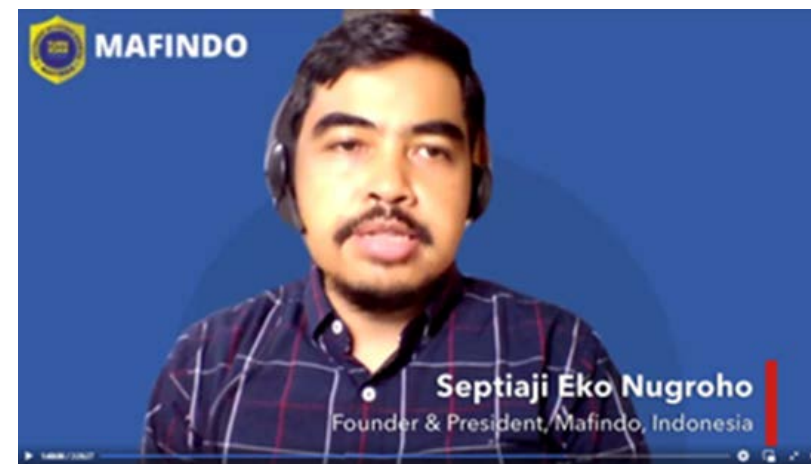
รวดเร็วมาก และพยายามให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ข่าวลวงข่าวปลอมในสิ่งโป้เผยแพร່ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการแชร์กันระหว่างคนในครอบครัว หรือในหมู่เพื่อน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งมักเป็นคนที่มีความคิดเหมือนกัน และไม่คอยเช็คข่าวที่มีการเผยแพร่ในกลุ่มนั้น ๆ ทำให้เกิดการเผยแพร่ข่าว/ข้อมูลเท็จเหล่านี้มากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วไปไกลขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย นอกจากนี้ ข่าวลวงข่าวปลอมไม่ได้อยู่ในแพลตฟอร์มอันใดอันหนึ่งตลอดไป แต่สามารถเผยแพร่ข้ามแพลตฟอร์มได้ด้วย

ข้อท้าทายที่พบ คือ 1) การไม่สามารถเข้าไปในแพลตฟอร์มแบบปิดได้ ในกรณีนี้ อาจจะทำให้พลาดข่าวลวงข่าวปลอมต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ และไม่สามารถที่จะเข้าไปยับยั้ง หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ 2) การตรวจสอบข้อเท็จจริงที่มาจากหลายภาษา ภาษาจีน หรือภาษาอังกฤษอาจจะทำได้ง่าย แต่ถ้าเป็นภาษาอื่น ๆ จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนที่รู้ภาษานั้น ๆ ให้แปลข้อความ และ 3) ช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) เช่น กลุ่มคนผู้สูงอายุไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่าข้อมูลข่าวสารไหนจริงหรือไม่จริง

ซาง เสนอว่า การทำงานในอนาคต จะมีการเผยแพร่การตรวจสอบข้อเท็จจริงในเฟซบุ๊ก และจะทำงานกับคนที่ไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย โดยเผยแพร่การตรวจสอบข้อเท็จจริงในโรงเรียน หรือผ่านทางวิทยุ และอาจออกแบบบทเรียนสำหรับการรู้เท่าทันสื่อ หรือความรู้ด้านเทคโนโลยี เพื่อสอนในสถาบันการศึกษาด้วย นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้มีเครือข่ายนักตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checker Network) ซึ่งต้องเรียนรู้ประสบการณ์จากประเทศต่าง ๆ เพื่อต่อยอดสิ่งที่ทำอยู่ให้ขยายไปในวงกว้างขึ้นได้

ขยายเครือข่ายการทำงานในระดับชุมชน และไม่ลืมทำงานภาคออฟไลน์

เซเปียจิ เอโกะ นูโกรโฮ (Septiaji Eko Nugroho) ผู้ก่อตั้งและประธานมาฟินโด (Mafindo) อินโดนีเซีย แบ่งปันประสบการณ์ว่า มาฟินโดเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.2559 เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีอาสาสมัคร

เซเปียจิ เอโกะ นูโกรโฮ

ผู้ก่อตั้งและประธานมาฟินโด (Mafindo) อินโดนีเซีย

มากกว่า 500 คน ทำงานใน 17 เมือง เพื่อหากล้างข้อมูลเท็จ ให้ข้อมูล และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องดิจิทัล ปัจจุบัน มีสมาชิกกว่า 8 หมื่นคนแล้ว นอกจากนี้ มาฟินโดยังทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการที่จะช่วยกันหากล้างข้อมูลเท็จ มีนักตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำงานเต็มเวลา มีฐานข้อมูลที่มีมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงและเป็นฐานข้อมูลแบบเปิด เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนฐานข้อมูล และเชื่อมกับองค์กรภาคีที่ร่วมมือกับมาฟินโดได้ นอกจากนั้น มาฟินโดยังมีการทำงานร่วมกับรายการวิทยุต่าง ๆ ด้วย และมีแชทบอทในวทส์แอปพ (WhatsApp) เรียกว่า “คารีมาลาชาด้า” ให้ประชาชนเขียนข้อมูลเข้าไปได้ แล้วแชทบอทจะตอบกลับไป

ในปี พ.ศ.2562 มาฟินโดทำงานร่วมกับสื่อออนไลน์มากกว่า 24 แห่ง เมื่อมีประเด็นสำคัญเกิดขึ้น จะขอความร่วมมือไปยังสื่อเหล่านั้น ให้ช่วยส่งผู้สื่อข่าวไปหาข้อมูล หรือข้อเท็จจริงจากแหล่งที่เกิดประเด็นนั้น ๆ ทำให้มาฟินโดสามารถลดเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริง นอกจากนี้ มาฟินโดยังมีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลและหมอ และมีกลุ่มวทส์แอปพ เพื่อติดตามประเด็นต่าง ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ โดยมาฟินโดมีหมอและนักวิทยาศาสตร์ที่ช่วยติดตามดูแลเรื่องนี้อยู่ ดังนั้น การหากล้างข้อมูลเท็จทำได้รวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น

มาฟินโดไม่ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเดียว แต่ทำงานในด้านการศึกษาดูด้วย โดยพัฒนาการฝึกอบรมและหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 มีเว็บไซต์ชื่อ “turunnada.id” ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ เป็นหลักสูตรการให้ความรู้ทางด้านดิจิทัล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแพลตฟอร์มกูเกิล มีผู้สอนมากกว่า 1,300 คน มีครูมากกว่า 6,000 คน และมีนักเรียนมากกว่า 15,000 คน

งานให้การศึกษาอีกด้านหนึ่ง คือ การเพิ่มทักษะให้นักตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อให้มีนักตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้น และให้พวกเขาสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ด้วยตัวเอง รวมถึงการเข้าในระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงในอินโดนีเซีย โดยร่วมมือกับกระทรวงไอซีที อินโดนีเซีย และเปิดสอนในระดับมัธยมต้น เตรียมอุดมศึกษา และอุดมศึกษา นอกจากนี้ ยังสอนเทคนิคการตรวจสอบข้อเท็จจริงผ่านการใช้กูเกิล ผ่านการตรวจสอบรูปภาพและวิดีโอต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ต้องการได้

การตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเด็นโควิด จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยการใช้รูป หรือใช้สื่ออื่น ๆ ในการตรวจสอบด้วยตัวเองได้ เพราะว่าโควิดเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ ต้องไปถามนักวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ ปัญหายังซับซ้อนมากขึ้น เพราะคนไม่มีความรู้ทางด้านดิจิทัล และไม่มีความรู้ด้านสุขภาพด้วย ประกอบกับความไม่เชื่อใจรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงองค์กรทางด้านสาธารณสุขด้วย ท้ายที่สุด ก็เกิดความไม่มั่นใจ ไม่เข้าใจ และไม่ไว้วางใจระหว่างประชาชนกับสื่อกระแสหลัก

เซเปียจิ เสนอว่า เนื่องจากอินโดนีเซีย ประกอบด้วยหลายชาติพันธุ์ หลายภาษา เมื่อต้องสื่อสารอะไร ก็ต้องใช้หลายภาษา ฉะนั้นเวลาที่จะให้ข้อมูล จึงต้องมีหัวหน้าของกลุ่มที่ใช้ภาษาต่างกัน และเครือข่ายที่สามารถช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารไปถึงชุมชนเหล่านี้ได้ ดังนั้น ผู้นำทางด้านศาสนา และผู้นำท้องถิ่นจะสำคัญมาก ๆ นอกจากนี้ มาฟินโดไม่เพียงแต่ต้องเผยแพร่ทางออนไลน์เท่านั้น แต่ยังทำออฟไลน์อีกด้วย อย่างเช่นการทำโปสเตอร์ แล้วนำไปเผยแพร่ในหมู่บ้าน หรือเมืองต่าง ๆ เพราะจะช่วยให้การหักล้างข้อมูลเท็จได้ดีขึ้นและเร็วขึ้น

กวี จงกิจถาวร

กรรมการสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ

หลักการพื้นฐานของสื่อมวลชนคือการตรวจสอบข้อเท็จจริงซ้ำหลายครั้ง

กวี จงกิจถาวร กรรมการสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ แบ่งปันประสบการณ์ของสื่อมวลชนในยุคแอนะล็อกว่า ในช่วงที่ทำงานเป็นผู้สื่อข่าว เวลาที่มีเรื่องลวงหรือเรื่องไม่จริงเกิดขึ้น การตรวจสอบและยืนยันข้อเท็จจริง ต้องใช้เวลานับเดือนทีเดียว นอกจากนี้ ยังมีผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่มีชื่อเสียงหลายคน เป็นคนสร้างข่าวปลอมขึ้นมาเสียเอง และกว่าจะรู้ว่าเรื่องนี้เป็นจริงหรือไม่จริง ก็ใช้เวลานานมากในการตรวจสอบ และสาเหตุที่ทำให้คนเชื่อ ก็เพราะว่า ผู้สื่อข่าวคนนั้นเป็นนักเขียนที่ดี ที่น่าเชื่อถือมาก่อน

เช่นเดียวกันกับสื่อมวลชนไทย เมื่อต้องเขียนข่าวใด ต้องตรวจสอบกับแหล่งข่าวอย่างน้อย 2 แหล่ง และถ้ามากกว่า 2 แหล่งจะดีมาก เพราะแหล่งข่าวเดียวอาจจะได้ข้อมูลไม่ถูกต้อง และเวลาเขียนบทความขึ้นมา ก็ต้องพยายามทำให้คนเชื่อ โดยใช้ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากในยุคนั้น และประเด็นที่สำคัญที่สุด คือความเป็นมืออาชีพ หรือมีจรรยาบรรณวิชาชีพของคนที่เป็นผู้ผลิตเนื้อหา (Content Provider)

ใน 4 ปีที่ผ่านมาี้ มักมีคำถามว่า ประเทศไทยมีข่าวปลอมมากไหม ก็ตอบไปว่าประเทศไทยไม่เก่งในการสร้างข่าวลวงข่าวปลอม แต่เก่งในเรื่องของการสร้างข่าวลือ คือวัฒนธรรมสื่อมวลชนของประเทศไทยนั้นชอบข่าวลือมาก ไม่มีวัฒนธรรมการตรวจสอบความจริง เพราะฉะนั้น การตรวจสอบความจริง จึงเป็นสิ่งใหม่และแปลกมากสำหรับวัฒนธรรมสื่อของไทย ในประเทศไทย เป็นวัฒนธรรมปากต่อปาก คือ ฟังแล้วก็พูดต่อ และจะหายไปภายใน 72 ชั่วโมง จากนั้นจะมีเรื่องใหม่เกิดขึ้นอีก อันนี้คือวัฒนธรรมสื่อของไทย นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีทฤษฎีสมคบคิดมากมาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับโควิด-19 อย่างเช่น การใช้น้ำมะนาวรักษาโควิด-19 ได้ ศูนย์สมุนไพรรักษาได้ทุกโรค ดังนั้น วัฒนธรรมสื่อของไทย ต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ปัจจุบัน สื่อในยุคดิจิทัลนี้ มีความพยายามเผยแพร่ข่าวต่าง ๆ ให้เร็วที่สุด จึงมีแนวโน้มที่จะใจร้อน และต้องการจะให้ทุกอย่างเกิดขึ้นทันทีทันใด ประกอบกับการใช้โซเชียลมีเดียกันมาก และได้มีข้อกำหนดใด ๆ ว่าต้องยืนยันข้อมูลก่อน การตรวจสอบความถูกต้องกับแหล่งข่าว ดูเหมือนจะไม่ใช่ความสำคัญอีกต่อไป แต่นั่นคือ หลักการพื้นฐานของการเป็นผู้สื่อข่าว ซึ่งต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงซ้ำหลายครั้ง เพื่อให้มั่นใจว่าได้สิ่งที่ถูกต้องที่สุด ไม่ใช่การสร้างกราฟิกที่สวยงาม การออกแบบที่สร้างสรรค์ โลโก้ที่น่าเชื่อถือ และเนื้อหาข้อมูลที่อาจไม่ได้ตรวจสอบอย่างแท้จริง หรือเพียงพอ

ความร่วมมือในประเทศและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญมาก เพราะข้อมูลเหล่านี้ในเอเชียเองก็มีความแตกต่างกัน หากพิจารณาจากมุมของโลกตะวันตก ดังนั้น การหักล้างข้อมูลที่มาจากโลกตะวันตก หรือโลกเอเชียเหนือ มีความสำคัญเหมือนกัน และเป็นที่ยืนยันได้ ที่เห็นความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพราะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ที่จะรับมือกับข่าวลวงข่าวปลอมในภูมิภาคได้

ผู้สื่อข่าวควรเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ

ไมค์ เรามานะชัย ผู้ฝึกสอนของ Google News Initiative - GNI อธิบายงานที่กุเกิลทำว่า โครงการกุเกิลนิวส์อินิทิเอทิฟ (Google News Initiative – GNI) คือการฝึกอบรมผู้สื่อข่าว และภาคีของ GNI ให้เรียนรู้วิธีการ และสามารถใช้อุปกรณ์ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงทางดิจิทัล ผู้ผ่านการอบรมจะได้รับการรับรองจากกุเกิล นอกจากนี้ GNI ได้ร่วมงานกับโคแฟค ประเทศไทย และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (MCOT) เพื่อฝึกอบรมให้กับเครือข่ายตรวจสอบข้อเท็จจริง รวมทั้ง ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับโรงเรียน และมหาวิทยาลัย เพื่อให้ความรู้เรื่องข้อมูลเท็จด้วย

ไมค์ แบ่งปันประสบการณ์ทำงานตลอด 2 ปีที่ผ่านมาว่า ได้ไปอบรมทั่วประเทศ และสิ่งที่ค้นพบและน่าสนใจ คือ ผู้สื่อข่าว หรือผู้เกี่ยวข้องในวงการวารสารศาสตร์ไทย ไม่ได้ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่มีเครื่องมือออนไลน์อย่างเพียงพอและมากมายให้เข้าถึง ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคสื่อ หรือผู้รับข้อมูลข่าวสารเอง ก็ไม่มีการตรวจสอบแหล่งข่าวซ้ำอีกครั้งเช่นกัน ทั้ง ๆ ที่มีเทคโนโลยีที่สามารถตรวจสอบเพิ่มเติมได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งข้อมูลข่าวสารเดียวหรือสื่อเดียว รวมทั้งอาจจะค้นหาข้อมูล

ไมค์ เรามานะชัย

ผู้ฝึกสอนของ Google News Initiative - GNI

หรือข้อเท็จจริงจากแหล่งอื่น ๆ ได้ด้วย

คำถามที่ได้รับเสมอ ๆ ในการฝึกอบรมคือ กูเกิลมีเครื่องมือเฉพาะในการหักล้างข้อมูลเท็จต่าง ๆ ไหม คำตอบคือ ไม่มี จากประสบการณ์ ไม่คิดว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือแอปพลิเคชันที่ดีที่สุด แบบใดแบบเดียว จะแก้ปัญหาข้อมูลเท็จได้ แต่ต้องมีการทำงานร่วมกัน และสิ่งที่ GNI ทำคือ การให้นักข่าว/ผู้สื่อข่าว ซึ่งมีแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ อยู่แล้ว มีประสบการณ์ที่เอไอไม่สามารถจะได้ และที่สำคัญ ทักษะวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิมยังใช้งานได้อยู่ และใช้การตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยใช้เครื่องมือทางดิจิทัล และเครื่องมือต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องทางออนไลน์ได้ง่ายขึ้น และรวดเร็วขึ้น

นอกจากนี้ ไมค์ ยังได้เรียนรู้ว่า สื่อมวลชนจะรับมือกับข้อมูลข่าวลวง หรือประเด็นที่ทำให้คนในสังคมเกิดอารมณ์ร่วมได้มากขึ้น ด้วยการตั้งคำถามว่า ใครเป็นคนโพสต์ มีจุดประสงค์อะไรในการแชร์ข้อมูลนั้น ชัดผลประโยชน์อะไรกันตรงไหนหรือไม่ ฯลฯ ซึ่งคำถามเหล่านี้ คือแนวทางด้านวารสารศาสตร์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงนั่นเอง

ทั้งนี้ ไมค์ สรุปถึงสิ่งที่ GNI จะทำงานในภูมิภาคนี้ คือต้องการสร้างผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ตระหนักรู้ และมีทัศนคติในการตั้งคำถามว่า ทำไมข้อมูลนี้จึงมีอยู่ และในท้องข่าว ผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงต้องมีทัศนคติแบบนี้เสมอ ต้องมีการตรวจสอบซ้ำกับแหล่งข่าวและข้อมูลที่เป็นออนไลน์ และควรเช็คข้อมูลกับแหล่งที่ 2 ที่ 3 และต้องไม่พึ่งพาเครื่องมือทางดิจิทัลอย่างเดียว เป็นต้น นอกจากนี้ GNI ยังคงสนับสนุนการพัฒนาแอปพลิเคชัน และการพัฒนาเครื่องมือการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อช่วยในการหักล้างข้อมูลเท็จต่อไป

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ถาม หลายครั้งรัฐบาลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวลวง-ข่าวปลอมเสียเอง ทำอย่างไร จึงจะแก้ปัญหาประชาชนที่ไม่เชื่อข้อมูล-ข่าวสารจากรัฐอีกต่อไปแล้ว

เชเปียจิ ตอบว่า ในอินโดนีเซีย ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดมาจากรัฐบาล แต่ก็พบว่า มีเจ้าหน้าที่บางท่าน หรือหน่วยงานทางการ ยังเชื่อในข้อมูลที่เป็นทฤษฎีสมคบคิดอยู่ และสิ่งที่มาพินโดทำคือพยายามที่จะช่วยยืนยันข้อเท็จจริงว่า ข้อมูลไหนบ้างที่ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ หรือว่าข้อมูลไหนเป็นเพียงแค่โฆษณาชวนเชื่อเท่านั้น ประเด็นคือ เรายังต้องให้ความรู้กับประชาชนต่อไป ทั้งเรื่องของทักษะทางอารมณ์ และทักษะในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ด้วยวิธีนี้ ในระยะยาวประชาชนจะมีแนวทางการตัดสินใจเลือกข่าวที่ตีมากขึ้น

กวี ตอบว่า รัฐบาลต้องใช้ข้อมูลจากหลายหน่วยงาน ฉะนั้น การที่หลายคนรู้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงที่ออกจากรัฐบาล ก็แปลว่ามีคนที่รู้ว่าข้อมูลที่แท้จริงคืออะไร ดังนั้น รัฐบาลหรือว่าองค์กรของรัฐไม่ควรเป็นผู้ที่ผูกขาดความจริง และต้องดำเนินการ เพื่อให้มีการตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อเท็จจริง

ลี ตอบว่า ในไต้หวัน ประชาชนไม่ค่อยเชื่อรัฐบาล เพราะมีหลาย ๆ เหตุการณ์ที่ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ และแม้ว่า ไต้หวันจะมีคณะกรรมการต่อต้านข่าวลวงข่าวเท็จ แต่ยังทำงานได้ไม่ดีพอ โคแฟคไต้หวันจึงมีหน้าที่หักล้างข่าวที่ไม่จริงจากรัฐบาล นอกจากนี้ โคแฟคไต้หวันยังพยายามที่จะลดช่องว่างระหว่างคนที่เข้าถึงกับคนที่เข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสาร โดยทำเป็นแหล่งข้อมูลเปิดมากขึ้น พัฒนาแพลตฟอร์ม และให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อเรื่องความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้วยการร่วมมือกัน เพื่อสืบค้นข้อเท็จจริง และยืนยันข้อเท็จจริงเหล่านี้

ซาง ตอบว่า โดยทั่วไปคนสิงคโปร์ค่อนข้างเชื่อใจรัฐบาล แต่ในช่วงการฉีควัคซีนโควิด-19 มีกลุ่มที่ต่อต้านวัคซีนและไม่เชื่อคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข และตั้งคำถามกับข้อมูลวัคซีนของรัฐบาล ดังนั้น ในฐานะที่เราจะช่วยตรวจสอบข้อมูล เมื่อคนไม่เชื่อรัฐบาล เราก็จะนำเสนอข้อมูล จากหน่วยงานอื่นที่น่าเชื่อถือ เช่น องค์การอนามัยโลก

ถาม เราสามารถที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล-ข่าวสาร ที่ออกมาจากสำนักข่าวกรองของรัฐบาลได้ไหม

ไมค์ ตอบว่า ถ้าข้อมูลเหล่านั้น มาจากบัญชีปลอมบนทวีตเตอร์ หรือเฟซบุ๊ก สามารถตรวจสอบบัญชีเหล่านั้นได้ ว่าเป็นบัญชีถูกต้องไหม ถูกสร้างโดยเอไอหรือคน หรือเป็นบัญชีไอโอ (ปฏิบัติการข้อมูล) ก็สามารถตรวจสอบ “บัญชี” ที่ใช้เผยแพร่ข้อมูลได้ไม่ยากแต่อย่างใด แต่เนื้อหา ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป

ถาม การตรวจสอบข้อเท็จจริงดูเหมือนว่ามีอยู่ 2 ทาง คือ ข่าวจริงกับหรือข่าวเท็จ แต่บางที่เราไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ข่าวที่เราไม่สามารถตรวจสอบได้ เราจะต้องทำยังไงกับข่าวเหล่านี้ อะไรคือความแตกต่างระหว่างเรื่องราวที่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ กับเรื่องราวที่ไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ หรือเรื่องราวที่เราไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้ว่าตรงนี้เป็นเรื่องจริง ตรงนี้เป็นเรื่องเท็จ อะไรเป็นจุดที่เราใช้บอกได้

เซเปียจิ ตอบว่า เราสามารถตรวจสอบข้ออ้าง/ข้อมูลที่บอกว่าเป็นข้อเท็จจริง แต่ข้ออ้าง/ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น เราไม่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ในอินโดนีเซีย ประชาชนยังมีความสับสนเรื่องแหล่งข่าวด้วย ว่าแหล่งข่าวไหนเป็นแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ เรามีสมาคมสื่อไซเบอร์ (สื่อดิจิทัล) ของอินโดนีเซียทำหน้าที่แจ้งว่าเว็บไซต์ไหนน่าเชื่อถือ หรือว่าเว็บไซต์ไหนไม่น่าเชื่อถือ คือ ถ้าเว็บไซต์นั้น ๆ มีการกล่าวอ้างผิดหรือเท็จบ่อย ๆ สมาคมนี้ จะแจ้งว่าควรหลีกเลี่ยงเว็บไซต์นี้

ซาง ตอบว่า บางครั้งก็ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ว่าเป็นข้อมูลจริงหรือไม่จริง แต่ในฐานะที่เป็นผู้สื่อข่าว และคนที่ตรวจข้อเท็จจริง จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อใช้ประมวลผลและตัดสินใจได้ว่าข้อมูลไหนถูกต้อง อะไรที่เป็นเรื่องจริง และอะไรเป็นเรื่องเท็จ แต่แน่นอนว่า บางครั้งการตรวจสอบข้อมูล อาจไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าข้อมูลไหนถูกหรือข้อมูลไหนผิด

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 18 *การหักล้างข้อมูลเท็จในยุคโควิดบทเรียนจากเอเชีย* เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2564 การเสวนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม ZOOM จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ภาควิชาสร้างสุข มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

จากข้อมูลลวง สู่โลกเสมือน : แนวทางการหา ความจริงร่วม

#19

แนวทางในการหาความจริงร่วมมีความสำคัญมากในโลกปัจจุบัน เพราะปัญหาข้อมูลข่าวสาร ทั้งข้อมูลจริงและข้อมูลลวงที่เรา กำลังเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นจากการที่เราทุก ๆ คนมี มุมมองต่อชุดความจริงที่แตกต่างกันออกไป คำถามคือ เรา สามารถหาข้อตกลงร่วมกันบางอย่างได้ไหม ว่าความจริงที่เรา ทุกคนยอมรับร่วมกันได้ในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นคืออะไรบ้าง ความจริงร่วมสำคัญมากในการที่เราจะดำเนินชีวิตต่อไปใน แต่ละวัน ในการที่เราจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์อีกคนหนึ่งที่อยู่ ร่วมกันในสังคม ทั้งในโลกกายภาพและโลกเสมือน เราจะมี แนวทางในการสร้างความจริงร่วมได้อย่างไร

การเสวนาเรื่อง “จากข้อมูลลวงสู่โลกเสมือน: แนวทางการ หาความจริงร่วม” ครั้งนี้ จะได้ฟังมุมมองขององค์ปาฐกพิเศษ ตลอดจนวิทยากรที่เป็นเยาวชนจนถึง “เบบี้ บูมเมอร์” เพื่อให้เรา นำไปคิดว่าเราจะอยู่ในโลกจริงและโลกเสมือนร่วมกับคนใน สังคมได้อย่างไร และเราควรจะมีความจริงร่วม ทั้งในโลกจริง และโลกเสมือนหรือไม่

ดร.เจษฎา ศาลากอง และ รศ.ดร.เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์

ปาฐกถา : จากข้อมูลลวงสู่โลกเสมือน แนวทางการหาความจริงร่วม

รศ.ดร.เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์ อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าของรางวัลนักสื่อสารวิทยาศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2564 ของมหาวิทยาลัยมหิดล และเจ้าของเพจ “อ้อ มันเป็นอย่างนี้นี่เอง By เจษฎา” เกริ่นนำว่าโดยความที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ไม่เชี่ยวชาญเรื่องภาษาศาสตร์นัก แต่ตระหนักว่า โลกนี้เริ่มอยู่ยากขึ้นทุกวัน ๆ เพราะต้องคอยสงสัยว่า นี่คือนั่นที่เขาเชื่อกันมาผิด ๆ หรือเปล่า หรืออะไรคือเรื่องจริง/เรื่องไม่จริง หรือตั้งใจสร้างขึ้นมาให้เข้าใจผิด หรือมีคนสมคบคิดกันเพื่อสร้างเรื่องต่าง ๆ ขึ้นมา ฯลฯ

โดยพื้นฐานคนไทยเชื่อคนง่าย และมักเชื่อตามคุณวุฒิ วัยวุฒิ กล่าวคือจะเชื่อผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่า เชื่อผู้ที่เรศรัทธา จึงมีแนวโน้มที่จะเชื่อเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ต้องพิสูจน์ด้วยตัวเอง อย่างเช่น เรื่องเครื่องตรวจระเบิด GT200 เมื่อ 10 กว่าปีมาแล้ว ที่คนทั้งประเทศเชื่อว่าสามารถตรวจจับวัตถุระเบิดได้จริง หรือกรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีข้อมูล ข่าวลวงต่าง ๆ และการแชร์ข้อมูลเป็นจำนวนมาก ซึ่งคนในประเทศพร้อมเชื่อ หากตรงกับความคิดของตน และแชร์ต่อยังเพื่อนและคนในครอบครัวด้วยความหวัง

ในเชิงวิทยาศาสตร์มักจะตั้งคำถามว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริง/เท็จ และมีการพิสูจน์ตลอดเวลา เพื่อให้เข้าใจกลไกของวิทยาศาสตร์และทฤษฎีมากขึ้น แน่แน่นอนว่าคุณสมบัตินี้ ยังขาดอยู่ในหมู่คนไทย ซึ่งในปัจจุบันมีโคแฟก และหน่วยงานอื่น ๆ มาทำหน้าที่ตั้งคำถามแทน อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการข่าวลวงทุก ๆ เรื่องมักจะมีสิ่งที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง จึงไม่น่าแปลกที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริง แน่แน่นอนว่า ความจริงไม่มีรอยเปอร์เซ็นต์ แม้แต่วิทยาศาสตร์เองก็ตาม และเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาเปลี่ยนไป หรือเมื่อมีเหตุผล ข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบใหม่

รศ.ดร.เจษฎา แสดงความหวังไว้ว่า ปัจจุบัน กระแสของเมตาเวิร์ส (Metaverse) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสร้างโลกเสมือนจริงแล้วให้ผู้คนเข้าไปใช้ชีวิตในนั้นกำลังมาแรง ด้านดีมีคนพูดเยอะ แต่มีด้านลบที่น่าเป็นห่วง คือการเข้าไปอยู่ในโลกเสมือนจริงนั้น คงไม่ได้มีหน้าตาเป็นตัวละครตลกอย่างเดียวนะ แต่จะเป็นคนจริง ๆ ที่สแกนใบหน้าและร่างกายเข้าไปด้วย คำถามคือ ท่ามกลางคนมากมายในโลกเสมือนจริงนั้น จะรู้ได้อย่างไรว่าภาพ เสียง หรือวิดีโอเหล่านั้นเป็นตัวจริงหรือไม่ อาทิ ไปเจอดาราดังคนหนึ่งในนั้น นั่นคือดาราดังที่เข้ามาในเมตาเวิร์สจริง ๆ หรือเป็นบุคคลอื่นสร้างขึ้น ซึ่งอาจต้องมีเครื่องหมายบางอย่างที่ยืนยันตัวตน เด็กยุคดิจิทัลจะเชื่อสิ่งที่เห็นในเมตาเวิร์ส เพราะถูกสอนให้เชื่อดิจิทัล ไม่ได้ถูกสอนให้ออกมาเจอตัวจริง จึงเป็นโลกที่มีข้อดี และมีข้อน่าห่วงใยด้วย

บรรดาผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม มีเป้าหมายที่ตรงข้ามกับเราด้วยในเรื่องวาระ (Agenda) ที่อยากให้เราเชื่อเรื่องนั้น และใช้บริการแพลตฟอร์มนั้นเป็นเวลานาน ๆ เพื่อให้แพลตฟอร์มมีข้อมูลของผู้ใช้มากพอที่จะประเมินผล โดยผู้ใช้ไม่มีทางรู้เลยว่าแพลตฟอร์มสามารถชักจูงความคิดเราได้มากขนาดไหน อย่างเช่น เฟซบุ๊กด้วยโครงสร้างที่เป็นอยู่ทำให้เราติดอยู่กับภาวะเอกโคเค็มเบอร์ หรือห้องเสียงสะท้อน เพราะเมื่อผู้ใช้งานเลือกเป็นเพื่อนกับบุคคลที่มีมุมมองแบบใด หรือเลือกกดดูเนื้อหาแบบใด อัลกอริทึมของเฟซบุ๊ก จะทำให้ผู้ใช้งานมองเห็นแต่บุคคลหรือเนื้อหาในทำนองเดียวกัน และกรองบุคคลหรือเนื้อหาที่มีมุมมองแตกต่างออกไปจากการรับรู้ ปรากฏการณ์นี้ทำให้แต่ละคนเชื่อในมุมมองมุมหนึ่งอย่างจริงจัง

รศ.ดร.เจษฎา เสนอว่า สังคมไทยจะสร้างคนที่รู้เท่าทันสื่อ/เท่าทันดิจิทัลได้ ต้องรื้อโครงสร้างการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ยากมาก ดังนั้น สิ่งที่ทำได้นี้ก็คือ ภาคประชาชนที่รู้เท่าทัน มาร่วมสร้างความสงสัยให้คนในสังคม ว่าเรื่องนี้จริงหรือเปล่า โดยไม่หวังรอภาครัฐ หากวันหนึ่ง ถ้าเรารื้อโครงสร้างการศึกษาได้ เรารื้อโครงสร้างความเชื่อของคนไทยได้ ก็คงเป็นสิ่งที่ดีกว่าตอนนี้

จากข่าวลวงสู่ความฉลาดยุคดิจิทัล: มุมมองจากเยาวชนรุ่นถึงบูมเมอร์

ภายใต้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร ประชาชนไทยสามารถเข้าถึง และใช้งานเครื่องมือเหล่านี้ อย่างเท่าทันหรือไม่ และจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความชาญฉลาด มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และรู้เท่าทันสื่ออย่างไร

ภาคีโคแฟกประเทศไทย มีโครงการระดมสมองเชิงลึกกับเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อออกแบบเครื่องมือหักล้างข้อเท็จจริงและแสวงหาความจริงร่วม เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเครือข่ายโคแฟก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในวงเสวนา ระหว่างเยาวชน ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ จะทำให้เกิดแนวทางการหาความจริงร่วมเพื่อสร้างสังคมที่รวมทุกคนไว้ด้วยกัน

รณพงศ์ คำนวนกิตย์ ชุติกาญจน์ สุขมงคลไชย สุริดา บัวคอม ไอรีน ประสานแสง พิศพล อนุตรโสทธิ ธนภณ เรามานะชัย ดร.พิมพ์รัช ดุษฎีอริยกุล และ ผศ.ดร. เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

ไอรีน ประสานแสง

หัวหน้าทีม New Gen Next FACTkathon

สำหรับ แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาโครงการฯ คือ การอ่านการ์ตูน และที่ชอบมากคือ “โคนัน” ซึ่งทำให้ได้วิธีคิดเชิงวิพากษ์มาโดยไม่รู้ตัว ประกอบกับความเชื่อว่า คนควรจะเป็นฝ่ายประมวลผลว่าเป็นข่าวลวง หรือข่าวจริง มากกว่าจะให้เทคโนโลยีประมวลผล จึงพัฒนาโครงการออกมาเป็น “อินเทอร์เน็ตทิฟเวียดู” เพราะการ์ตูนเข้าใจง่าย และให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมกับการดูด้วย เพื่อให้รู้จักตั้งคำถาม โครงการนี้ยังต้องใช้เวลาพัฒนาอีกหลายปี

การหาความจริงร่วมนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยการยอมรับก่อนว่า มนุษย์มีความเอนเอียงอยู่แล้ว กลางหรือไม่เป็นกลางไม่เป็นไร แต่อย่างน้อยต้องเปิดใจรับฟัง หลังจากนั้น ค่อยมาถกเถียงกัน เพราะว่าความจริง

ต้องมีความคิดเชิงวิพากษ์ กล้าตั้งคำถาม และมีความรู้ เท่ากันสื่อ

ไอรีน ประสานแสง หัวหน้าทีม New Gen Next FACTkathon แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ปัญหาข่าวลวงว่า ข่าวลวงทุกวันนี้มาในรูปแบบที่แนบเนียนขึ้นกว่าสมัยก่อน ทำให้ประชาชนเชื่อโดยไม่รู้ตัวด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ในรุ่นของพวกเราที่ไม่ใช่ดิจิทัลเนทีฟ (Digital Native) ทั้งหมด เพราะยังมีคนในพื้นที่คลองเตยที่ใช้มือถือคนละรุ่นและไม่ได้เป็นดิจิทัลเนทีฟ ทั้งนี้ เพราะมีความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงเครื่องมือสื่อสาร ซึ่งแน่นอนว่ารัฐบาลต้องจัดสรรให้เข้าถึงอย่างไม่เหลื่อมล้ำ ทั้งในเชิงเทคโนโลยีและข้อมูล

สุริดา บัวคอม

หัวหน้าทีมบอก

ระหว่างวัย (Generation) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบเดียวกันไม่ได้ สำหรับวัยรุ่น อาจต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่เป็นแอป หรือเครื่องมือที่สามารถตรวจสอบได้เลย แต่เครื่องมือนี้ อาจจะไม่เหมาะกับผู้ใหญ่ที่ใช้เครื่องมือไม่เก่ง

โครงการของทีมบอก ออกแบบเครื่องมือเพื่อเข้าถึงฐานข้อมูลสำหรับตรวจสอบข่าวจริง ไม่ได้ต้องการสร้างนวัตกรรมในการตรวจสอบข่าวใหม่ เพราะมีมากอยู่แล้ว จึงคิดหาวิธีลดขั้นตอน โดยสร้างเครื่องมือให้อยู่บนหน้าจอ ถ้าใครสงสัยข้อมูลไหน ก็ให้ “คลุมดำ คลิกขวา Fact check” แล้วเข้าแพลตฟอร์มของเราที่ตั้งไว้ ซึ่งจะนำไปสู่ฐานข้อมูลของ “โคแฟค” หรือ “ซัวร์ก่อนแชร์” ซึ่งต้องขอความร่วมมือกับกลุ่มที่มีฐานข้อมูลอยู่แล้ว

สุริดา เสริมว่า คนไม่ได้อยากเรียนรู้วิธีใหม่ ๆ ในการตรวจสอบความจริง จึงลองทำเครื่องมือง่าย ๆ ที่ทุกคนคุ้นเคย ไม่ต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ เป็นการเอาวิธีการที่เคยชินมาใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

การมองหาความจริงร่วมในสังคมยุคนี้ ต้องผ่านการพูดคุยกัน และต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of speech) ควรเปิดพื้นที่ให้คนต่างวัย ต่างอำนาจ สามารถนั่งคุยกันได้ เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจมุมมองของแต่ละวัยที่แตกต่างกัน แต่ก่อนจะพัฒนาไปถึงลำดับนั้นได้ คงต้องเริ่มจากการที่เด็กสามารถคุยกับผู้ใหญ่ได้ก่อน โดยไม่มีอำนาจบางอย่างมาถ่วงถ่วง

เปิดพื้นที่ให้ความจริงที่หลากหลายได้มาแชร์กัน นำมอดอร์นัสน้องคความรู้

ผศ.ดร. เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ที่ปรึกษา โคแฟคประเทศไทย กล่าวว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์ข่าวลวงในประเทศไทย แต่ถ้าดูจากสถิติของการใช้สื่อออนไลน์ สถานการณ์ไม่น่าจะ

ไม่เหมือนข้อเท็จจริง คือไม่ใช่ข่าวหรือคำ ในระดับเด็ก อาจเริ่มจากการกล่าวก่อน และระดับที่โตขึ้น ก็ควรเพิ่มหลักสูตรการรู้เท่าทันดิจิทัลให้มากขึ้น

เปิดพื้นที่การพูดคุยกับ แบบที่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

สุริดา บัวคอม หัวหน้าทีมบอก แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสถานการณ์ข่าวลวงว่า ผู้ใหญ่อาจจะเชื่อข่าวลวงในแบบหนึ่ง และวัยรุ่นก็อาจตกเป็นเหยื่อของข่าวลวงอีกแบบหนึ่ง ตอนแรกคิดว่า จะแก้ปัญหาให้ผู้ใหญ่ที่เชื่อข่าวลวง ปรากฏว่าเราเองก็เป็นเหยื่อเหมือนกัน ทำให้รู้ว่าช่องว่าง

ผศ.ดร. เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

ที่ปรึกษา โคแฟคประเทศไทย

เปิดพื้นที่ในการให้ความจริงที่หลากหลายได้มาแชร์กัน แล้วไม่ต้องตัดสินว่าคนไหนถูก คนไหนผิด แล้วก็มาเรียนรู้ร่วมกัน ยอมรับกันไป และอย่าเชื่อว่าความคิดของตนเองต้องถูก ความคิดคนนั้นต้องผิด นอกจากนี้ ต้องแยกแยะหว่างข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น และก็มีกระบวนการตรวจสอบได้ทุกเรื่อง แต่มีติเรื่องอำนาจก็เป็นตัวบดบังเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเมือง การปกครอง หรืออำนาจทางการเงิน เพราะฉะนั้นต้องมีคนที่ไม่หวั่นไหวกับอำนาจพวกนี้ และเชื่อมั่นในการสื่อสารความจริง

ต้องสร้างความเข้าใจ และหาสิ่งที่มีร่วมกัน

ดร.พิมพรภัช ดุษฎีอิสริยกุล ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิฟรีดริชเนามันประเทศไทย แสดงความคิดเห็นว่า ความฉลาดในยุคดิจิทัล คือการรู้เท่าทันสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัลได้มากน้อยแค่ไหน ต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยี รวมถึงการตั้งคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นในโลกดิจิทัล และนโยบายที่แฝงอยู่ในโลกดิจิทัลนั้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในโลกกายภาพ ใ้ให้ปลอดภัยได้อย่างไร และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไร

มูลนิธิฯ เป็นภาคีหนึ่งในโคแฟค ที่ต้องการค้นหาความจริงร่วม และเพื่อสร้างชุมชนของคนที่มาค้นหาความจริงร่วม (Fact Checker Community Building) การได้เครื่องมือใหม่ที่หลากหลาย เป็นผลดีกับโคแฟคทั้งสิ้น สิ่งที่มีบทบาทเป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้คนตรวจสอบข้อเท็จจริงได้เร็วขึ้น และเว็บตูนก็ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ โคแฟคได้สร้างความร่วมมือเป็นเครือข่ายในระดับท้องถิ่น โดยมีภาคีภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ทำเรื่องตรวจสอบข้อเท็จจริง ส่วนความร่วมมือระดับภูมิภาคเอเชียหรืออาเซียน อาจประสาน

ดีขึ้น แต่ไม่ถึงกับเลวร้าย หรืออาจจะเป็นสถานการณ์ปกติของโลกยุคดิจิทัลไปแล้ว คือพอถึงระดับหนึ่ง ผู้ใช้ก็เรียนรู้แล้วว่าข้อมูลที่แพร่กระจายอยู่มีความหลากหลาย และมีความไม่ชัดเจนร้อยเปอร์เซ็นต์

กลไกของโคแฟค เป็นกลไกขับเคลื่อนสร้างการมีส่วนร่วม โดยเชื่อมโยงกับภาคีที่ทำอยู่แล้ว คือชัวร์ก่อนแชร์และศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม แม้จะมีวิธีการต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือความพยายามตรวจสอบข้อเท็จจริง นำเสนอให้สังคมรับทราบ และทำให้สังคมตื่นตัว สนใจคัดกรอง/พินิจพิเคราะห์ แล้วมีส่วนร่วมด้วยการไม่เผยแพร่/ส่งต่อข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือยังไม่แน่ใจ และสังคมต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน

ผศ.ดร. เอื้อจิต แสดงความคิดเห็นว่า การแสวงหาความจริงร่วมอย่างเป็นรูปธรรมในสถานการณ์โควิด-19 เราน่าจะถอดรหัสเป็นองค์ความรู้ โดยการ

ดร.พิมพรภัช ดุษฎีอิสริยกุล

ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิฟรีดริชเนามันประเทศไทย

รณภณ ไมค์ เรามานะชัย

ผู้ฝึกสอน USU Google News Initiative (GNI)

งานกับเครือข่ายความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น ฟิlipปินส์ มาเลเซีย และอีกหลายประเทศ ที่มีองค์กรทำงานเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงเหมือนกัน เพื่อสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียน หรือกลไกระดับภูมิภาค

ดร.พิมพรภัช เสนอว่า การแสวงหาความจริงร่วม จะต้องสร้างความเข้าใจโดยการคุยกัน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะว่าเป็นรุ่นไหน แต่ต้องคุยกันเพื่อหาสิ่งที่มีร่วมกัน (in common) ของคนในสังคมให้ได้ นอกจากนี้ มนุษย์ทั่วโลกมีความเห็นต่างและขัดแย้งกันตลอด ดังนั้น เราจะต้องสร้างพื้นที่ให้เราได้คุยกับคนเห็นต่าง เพื่อหาความจริงร่วมกันอันจะนำไปสู่การอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสันติสุข

ความรู้เท่าทันดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเป็นนักตรวจสอบข้อเท็จจริง

รณภณ ไมค์ เรามานะชัย ผู้ฝึกอบรม Google News Initiative (GNI) แสดงความคิดเห็นว่า แม้บริษัทเทคโนโลยี มีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม แต่จะพึ่งพาบริษัทเทคโนโลยีอย่างเดียวไม่ได้ เราต้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) และการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) กับประชาชนด้วย เพื่อแยกแยะให้ออกว่าอะไรคือจริง/ไม่จริง ใช่/ไม่ใช่ และเป็นกระบวนการเรียนรู้/การศึกษา ที่ต้องฝึกการตั้งคำถาม ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันเลย และความฉลาดทางดิจิทัลก็ต้องมาควบคู่กับความรู้ของคนในยุคดิจิทัล

ลักษณะของเครื่องมือที่ทีมบอททำ คือการแคปเนื้อหา คลิปขวา แล้วเข้าไปดูในเว็บไซต์ที่เป็นพันธมิตร เป็นโอเดียที่ดีมาก เพราะว่าปัจจุบันยังไม่มีเครื่องมือแบบนี้ในประเทศไทย เมื่อทำเสร็จแล้ว และสามารถเอาไปใช้ได้จริง ก็สามารถนำไปต่อยอดได้ด้วย

ความร่วมมือกันในระดับภูมิภาคเอเชียเพื่อสร้างแนวทางในการป้องกัน ทางกูเกิลนิวส์อินิทีเอทีฟ (Google News Initiative - GNI) ให้ความรู้ด้านการรู้เท่าทันดิจิทัลและการรู้เท่าสื่อ กับสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ สิ่งที่ GNI เน้นมาก คือการสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องการตรวจสอบความจริงให้กับนักข่าว ด้วยการให้ความรู้ด้านการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงและนำเสนอให้แก่สาธารณชน เพราะสุดท้าย สำนักข่าวหรือสื่อมวลชน มีส่วนสำคัญในการผลิตข้อเท็จจริงให้คนเอาไปแชร์

ธนภณ เสนอว่า ปีหน้า (พ.ศ. 2565) GNI มีโครงการให้ความรู้เรื่องการเท่าทันสื่อและการเท่าทันดิจิทัล ไปถึงระดับชุมชนมากขึ้น ทั้งทางภาคใต้ ภาคอีสาน และภาคเหนือ โดยการฝึกอบรมผู้นำชุมชน หรือคนที่ทำเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่างเช่นโคแฟค จึงอาจจะมีการจัดอบรมให้กับภาคีต่าง ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคด้วย

ความจริงร่วมบวกกับความเข้าใจกัน ก็มีความหมายมากขึ้น

พีรพล อนุตรโสทธิ

ผู้จัดการ ศูนย์ข่าวก่อนแชร์ บมจ. อสมท.

ระยะยาว เพราะในความเป็นจริง ข่าวปลอมจะแก้ด้วยการต้านเฉพาะหน้าไม่ได้ ต้องค่อยเป็นค่อยไป แต่สิ่งที่น่าสนใจในวันนี้คือ การขับเคลื่อนเพื่อสร้างการรู้เท่าทันสื่อที่มากขึ้น และมีการเตรียมความพร้อมในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งต้องเชื่อมโยงไปถึง พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย เพราะในยุคนี้ คนให้ความสำคัญเรื่องความเป็นส่วนตัวมากขึ้นด้วย

เรื่องความจริงร่วมเป็นเรื่องที่สำคัญ และความจริงร่วมบวกกับความเข้าใจกันก็มีความหมายมากขึ้น และการสร้างความเข้าใจกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่ควรรู้ว่าเด็กเก่งด้านดิจิทัลมาก แล้วก็ควรจะปรึกษาด้านดิจิทัลกับเด็ก และเด็กควรจะรู้ว่าตนเองเป็นทรัพยากรของบ้าน ดังนั้น ต้องคอยป้องกันไม่ให้คนในบ้านถูกข่าวลวงล่อหลอกได้โดยง่าย

พีรพล อนุตรโสทธิ ผู้จัดการ ศูนย์ข่าวก่อนแชร์ บมจ. อสมท. กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ประเด็นเมตาเวิร์สนั้น ด้านเทคโนโลยีมีความพร้อมแล้ว แต่ยังไม่รู้ว่ามีกลไกหรือกฎระเบียบอะไรบ้าง ถ้าจะเข้าไปในเมตาเวิร์ส สำหรับผู้ใช้แล้ว คงต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการป้องกันตัวเองจากข้อมูลลวง ข้อมูลเท็จเสียก่อน แล้วจึงจะเข้าไปสู่การรู้เท่าทันดิจิทัล เพื่อเข้าสู่ยุคเมตาเวิร์ส

สำหรับโครงการฯ ของทีม New Gen Next FACTkathon เป็นสิ่งที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย อาจจะต่อยอดไปถึงขั้นแปลเป็นภาษาเพื่อนบ้าน หรือเปลี่ยนจากการดูเป็นหนัง แต่ต้องมีเนื้อหาที่หนักแน่นอีกนิด เหมือนโคนัน ที่ไม่ได้เป็นเพียงการสืบแต่มีความสนุกด้วย ถ้าเดิมนี่เข้าไป จะมีโอกาสต่อยอดไปได้ แต่การสร้างความรู้เท่าทันเหมือนการปลูกต้นไม้ ไม่สามารถเห็นผลได้ทันที ต้องหวังผล

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 19 จากข้อมูล *ลวงสู่โลกเสมือน แนวทางการหาความจริงร่วม Beyond Misinformation to Metaverse : How to Define Reality* เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ณ โรงแรมโนโวเทล สยาม กรุงเทพฯ จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ภาควิชาสุข มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

รับมือมิจกาซีพยุค 5G ถึงเวลาวาระแห่งชาติ

#20

ปัญหาข้อกีดกันผู้บริโภคผ่านเอสเอ็มเอส และระบบโทรศัพท์เพิ่มมากขึ้นในทุกปี จึงมีการเรียกร้องให้ภาครัฐ รวมถึงหน่วยงานที่กำกับดูแลเร่งบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองส่วนบุคคล พ.ศ.2562 พร้อมกับออกมาตรการเฉพาะ เพื่อควบคุมดูแลตรวจสอบผู้ประกอบการโทรคมนาคมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ยังต้องการให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ออกกฎให้ธนาคารขึ้นข้อความเตือนให้ระวังมิจกาซีพก่อนโอนเงิน สร้างความตระหนักรู้เตือนภัยแก่ผู้บริโภค ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างทั่วถึง รวมถึงการเปิดช่องทางร้องเรียนให้มากขึ้น พร้อมป้องกัน แก้ไข ระบุปัญหาให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเร่งด่วน

การเปิดเวทีสานเสวนาครั้งนี้ จึงมีส่วนสำคัญที่จะสร้างความตระหนักให้คนไทยรู้ทันมิจกาซีพในยุคดิจิทัล โดยการร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) แอปพลิเคชันฮูส์คอลล์ และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่จะช่วยกันรณรงค์ให้ความรู้เพื่อคุ้มครองป้องกันผู้บริโภคไทย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงพลังภาคพลเมือง ที่ร่วมกันแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

นำเสนอผลการสำรวจปัญหา SMS คอลเซ็นเตอร์หลอกลวง และสถานการณ์ ของไทยและเทศ

ปัญหามีฉฉาชีพุดคิจิทัล และแก๊งคอลเซ็นเตอร์ที่เกิดขึ้นมากในปัจจุบัน ทำให้ สอบ. จำเป็นต้อง
ขับเคลื่อนปัญหาดังกล่าวให้เป็นวาระแห่งชาติ จากข่าวที่นำเสนอว่ามีข้อมูลลูกค้าขององค์กรระดับชาติ
และระดับโลก ทั้งภาครัฐและเอกชนหลุดออกมา รวมถึงการที่หลายองค์กรนำข้อมูลของลูกค้าออกมาขาย
ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางโลกไซเบอร์ให้เห็นอยู่ทุกวัน เป็นสัญญาณสะท้อนให้เห็นว่า ข้อมูลส่วน
บุคคลของประเทศไทยรั่วไหลเข้าขั้นวิกฤต

ทั้งนี้ แม้ว่าโลกดิจิทัลจะนำมาซึ่งความสะดวกสบาย แต่ก็นำมาซึ่งการหลอกลวง ฉ้อโกงได้เช่นกัน
ดังนั้น เครือข่ายพลเมืองเพื่อผู้บริโภค จึงร่วมแบ่งปันข้อมูลและข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

ปาณิสรา ตุงคะสามน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและนวัตกรรม สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.)

ปาณิสรา ตุงคะสามน เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและนวัตกรรม สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.)
นำเสนอผลการสำรวจปัญหาเอสเอ็มเอส (SMS - ข้อความสั้น) คอลเซ็นเตอร์หลอกลวง ระหว่างเดือน
พฤษภาคม พ.ศ. 2564 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,130 คน ร่วมตอบ
แบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหาเอสเอ็มเอส 3 กรณี ได้แก่ 1) เอสเอ็มเอสกวนใจ คือ การได้รับเอสเอ็มเอส
บ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ไม่ได้เป็นสมาชิก 2) เอสเอ็มเอสกินเงิน คือ การรับเอสเอ็มเอส หรือสมัครสมาชิก
โดยไม่รู้ตัว และถูกเรียกเก็บค่าบริการ และ 3) เอสเอ็มเอสหลอกลวง คือ การได้รับเอสเอ็มเอสที่ส่ง หรือแอบ
อ้างว่าส่งมาจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ และกดดันให้ตอบรับ ซึ่งท้ายที่สุดก็ต้องเสียข้อมูลส่วนตัวหรือทรัพย์สิน

ผลการสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุประมาณ 46-55 ปี จะได้รับเอสเอ็มเอสกวนใจ
มากที่สุด กินเงิน และหลอกลวงตามลำดับ เครือข่ายโทรศัพท์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้และพบปัญหาเอสเอ็ม
เอสมากที่สุดคือ เครือข่ายเอไอเอส ร้อยละ 51.6 ตามมาด้วยทรู ร้อยละ 36.3 และดีแทค ร้อยละ 31.3 โดย
ปัญหาเอสเอ็มเอสกวนใจหรือกินเงิน มักถูกส่งมาในรูปแบบการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลดูดวง ที่มีการเรียก
เก็บค่าบริการ ส่วนเอสเอ็มเอสหลอกลวงก็มักเป็นการแจ้งว่าได้รับรางวัลหรือเชิญชวนให้ลงทุน โกง ส่งผลให้เกิด
การเสียทรัพย์สิน รวมไปถึงการนำข้อมูลส่วนตัวไปเผยแพร่ ซึ่งจะทำให้เกิดความสับสน วิตกกังวล รวมถึง
สร้างความอับอายด้วย

สำหรับวิธีการแก้ปัญหาของผู้บริโภค แบ่งออกเป็น 3 วิธี วิธีแรกคือ กด *137 ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่
มองว่ายุ่งยาก และใช้เวลา รองลงมา คือการติดต่อคอลเซ็นเตอร์ เพื่อแจ้งหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนของ
แต่ละองค์กร และวิธีสุดท้าย คือร้องเรียน สายด่วน กสทช. เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้บริโภคจำนวนมากถึงร้อยละ
52.6 ไม่พอใจกับการติดต่อผ่าน 3 ช่องทางดังกล่าว โดยมีความเห็นพ้องต้องกันว่า กสทช. ควรมีบทบาท
กำกับดูแลผู้ให้บริการเครือข่ายทุกรายอย่างเข้มงวด ขณะเดียวกัน สอบ. ต้องจัดทำข้อเสนอต่อ กสทช. ให้
กำหนดแนวทางแก้ไข พร้อมเสนอมาตรการกำกับดูแล และเร่งบังคับใช้ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
พ.ศ.2562 ด้วย

ภัทรกร ทีบุญรัตน์

เจ้าหน้าที่ฝ่ายคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค
สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.)

ภัทรกร ทีบุญรัตน์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.)
นำข้อมูลจากศูนย์บริการผู้บริโภคแบบเบ็ดเสร็จของ สอบ. มาประมวลเรื่องร้องเรียนมีฉฉาชีพุดค 5G พบว่า
มีการใช้ความล้าหน้าด้านเทคโนโลยี หลอกเอารหัส OTP³ ไปใช้ทำธุรกรรมด้านการเงิน แม้จะมีการประสาน
เจ้าหน้าที่ จนพบหลักฐานธุรกรรมโดยผู้อื่น แต่ก็กระทบถึงข้อมูลเครดิตบูโรของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

สำหรับปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์อ้างเหตุพุดคค่าง สอบ. พยายามประชาสัมพันธ์เบอร์มีฉฉาชีพที่

ควรเฝ้าระวัง ต่อผู้บริโภคเป็นระยะ ๆ แต่มีจฉาชีพดำเนินการในรูปแบบองค์กร และมีศูนย์คอลเซ็นเตอร์อยู่ในต่างประเทศ ทำให้ยากที่จะติดตาม ซึ่งพบว่าเงินที่ถูกหลอกให้โอนไปที่บัญชีม้า⁴ นั้น จะถูกโอนต่อไปยังบัญชีอื่นภายใน 15 วินาทีเท่านั้น โดยจะถูกโอนไปอีกหลาย ๆ ทอด เพื่อให้ยากต่อการตรวจสอบ บางรายไปจบที่การซื้อขายของออนไลน์ ทำให้โอกาสที่จะได้รับเงินคืนนั้นเป็นเรื่องที่ยาก

ดังนั้น จึงแนะนำผู้บริโภค ก่อนโอนเงินควรเข้าไปตรวจสอบบัญชีปลายทางได้ที่เว็บไซต์ Blacklistseller ศูนย์กลางการตรวจสอบการฉ้อโกงออนไลน์ ตรวจสอบชื่อ และเลขบัญชีก่อนซื้อขาย เพื่อป้องกันการโดนโกง หากผู้บริโภคถูกหลอกจากกลุ่มมิจฉาชีพ สามารถแจ้งความร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ หรือจะเลือกดำเนินการผ่านระบบออนไลน์คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ได้เช่นกัน โดยผู้เสียหายต้องรีบดำเนินการภายใน 3 ชั่วโมง เพื่อเพิ่มโอกาสในการอายัดบัญชี ลดความเสี่ยงในการสูญเสียทรัพย์สิน

ฐิตินันท์ สุธินราพรรณ

หัวหน้าฝ่ายการตลาดโกโกลูก (Gogolook) ประเทศไทย

ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันฮุสคอลล (Whoscall)

ฐิตินันท์ สุธินราพรรณ หัวหน้าฝ่ายการตลาดโกโกลูก (Gogolook) ประเทศไทย ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันฮุสคอลล (Whoscall) อธิบายว่า โกโกลูกเป็นบริษัทพัฒนาแอปพลิเคชันที่ตั้งอยู่ที่ไต้หวัน แอปยอดนิยมของบริษัทได้แก่ ฮุสคอลล ที่เข้ามามีส่วนช่วยในเรื่องการป้องกันมิจฉาชีพหลอกลวงผ่านโทรศัพท์และเอสเอ็มเอส

³ หรือ One Time Password หมายถึง ชุดรหัสผ่านใช้งานครั้งเดียว ที่ระบบสร้างขึ้นเพื่อความปลอดภัยในการทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ต โดยส่งเป็นอีเมล เอสเอ็มเอส หรือส่งเข้าแอปพลิเคชันเพื่อใช้ตรวจสอบยืนยันการเป็นเจ้าของบัญชี <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1873823>

⁴ หมายถึง บัญชีธนาคารที่รับจ้างเปิด และถูกนำไปให้กลุ่มธุรกิจผิดกฎหมาย หรือมิจฉาชีพ เพื่อนำไปใช้ทำธุรกรรมในทางทุจริตเช่น รับโอนเงินจากการหลอกลวงต่างๆ การพนัน ยาเสพติด ฟอกเงิน ฯลฯ

จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2564 ซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมิจฉาชีพในประเทศไทย และจากทั่วโลก ด้วย สรุปว่ายอดการเติบโตของเอสเอ็มเอสหลอกลวงและโทรศัพท์หลอกลวงเพิ่มขึ้นทั่วโลก จาก 296 ล้านครั้ง เพิ่มขึ้นมาเป็น 466 ล้านครั้ง คือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 58 สำหรับประเทศไทย ยอดโทรศัพท์หลอกลวงอย่างเดียว ไม่รวมเอสเอ็มเอสใน 1 ปีเพิ่มขึ้นมา 6.4 ล้านหมายเลข ที่มีจฉาชีพโทรศัพท์เข้ามาในเมืองไทย คือเพิ่มขึ้นร้อยละ 270 ในส่วนของเอสเอ็มเอสเพิ่มขึ้นร้อยละ 57

การหลอกลวงแบบ “ฟิชซิง” (Phishing) ซึ่งแอบอ้างเป็นหน่วยงานรัฐ/บริษัท มีหลายลักษณะ ในได้หวั่นจะหลอกให้ลงทุนในหุ้น หรือหลอกปล่อยเงินกู้ บราซิลหลอกว่ามีงานให้ทำ หรือหลอกว่าไม่ลัตัวเครื่องบินหมดอายุ ญี่ปุ่นก็หลอกขายตัวโอลิมปิก หรือหลอกยอค่าบริการเมื่อถือเกินกำหนด หรือหลอกนัดเจอเพื่อออกเดท และมาเลเซียหลอกเรื่องการใช้งานบัตรเครดิตที่ไม่ได้อนุญาต ส่วนประเทศไทยถูกหลอกปล่อยเงินกู้ หลอกให้ดาวน์โหลดแอปอันตราย หรือหลอกว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ เป็นต้น

หลักการทำงานของแอปฮุสคอลล (Whoscall) จะช่วยระบุเบอร์โทรศัพท์ที่ไม่รู้จัก โดยใช้ข้อมูลจาก 4 แหล่งด้วยกัน คือ 1) ข้อมูลสาธารณะทางอินเทอร์เน็ต ได้แก่ข้อมูลร้านอาหาร โรงแรม และสถานที่ต่าง ๆ 2) การพัฒนาตัว AI ขึ้นมา เพื่อเรียนรู้ว่า เบอร์นี้เป็นเบอร์มิจฉาชีพหรือไม่ใช่เบอร์มิจฉาชีพ 3) การรายงานของชุมชน คือประชาชนทุกคน หรือผู้ใช้งานฮุสคอลล สามารถรายงานเบอร์ได้ และ 4) ฮุสคอลล เป็นแอปพลิเคชันระดับโลก มีการใช้งานในหลาย ๆ ประเทศ และร่วมงานกับภาคส่วนของรัฐต่าง ๆ จึงมีเบอร์ที่สามารถระบุได้ทั่วโลก เมื่อมีคนโทรเข้า แอปฮุสคอลลจะบอกว่าเป็นใครโทรมา สามารถระบุเบอร์โทรที่ไม่รู้จัก ให้เราสามารถกดบล็อกได้

นอกจากนี้ ยังมีพีเจอร์ช่วยสแกนเอสเอ็มเอสอัตโนมัติ โดยพีเจอร์จะช่วยสแกนลิงค์ว่า ลิงค์ที่ส่งมามีความเสี่ยงไหม หรือมีไวรัสติดมากับลิงค์นี้หรือไม่ ที่สำคัญ กรณีมีโทรศัพท์เข้ามาและ “มิสคอลล” ก็ไม่ต้องเสียเวลาโทรกลับ แต่สามารถเอาเบอร์ดังกล่าว ค้นหาในฮุสคอลล ได้เลย

รับมือปัญหามิจฉาชีพยุค 5G ถึงเวลาาระแห่งชาติ

กลโกงต่าง ๆ ถูกพัฒนาขึ้น ล้ำหน้ากว่าการรู้เท่าทันของผู้บริโภคเสมอ จึงเป็นหน้าที่หลักที่สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.) ต้องทำให้ผู้บริโภคมีความรู้ และเท่าทันมิจฉาชีพโดยเร็ว และยังนำปัญหาข้อเสนอ ส่งผ่านไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอๆ เพราะต้องการเห็นแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลของแต่ละประเทศทั่วโลก ต่างตระหนักถึงปัญหา และคอยเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดมาตรการ บังคับใช้กฎหมาย พร้อมเร่งแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่ ปัญหาในประเทศไทยทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สร้างความเสียหายแก่ผู้บริโภคจำนวนมาก แต่หน่วยงานหลักในการกำกับดูแล ยังขาดมาตรการที่ชัดเจน ไม่กระตือรือร้น และบังคับใช้กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ได้รับความร้องเรียน

นพ.ประวิทย์ ลีสถาพรวงศ์

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

กสทช. มีบทบาทตรวจสอบด้านกระบวนการสื่อสาร ต้องพนักำลึงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

นพ.ประวิทย์ ลีสถาพรวงศ์ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ชี้แจงว่า ปัจจุบัน กสทช. มีบทบาทในการตรวจสอบกระบวนการด้านการสื่อสาร และสร้างความเข้าใจให้เกิดระบบขาย-ส่งเอสเอ็มเอสที่ถูกต้อง โดยให้ผู้ชายเอสเอ็มเอสตรวจสอบข้อมูลผู้ซื้อให้ชัดเจน เพื่อลดปัญหาการใช้เอสเอ็มเอสแบบผิดกฎหมาย ที่สำคัญต้องไม่ให้ผู้ซื้อเอสเอ็มเอสสามารถกำหนดข้อมูลของตนเองได้ เพราะอาจเกิดกรณีปลอมแปลงข้อมูลของผู้ส่งเอสเอ็มเอสให้เป็นหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อใช้หลอกลวง และทำให้ผู้บริโภคเกิดหลงเชื่อได้

นพ.ประวิทย์ กล่าวเพิ่มเติมว่า กสทช. อยู่ระหว่างการพัฒนาบัญชีขาว (White List) เพื่อให้การส่งเอสเอ็มเอสยืนยันตัวตนด้วยรหัสแบบใช้ครั้งเดียว ในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นที่สุดหลังจากที่ กสทช. เข้มงวดและกวัดขั้นเพิ่มขึ้น พบว่า ปัญหาเอสเอ็มเอสหลอกลวงลดลงอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม กลุ่มมิจฉาชีพ ได้หันไปใช้วิธีหลอกลวงผ่านแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ที่มีศูนย์อยู่ในต่างประเทศ และใช้การโทรผ่านระบบอินเทอร์เน็ตข้ามประเทศ เพื่อหลีกหนีการจับกุม ต้นทุนการโทรถูกลง และยังใช้เทคโนโลยีมาช่วยปลอมแปลงข้อมูลที่ส่งถึงผู้บริโภคได้แนบเนียนยิ่งขึ้น ทั้งการแปลงหมายเลขโทรศัพท์ แปลงสัญลักษณ์และรูปภาพโปรไฟล์ ทำให้ กสทช. ต้องทำข้อตกลงกับผู้ให้บริการระบบอินเทอร์เน็ตข้ามประเทศ ว่าห้ามเบอร์ต้นทางที่โทรมาจากประเทศสามารถเปลี่ยนเป็นเบอร์ภายในประเทศได้ หากพบ ต้องดำเนินการบล็อกทันที เพราะแสดงเจตนาที่ไม่โปร่งใส ซึ่งข้อตกลงดังกล่าว รวมไปถึงการนำเบอร์ที่ยังไม่ได้ถูกจัดสรรให้แก่ประเทศใด หากมีการนำมาใช้ก็ต้องบล็อกเช่นกัน

นพ.ประวิทย์ เสนอว่า กสทช. ทำได้เพียงตรวจสอบด้านกระบวนการสื่อสารเท่านั้น หากต้องการแก้ไข

ปัญหาทั้งระบบ จำเป็นต้องมีหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาผนึกพลังร่วมกัน อาทิ ธนาครแห่งประเทศไทย ควรเข้ามาดูระบบด้านธุรกรรมการเงินให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด โดยเฉพาะปัญหาบัญชีม้า หรือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ เพื่อกวาดล้างจับกุมอย่างจริงจัง รวมทั้ง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้บริโภค เพื่อให้รู้เท่าทันกลโกงมิจฉาชีพอยู่เสมอ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริโภคเข้าถึงแอปพลิเคชันที่ช่วยตรวจสอบหมายเลขที่ปลอดภัย เพื่อลดปัญหาการหลอกลวง และขอความร่วมมือผู้บริโภคให้รายงานหมายเลขมิจฉาชีพ เพื่อแจ้งเตือนผู้บริโภคต่อไป

ชลดา บุญเกษม

อนุกรรมการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ
สภาองค์กรของผู้บริโภค

มีมาตรการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลอย่างจริงจัง

ชลดา บุญเกษม อนุกรรมการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค แสดงความคิดเห็นว่า มิจฉาชีพส่วนใหญ่จะใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อการหลอกลวงผู้บริโภค ทั้งช่องทางเอสเอ็มเอสและโทรศัพท์ โดยอ้างตัวว่าเป็นหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ แม้จะมีการเผยแพร่ข้อมูลของแก๊งมิจฉาชีพเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีผู้บริโภคบางส่วนหลงเชื่อ และเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวกับมิจฉาชีพ หลายรายต้องสูญเสียทรัพย์สิน และบางรายตัดสินใจจบชีวิตตัวเอง

จากการตรวจสอบพบว่า มูลค่าความสูญเสียทางการเงินจากการหลอกลวงผ่านช่องทางเอสเอ็มเอสและโทรศัพท์ รวมกันสูงกว่า 1,000 ล้านบาท ทั้งนี้ ไม่ได้รวมมูลค่าความเสียหายในช่องทางอื่น ๆ จึงถือเป็นการซ้ำเติมผู้บริโภคในภาวะเศรษฐกิจช่วงขาลงอย่างมาก

ชลดา เสนอว่า ในการสมัครใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ ต้องมีการยืนยันตัวตนผ่านการใส่รหัสส่วนบุคคลในขั้นตอนสุดท้ายเสมอ และเรียกร้องให้ กสทช. กำหนดมาตรการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเข้มข้น และ

จริงจังมากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อจับกุมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้ ควรต้องขยายผล จัดการให้ถึงต้นตอ เพื่อให้ทราบถึงช่องทางการได้ข้อมูลที่ใช้ในการหลอกลวง เมื่อจับกุมต้นตอได้ กลุ่มมิจฉาชีพก็จะลดน้อยลง

สว่าง ศรีสม

ผู้บริโภครู้สึกตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพ

ธนาคารควรปรับปรุงขั้นตอนการระงับบัญชีให้รวดเร็วขึ้น และมีกลไกป้องกันบัญชีม้า

สว่าง ศรีสม ผู้บริโภคที่ตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพ เล่าประสบการณ์ตรงของตนเองว่า ปกติมักได้รับข้อความสั้นกวนใจ และโทรศัพท์จากแก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกลวงอยู่เสมอ ซึ่งก็ไม่เคยหลงกล แต่กรณีล่าสุด มิจฉาชีพนำเรื่องเกี่ยวกับการมีพัสดุดักค้ำ และการเข้าไปมีส่วนในคดีฟอกเงินมารวมกัน โดยอ้างว่าตนเองมีพัสดุที่ส่งมาจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีฟอกเงิน จึงเกิดความกลัวและกังวลอย่างมาก เพราะเห็นความเป็นไปได้ว่า ตนเองมีลักษณะงานต้องให้สำเนาบัตรประชาชนไปกับบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ จำนวนมาก และบางครั้งไม่ได้ลงนามกำกับพร้อมระบุวัตถุประสงค์ในการทำธุรกรรมไว้ ซึ่งเสี่ยงต่อการนำไปปลอมแปลง จึงหลงเชื่อ

มิจฉาชีพปลายสาย โอนสายให้คุยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อดำเนินการแจ้งความผ่านระบบออนไลน์ โดยให้แอตไลน์คุย มีหน้าโปรไฟล์เห็นเป็นหน่วยงานตำรวจชัดเจน นอกจากนี้ ยังได้คุยกับเจ้าหน้าที่ ปง. เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าตนเองเกี่ยวข้องกับการฟอกเงินหรือไม่ จึงโอนเงินให้แก่มิจฉาชีพไปด้วยความหลงเชื่อรวม 2 บัญชี แต่พอถึงบัญชีที่ 3 ปรากฏว่าสัญญาณโทรศัพท์หายไป จึงตัดสินใจโทรกลับไปยังเบอร์ที่โทรมา แต่ก็ไม่สามารถติดต่อได้ จึงรู้สึกตัวว่ามีความผิดปกติเกิดขึ้น

เมื่อมั่นใจว่า น่าจะถูกกลุ่มมิจฉาชีพหลอกลวงแน่นอน จึงโทรไปอายัดบัญชี แต่ธนาคารให้ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจก่อน และต้องมีเอกสารต้นฉบับจากทางตำรวจเท่านั้น ถึงจะอายัดบัญชีได้ ตอนนั้นไม่สามารถ

แจ้งความผ่านระบบออนไลน์ได้ ตนเองจึงไปแจ้งความ และเมื่อนำเอกสารแจ้งความไปติดต่อทางธนาคารก็ได้รับข้อมูลว่าธนาคารจะตรวจสอบเส้นทางการเงินให้ และจะแจ้งกลับภายใน 15 วัน ตนเองก็คิดว่าคงจะไม่สามารถตามเงินคืนมาได้แน่

สว่าง เสนอว่า ธนาคารควรขึ้นข้อความย้ำก่อนการโอนเงิน เพื่อเตือนสติเบื้องต้น และปรับปรุงขั้นตอนการขอร่งบัญชีให้รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้ง การตรวจสอบข้อมูลผู้เปิดบัญชีอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันบัญชีม้า จึงอยากร้องขอให้ธนาคารคิดกลไกขึ้นมาช่วยตรวจสอบ อย่างน้อยก็เป็นต้นทางที่จะช่วยลดปัญหาให้ได้มากที่สุด

สุภัญญา กลางณรงค์

ผู้ร่วมก่อตั้งโคแฟกประเทศไทย

บูรณาการหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง แก่กฎหมาย ปรับกลไกร้องเรียน

สุภัญญา กลางณรงค์ ผู้ร่วมก่อตั้งโคแฟกประเทศไทย กล่าวว่า ประเทศไทยมีความพร้อมทั้งด้านนโยบายของรัฐ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่น่าจะรับมือกับมิจฉาชีพทางโทรศัพท์ได้ดีกว่านี้ จากการศึกษานโยบายภาครัฐ และนโยบายสาธารณะในต่างประเทศ กรณีการแก้ปัญหาการส่งข้อความสั้น หรือโทรศัพท์ที่ไม่พึงประสงค์ (Spam) และกรณีที่กลุ่มมิจฉาชีพตั้งใจส่งข้อความสั้นและโทรศัพท์ (Scam) ใน 4 ประเทศ พบว่า

ออสเตรเลีย มีหน่วยงานกำกับดูแลกิจการสื่อสารคล้าย ๆ กสทช. ชื่อ ACMA -The Australian Communications and Media Authority จะใช้กฎหมาย The Spam Act เพื่อควบคุมดูแลเกี่ยวกับการขายสินค้าหรือบริการผ่านระบบโทรศัพท์เป็นการเฉพาะ และยังมี Do Not Call Register Act เพื่อให้บุคคลและองค์กรสามารถลงทะเบียน ตรวจสอบ และยกเลิกหมายเลขโทรศัพท์บ้าน หมายเลขมือถือ และหมายเลข

โทรสารที่ไม่ประสงค์ที่จะได้รับได้ ส่วนกรณีโทรศัพท์ตั้งใจหลอกลวงนั้น จะทำงานร่วมกับองค์กรเฉพาะ ชื่อ Scamwatch เพื่อทำหน้าที่ติดตาม เฝ้าระวังมิฉฉาชีพ และแก้ปัญหาแบบบูรณาการทุกภาคส่วนในประเทศ ออสเตรเลีย

สิงคโปร์ มีหน่วยงาน IMDA - The Infocomm Media Development Authority กำกับดูแล ผู้ให้บริการโทรคมนาคม คือ ดูการส่งข้อความเสนอขายสินค้าหรือบริการที่ผู้รับไม่ต้องการ มีกฎหมาย 2 ฉบับ คือ Spam Control และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการห้ามโทรด้วย ทั้งนี้ สิงคโปร์มีการรับมือหลายวิธี อย่างเช่น 1) การบล็อกโดยตำรวจและองค์กรกำกับดูแล ที่ทำงานอย่างใกล้ชิด 2) การบล็อกการโทรเข้าจากต่างประเทศ ที่ต้องใช้ AI มาช่วยกรอง ภาครัฐต้องลงทุนและทำอย่างจริงจัง และ 3) การจัดทำโครงการรณรงค์เพื่อให้มีการลงทะเบียนระบุตัวตนของผู้ส่งข้อความสั้น

สหราชอาณาจักร ใหหน่วยงานกำกับดูแล Ofcom – The Office of Communications อำนาจ ความสะดวก ให้ผู้บริโภคสามารถแจ้งร้องเรียนไปยังหมายเลข 7726 หรือทางอีเมล หากได้รับโทรศัพท์ หรือ ข้อความสั้นหลอกลวง นอกจากนี้ Ofcom ออกกติกาใหม่ และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้บริโภค สะดวกที่สุด และ

สหรัฐอเมริกา มี FCC- Federal Communications Commission เป็นหน่วยงานกำกับดูแล ในปี พ.ศ. 2563 พบสแปม และโรโบคอลล์ (Robocall) ถึง 4 พันล้าน จึงต้องปรับปรุงกติกาต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการแก้ปัญหา ก็จะมีอภิธานศัพท์สะแกม (Scam Glossary) คือ การรวมศัพท์และข้อมูลเกี่ยวกับสะแกม และรณรงค์ให้กับผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีหน่วยวิเคราะห์ปัญหา แล้ว นำมาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ปัญหาและปรับปรุงเทคโนโลยี รวมถึงการปรับปรุงกลไกด้วย

ตัวอย่างจาก 4 ประเทศ ทำให้เห็นแนวทางการจัดการหลายวิธีการ แต่ประเด็นหลัก คือ 1) มีกลไกบูรณาการของภาครัฐ คือมีหน่วยงานที่เฉพาะมาประสานงานมาเป็นกลไกนำ 2) การแก้กฎกติกา ให้ทันสมัย สอดคล้องกับประเด็นปัญหา 3) การลงทุนด้านเทคโนโลยี AI หรือ Machine Learning ทั้งแอป และการรับเรื่องร้องเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ร้องเรียน แล้วไปเชื่อมโยงกับผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ และ ส่งไปให้ตำรวจ ซึ่งจะทำให้การแก้ปัญหาบูรณาการมากขึ้น และการแก้ปัญหาก็ต้องมีการปรับปรุงกติกาใหม่ ๆ เสมอ

สุกัญญา เสนอว่า ถ้าจะทำให้เป็นวาระแห่งชาติ ต้องบูรณาการหน่วยงานของรัฐ กสทช. ธนาคาร ผู้ให้บริการมือถือ หน่วยงานที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สภาองค์กรของผู้บริโภค และตำรวจ เพื่อมารับมือกับ สะแกม และสแปม โดย 1) แก้กฎหมาย Spam Rule ให้ทันสมัยมากขึ้น 2) ใช้ระบบ Do Not Call Registry 3) มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ SCAM Alert และ SCAM Watch 4) ระบบรับเรื่องร้องเรียน รายงาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตือนภัย ทุกประเทศเห็นเหมือนกันว่าการให้ความรู้แก่ผู้บริโภครู้เท่าทัน จะช่วยลด การสูญเสีย และบทบาทของผู้กำกับดูแลก็ต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาเชิงรุกด้วย 5) การบังคับใช้ กฎหมายต้องออกมาตราการใหม่เพื่อรับมือกับปัญหา และ 6) การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ต้องกำกับดูแลผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือให้เข้มข้นมากขึ้น

ปรับปรุงแพลตฟอร์มรับเรื่องร้องเรียน ให้กับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

มีธรรม ณ ระนอง รองผู้ช่วยผู้อำนวยการ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.)

มีธรรม ณ ระนอง

รองผู้ช่วยผู้อำนวยการ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) หรือ ETDA (เอ็ตด้า)

หรือ ETDA (เอ็ตด้า) กล่าวว่า ปัญหาการหลอกลวงผ่านระบบออนไลน์ เป็นประเด็นที่เอ็ตด้าให้ความสำคัญ และพยายามแก้ปัญหาตลอด โดยในปี พ.ศ. 2559 เอ็ตด้าตั้งศูนย์ 1212 เพื่อรับการร้องเรียนจากผู้บริโภค เรื่องการซื้อขายสินค้าออนไลน์ที่ไม่เป็นธรรม ในปีที่ผ่านมา มีการร้องเรียนสูงกว่า 50,000 ราย ทำให้เห็นว่า แนวโน้มของการฉ้อโกงออนไลน์มีเพิ่มขึ้นทุกขณะ ทั้งยังมีมูลค่าการฉ้อโกงที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน จากหลากหลายกลุ่ม โดยกลุ่มเปราะบางจะเป็นกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ

สำหรับบทบาทหน้าที่ของเอ็ตด้า มีอยู่ 3 ด้านหลัก คือ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ ผู้บริโภค เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพราะอาจตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพได้ง่าย 2) การทำงานเชิงบูรณาการ โดยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานพันธมิตรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการคุ้มครองผู้บริโภค และ 3) การพัฒนาแพลตฟอร์มรับเรื่องร้องเรียน 1212 ซึ่งต้องปรับปรุงอยู่เสมอ ให้ทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

มีธรรม เสนอว่า ในปี พ.ศ.2566 เอ็ตด้าวางแผนพัฒนาระบบการติดตามความเคลื่อนไหวของเนื้อหา และประเด็นในสื่อสังคมออนไลน์ที่เสี่ยงต่อการฉ้อโกงผู้บริโภค (Social Listening) และการดำเนินงาน เชิงรุก เพราะต้องปรับตัวให้ทันกลุ่มมิจฉาชีพ นอกจากนี้ ต้องสร้างระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วย และ อยากให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหารือกัน เพื่อแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ

แถลงการณ์เรียกร้องให้ภาครัฐแก้ปัญหามิจอาชีพยุค 5G ถึงเวลาวาระแห่งชาติ

ในวันนี้ สภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) และภาคีโคแฟคประเทศไทย เรียกร้องให้ภาครัฐและหน่วยงานที่กำกับแรงบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อแก้ไขปัญหามิจอาชีพที่โทรศัพท์แล้วส่ง SMS มาหลอกลวงผู้บริโภคอย่างเร่งด่วน

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา การหลอกลวงผู้บริโภคผ่านการส่งข้อความชวนเชื่อแบบสั้น ที่เรียกว่า SMS หรือโทรศัพท์ เป็นปรากฏการณ์ระดับโลกที่หน่วยงานภาครัฐของนานาประเทศ ตระหนักและออกตรวจตราเพื่อจัดการแก้ไขและหาทางป้องกัน

ซึ่งในประเทศไทย ปัญหาการหลอกลวงผู้บริโภคผ่านการส่งข้อความสั้น หรือโทรศัพท์ ทวีความรุนแรงและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น สร้างความเสียหายแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ในขณะที่หน่วยงานกำกับดูแล อาทิ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กองบังคับการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ธนาคารแห่งประเทศไทย ยังขาดมาตรการที่ชัดเจนเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สภาองค์กรของผู้บริโภค และภาคีโคแฟคประเทศไทย จึงขอเรียกร้องให้ภาครัฐและหน่วยงานในกำกับ ได้แก่ กสทช. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหาการหลอกลวงผู้บริโภคผ่าน SMS และโทรศัพท์ ดังนี้

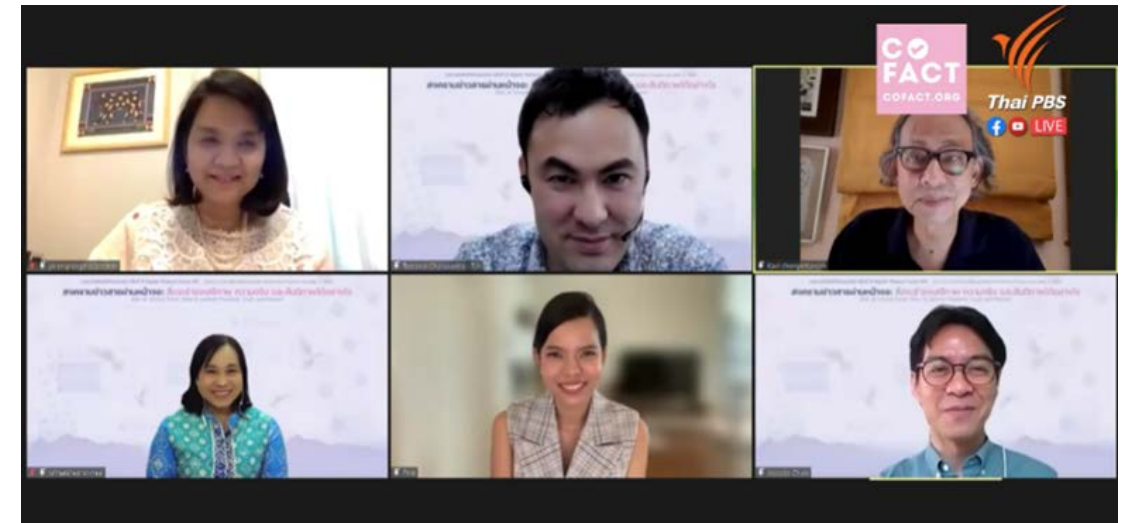
- 1) ขอให้รัฐบาลเร่งประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดอย่างเคร่งครัด
- 2) ขอให้ กสทช. กำกับดูแลและออกมาตรการเฉพาะสำหรับควบคุม ดูแล และตรวจสอบผู้ประกอบการโทรคมนาคมอย่างเคร่งครัด
- 3) ขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทย มีการขึ้นข้อความเตือนให้ระวังมิจอาชีพในการโอนเงินให้กับคนที่ไม่รู้จัก และเร่งรัดอายัดบัญชีที่โอนเงินผิดพลาด
- 4) ขอให้ กสทช. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เร่งสร้างความตระหนักรู้ เตือนภัยกับผู้บริโภค ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย
- 5) ขอให้ กสทช. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เปิดช่องทางร้องเรียนที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถแก้ไข/ระงับปัญหาที่เกิดขึ้นได้รวดเร็วและทันท่วงทีให้มากขึ้น

สภาองค์กรของผู้บริโภค และภาคีโคแฟคประเทศไทย
28 มีนาคม 2565

เรียบเรียงจากเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 20 **รับมือมิจอาชีพยุค 5G ถึงเวลาวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2565** การเสวนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม ZOOM จัดโดยโคแฟคประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) บริษัทโกโกลูกไทยแลนด์ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

สงครามข่าวสาร ผ่านหน้าจอ สื่อจะร่ำรัง เสรีภาพ ความจริง และ สันติภาพได้อย่างไร

#21

เนื่องในวาระวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก อันเป็นวันที่สื่อมวลชนทั่วโลกร่วมเฉลิมฉลองสิทธิและเสรีภาพของสื่อ ซึ่งพยายามทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อเท็จจริง แต่ปัจจุบันสื่อมวลชนก็ประสบปัญหาการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพหลากหลายรูปแบบ ทั้งในแง่การทำให้เกิดความกลัว การจับกุมดำเนินคดี หรือแม้กระทั่งเสี่ยงชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่ความขัดแย้งหรือภัยสงคราม

การเปลี่ยนภูมิทัศน์สื่อจากแอนะล็อกมาสู่ดิจิทัล สื่อมวลชนต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างยิ่ง การนำเสนอข่าวโดยสำนักข่าวยังต้องปรับปรุงให้เหมาะสม ขณะที่การนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์เต็มไปด้วยความคิดเห็นมากกว่าข้อเท็จจริง จึงเกิดการตั้งคำถามว่าวารสารศาสตร์ยังจำเป็นอยู่หรือไม่ เนื่องจากการแพร่กระจายของข้อมูลบิดเบือน และการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในสภาวะวิกฤติ อย่างเช่น การระบาดของโควิด-19 และสถานการณ์สงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่ก่อให้เกิดสงครามข่าวสารผ่านหน้าจอหลากหลายรูปแบบ และนำไปสู่คำถามว่าสื่อจะสามารถที่จะร่ำรังเสรีภาพ ความจริง และสันติภาพได้อย่างไร หากต่างฝ่ายต่างปิดกั้นการเข้าถึง และแบนสื่อฝ่ายตรงข้าม ไม่ให้นำเสนอข้อมูล

อเล็กซานเดอร์ ดักลาส

ผู้ช่วยผู้อำนวยการประจำภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
Centre for Humanitarian Dialogue (HD)

นำประเด็น: สงครามข่าวสารผ่านหน้าจอ (War at Virtual Front)

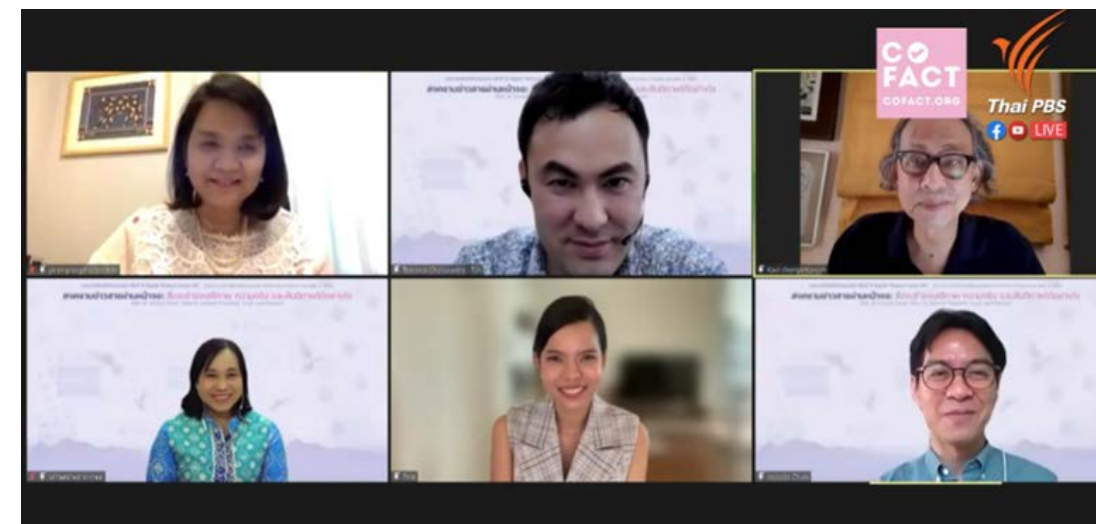
อเล็กซานเดอร์ ดักลาส ผู้ช่วยผู้อำนวยการประจำภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Centre for Humanitarian Dialogue (HD) กล่าวนำประเด็นการเสวนาว่า จากสถานการณ์ที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าการเสวนาในหัวข้อ สื่อจะสร้างเสริมภาพ ความจริง และสันติภาพอย่างไร ในวันนี้ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มนุษยชาติกำลังเผชิญกับความท้าทาย 2 เรื่อง คือ ระบบนิเวศธรรมชาติ และระบบนิเวศด้านการสื่อสาร ทั้ง 2 ระบบมีความซับซ้อน และเปราะบาง ทุกสิ่งที่เรากระทำ ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศเหล่านี้ เราต้องพึ่งพาบบนิเวศเหล่านี้ แต่เราละเลยที่จะธำรงรักษา

ทุกคนในโลกนี้ มีการสื่อสารกันตลอด และระบบนิเวศของการสื่อสาร มีการพัฒนาตลอดเวลา ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารจากแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมาก และทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบโลก จนทำให้การแพร่ระบาดของโควิด-19 และสงครามยูเครน-รัสเซีย ได้ก่อให้เกิดสงครามข่าวสารผ่านหน้าจอ (War at Virtual Front) ขึ้นด้วย ความขัดแย้งใด ๆ ก็ตาม สามารถเริ่มขึ้นได้ง่ายและหยุดยั้งได้ลำบาก เมื่อมีการกระจายข้อมูลที่ผิด อาจทำให้ความขัดแย้งแพร่กระจายขยายวงกว้างขึ้น และรบกวนกระบวนการสันติภาพที่เราพยายามทำอยู่

ปฏิบัติการของข่าวปลอม/ข่าวลวง มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) แหล่งผลิตข่าว/ข้อมูล 2) การแพร่กระจายที่มีเนื้อหาดึงดูดใจ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ และ 3) การบริโภคสื่อ เมื่อคนได้บริโภคข้อมูลเหล่านี้เข้าไป อาจจะเปลี่ยนความคิดเห็นของตัวเอง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาข่าวลวง/ข่าวปลอม ต้องเข้าไปแทรกแซงทุกขั้นตอน สื่อและองค์กรสื่อต้องช่วยระบุว่าข่าวไหนเป็นข่าวจริง/ข่าวปลอม นอกจากนี้ยังต้องแจ้งไปที่แพลตฟอร์มซึ่งเป็นตัวกระจายข่าว ให้ถอดข่าวลวง/ข่าวปลอมนั้นออกไป และต้อง

พยายามป้องกันไม่ให้คนกระจายข่าวนั้นออกไปด้วย

ดักลาส เน้นว่า สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อกระแสหลัก ต้องมีบทบาทที่สำคัญที่สุดในกระบวนการนี้ ถ้าสื่อมวลชนมีปัญหา อาจทำให้ระบบนิเวศด้านการสื่อสารทั้งหมดล่มลงได้ ฉะนั้น ต้องให้สื่อมวลชนกระแสหลักอยู่ในระบบนิเวศด้านการสื่อสาร โดยเสริมทักษะให้กับสื่อมวลชน ทั้งในเรื่องการตรวจสอบความจริง และการค้นหาต้นตอของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อทุกคนสามารถสื่อสารได้ด้วยตัวเอง จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันคุ้มครองระบบนิเวศด้านสื่อสาร

สงครามข่าวสารผ่านหน้าจอ: สื่อจะสร้างเสริมภาพ ความจริง และสันติภาพได้อย่างไร

การเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ทุกคนกลายเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารได้ เกิดสภาวะข้อมูลล้นเกิน ทั้งที่เชื่อถือได้มาก/น้อย เป็นความจริง/เป็นบางส่วน แม้กระทั่งข้อมูลที่ผิดพลาด/ข้อมูลบิดเบือนยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น เนื้อหาข้อมูลถูกผลิตขึ้นด้วยความจริงและเสมือนจริง ดังนั้นจึงท้าทายสื่อมวลชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สงครามข่าวผ่านหน้าจอที่เกิดขึ้น จากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และสงครามยูเครน-รัสเซีย นำไปสู่คำถามว่า สื่อมวลชนจะสามารถสร้างเสริมภาพ ความจริง และสันติภาพได้อย่างไร หากต่างฝ่ายต่างปิดกั้นการเข้าถึง และแบนสื่อฝ่ายตรงข้ามไม่ให้นำเสนอข้อมูล ทั้งนี้ เสรีภาพกับความจริงนั้นมีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย หากปราศจากเสรีภาพสื่อ ยากที่สื่อจะค้นหาความจริงได้ และสันติภาพไม่อาจเกิดขึ้น

กวี จงกิจถาวร

สภาการสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

เพิ่มขีดความสามารถของนักข่าวไทย ปรับหลักสูตรวารสารศาสตร์ให้ทันสมัย

กวี จงกิจถาวร สภาการสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย แสดงความคิดเห็นว่า ตอนนี้ ข้อมูลข่าวสารท่วมท้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามยูเครน-รัสเซีย มีข้อมูลหลากหลายและมาจากทุกภาคส่วน แต่ไม่สามารถคัดกรอง ในฐานะนักข่าวรุ่นเก่า จะคัดกรองข้อมูล โดยใช้ข่าวจากสำนักข่าว ไม่ใช่จากสื่อสังคมออนไลน์ มาตรวจสอบข้อเท็จจริง ฉะนั้น หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสื่อในขณะนี้ คือ ยำรืบทวนตัดสินใจบนข้อมูลที่ได้มา ควรตรวจสอบสำนักข่าวทั่วโลก จากทั้งสองฝ่าย ก่อนตัดสินใจ

การรายงานความจริงในสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนใต้ สะท้อนให้เห็นข้อบกพร่องของสื่อมวลชนไทย ว่าไม่มีขีดความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์ภาคใต้ และไม่สามารถทำข่าวเชิงสืบสวน เจาะลึก หรือเป็นวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace Journalism) ได้ ฉะนั้นต้องให้ความรู้เพิ่มเติมแก่นักข่าวให้สามารถทำข่าวที่เฉพาะเจาะจง แต่ในความเป็นจริง กองบรรณาธิการ มักกำหนดประเด็นให้นักข่าวไปหาข้อมูลภาคสนาม และให้ทำข่าวที่หลากหลายประเด็น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็น “ดราม่า” ที่สร้าง “เรตติ้ง” ให้กับสำนักข่าวของตน

สาเหตุที่สื่อไทยยังขาดความน่าเชื่อถือในระดับภูมิภาค เพราะว่าคุณภาพของสื่อมวลชนยังต้องปรับปรุงอีกมาก และต้องเพิ่มขีดความสามารถของนักข่าวด้วย นอกจากนี้ สื่อไทยมักนำเสนอข่าวที่ใสสีตีไข่มาก และการตรวจสอบความจริงของสังคมไทยยังมีน้อย ปัจจุบัน ประเทศไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่คนในสังคมเข้าไปใช้ทุกแพลตฟอร์มออนไลน์กันมาก ฉะนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบและประเมิน ทั้งจากผู้กำกับดูแล (กสทช.) ผู้แสดง (นักข่าว) และผู้เสพ (คนดูข่าว) โดยจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ มิฉะนั้น สังคมจะถูกครอบงำโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

กวี เสนอว่าอยากจะชักจูงให้คนมาเป็นนักข่าวมากขึ้น และสถาบันการศึกษาที่มีวิชาสื่อมวลชน ต้องปรับหลักสูตรให้ทันสมัยด้วย เป็นโอกาสที่ดีที่จะเป็นพันธมิตรเชิงนิเวศกัน ทั้งภาครัฐและภาคองค์กรวิชาชีพ ซึ่งต้องร่วมมือกัน และประเทศไทยมีเสรีภาพมีมาก ถ้าคุณภาพของนักข่าวมีมากขึ้น คิดว่าสังคมไทยไปรอด

จิตาภา สิริพิพัฒน์

นักข่าวอิสระ และที่ปรึกษา AI Company

ถ้าสื่อถูกจำกัดเสรีภาพ ประชาชนจะไม่มีเสรีภาพด้วย

จิตาภา สิริพิพัฒน์ นักข่าวอิสระ และที่ปรึกษา AI Company แลกเปลี่ยนว่า สื่อควรทำหน้าที่สื่อ ไม่ว่าเหตุการณ์จะไปในทิศทางไหน หรือมีสงครามเกิดขึ้นก็แห่งทั่วโลกพร้อมกัน สื่อควรนำเสนอ และรายงาน โดยมีหลักฐาน ภาพประกอบ รวมถึงทำงานข่าวเชิงลึกมากขึ้น บนพื้นฐานจริยธรรมสื่อและความเป็นมืออาชีพ โดยสื่อต้องวางตำแหน่งของตัวเอง ให้แตกต่างจากการเป็นบล็อกเกอร์ การเป็นอินฟลูเอนเซอร์ หรือการเป็นห้องเสียงสะท้อน

จากประสบการณ์เป็นผู้สื่อข่าวในสังกัดสถานีโทรทัศน์อยู่หลายปี ก็เห็นว่าสื่อมีข้อจำกัดมากมาย อย่างเช่น เรตติ้งได้ไหม ใช้บเท่าไร สำนักข่าวจะได้อะไร และสิ่งที่เราจะไปทำ เราจะได้ในสิ่งที่เราอยากได้ไหม นอกจากนี้ก็ห่วงสวัสดิภาพของตัวเองด้วย เพราะสำนักที่สังกัดไม่สามารถรับปากได้ว่าจะดูแลเราไปตลอดชีวิต ซึ่งก็เข้าใจผู้ประกอบการที่มีความกังวลมากกว่าจะได้เงินคืนเมื่อไหร่ เพราะเสียเงินค่าใบอนุญาตไปมาก นักข่าวหลายคนก็อยากลงภาคสนาม ไม่ว่าจะไปภาคใต้หรือยูเครน แต่ก็โดนปฏิเสธไม่ให้ไป และเมื่อบรรณาธิการ (บก.) สั่งให้เราไปทำข่าวอะไร เราก็ต้องไปทำ

บทบาทของสื่อในยุคดิจิทัล ที่เอาปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้กับงานข่าวและอุตสาหกรรมบันเทิง เป็นเรื่องของสื่อที่มีการปรับตัว สมมุติว่าจะเอาเอไอมาทำเป็นผู้ประกาศข่าวแทนคน ผลลัพธ์ที่ออกมา ไม่ได้ออกมาจากตัวโปรแกรม (เทคโนโลยี) อย่างเดียว แต่ออกมาจากคนทำสื่อที่มีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่องานข่าว คือการเอาคนที่มิวิชาชีพสื่อแล้วก็เทคโนโลยีมาใช้ควบคู่กัน สุดท้าย คนรับสารจะเป็นคนตัดสินใจในเรื่องนี้เอง แล้วก็ไม่ต้องให้มองว่าเอไอ เป็นภัยต่อความมั่นคงทางอาชีพของคนทำอาชีพสื่อ

เมื่อพิจารณาถึงองค์กรวิชาชีพสื่อ รู้สึกว่าองค์กรเหล่านี้ มักจะออกแต่แถลงการณ์ ไม่เคยปกป้องสื่อ ไม่เคยดูแลสื่อ ไม่เคยมีทุนเสริมศักยภาพสื่อ ถ้าองค์กรวิชาชีพสื่อจะมาดูแลควบคุม ลงโทษคนทำสื่อด้วยตนเอง เพื่อความยุติธรรม ก็อยากให้ดูแลด้วยว่า ถ้าสื่อถูกละเมิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ได้รับบาดเจ็บหรือถูกทำร้ายร่างกายขณะไปทำข่าว องค์กรวิชาชีพสื่อควรจะมีมาตรการสำหรับการดูแลนักข่าวกลุ่มนี้ด้วย ไม่ควรควบคุมอย่างเดียว แต่ต้องดูแลด้วย

จิตภา เสนอว่า เสรีภาพสื่อยังมีน้อยเท่าไร เสรีภาพประชาชนก็ยังมีน้อยเท่านั้น ถ้าสื่อถูกจำกัด ถูกเซ็นเซอร์ ถูกลบลบเทา ถูกทำให้กลัว ประชาชนก็จะไม่รู้อะไรเลย สำหรับสื่อตอนนี้ ทุกคนลำบากหมด และมีความพยายามที่จะเสี่ยงทำหน้าที่แลกกับเสรีภาพของตัวเอง อยากให้ทุกคนมีความหวังว่า สื่อที่พยายามจะทำข่าวเพื่อประชาชน เพื่อเสรีภาพประชาชน ยังมีอยู่จริงในประเทศไทย

ศ.ดร.พิรงรอง รามสูต

กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

เสรีภาพสื่อเป็นสิ่งที่จำเป็นในการค้นหาความจริง และต้องเป็นเสรีภาพบนความรับผิดชอบ

ศ.ดร.พิรงรอง รามสูต กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) อธิบายว่า ในเชิงอุดมคติ สื่อต้องยึดมาตรฐานจริยธรรมสื่อที่เป็นสากล และถ้าต้องทำข่าวในภาวะสงคราม จะมีคู่มือการรายงานข่าวในภาวะสงครามอยู่แล้ว สำหรับข่าวสงครามรัสเซีย-ยูเครน มีข้อสังเกตการนำเสนอข่าวของสื่อไทยว่า เน้นพัฒนาการของเหตุการณ์และความรุนแรงที่เกิดขึ้น ตามมุมมองของสำนักข่าวต่างประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข่าว และการแสวงหาความจริงจากการตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องจากหลายแหล่งที่มา ไม่ค่อยปรากฏให้เห็นนัก โดยส่วนใหญ่เป็นการรายงานที่อาศัยข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศสำนักใดสำนักหนึ่ง นอกจากนี้ การเล่าเรื่องมักเน้นความรุนแรงของเหตุการณ์ในสงคราม การใช้อาวุธและเทคโนโลยี การสู้รบ ความสูญเสีย มากกว่าการวิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุและที่มาของปัญหา ความขัดแย้ง ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาแบบไม่ตอบสนองความรุนแรง และมักทำให้การทำสงครามเป็น “ดราม่า” และให้ผู้ชมข่าว กลายเป็นคนดูการต่อสู้ ที่จะต้องมีผู้แพ้ผู้ชนะ หรือพระเอกผู้ร้าย เป็นต้น

ศ.ดร.พิรงรอง นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นข่าวสงครามรัสเซีย-ยูเครน จากสำนักข่าวในประเทศไทย ที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มยอดนิยมอย่างเฟซบุ๊ก ระหว่าง 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2564 -

30 เมษายน พ.ศ.2565 มีทั้งหมด 4,512 โพสต์ คัดกรองเหลือ 3,000 โพสต์ที่เกี่ยวข้องจริง ๆ และเมื่อเอามาแยกแยะปรากฏว่า 1) นำเสนอผลกระทบด้านเศรษฐกิจ-สังคม ร้อยละ 17.83 2) รายงานสถานการณ์ในยูเครน ร้อยละ 17 3) วิเคราะห์มิติต่าง ๆ ร้อยละ 11.17 และ 4) ข้อมูลที่เผยแพร่จากทางรัสเซีย ร้อยละ 6.73 ส่วนประเด็นการเจรจาสันติภาพ มีการรายงานข่าวน้อยกว่า 4 อันดับแรกอยู่พอสมควร

ทั้งนี้ การที่สื่อจะนำเสนอเน้นประเด็นใด ขึ้นอยู่กับทิศทางหรือจุดยืนของสำนักข่าวแต่ละแห่ง อย่างเช่นสื่อที่เน้นข่าวธุรกิจ จะเน้นไปที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ส่วนสื่อที่ในอดีตเรียกกันว่าหนังสือพิมพ์หัวสี จะเน้นนำเสนอประเด็นที่ปลุณคนทั่วไปสนใจ ตามหลักเสรีภาพแล้วไม่สามารถไปกำหนดได้ว่าสื่อควรเน้นประเด็นใด แต่ไม่ว่าจะนำเสนอเรื่องใดก็ต้องอยู่ในกรอบจริยธรรมสื่อด้วย

ส่วนบทบาทขององค์กรกำกับดูแลอย่าง กสทช. แม้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจะว่าด้วยเรื่องการจัดสรรคลื่นความถี่และการกำกับดูแล แต่เป้าหมายคือการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ หมายถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการแสดงออก อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นข้อมูลบิดเบือน ที่ผ่านมา กสทช. ยังทำงานในส่วนนี้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับเรื่องอื่นๆ ในขณะองค์กรกำกับดูแลทั่วโลกให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก แต่อีกมุมก็ต้องยอมรับว่า ระบบกฎหมายของไทยยังไม่เอื้ออำนวย

นอกจากนี้ กสทช. มีหน้าที่ตามกฎหมายในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ประกอบวิชาชีพและองค์กรวิชาชีพ โดยให้ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพสื่อรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพ แล้วก็ทำมาตรฐานจริยธรรม รวมถึงกระบวนการในการบังคับใช้ ที่ไม่ใช่แค่การรับเรื่องร้องเรียน แต่ให้มีแนวปฏิบัติการรับเรื่องร้องเรียนที่ชัดเจนและง่าย และเมื่อเห็นอะไรไม่ชอบมาพากล องค์กรวิชาชีพที่กำกับดูแลกันเองจะนำมาพิจารณาไต่สวนเลย และสามารถจัดการกันเอง

ในแง่ข้อมูลข่าวสารที่ไหลอยู่ในระบบที่เป็นออนไลน์ กสทช. ไม่ได้มีอำนาจ แต่เป็นอำนาจกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งคงต้องร่วมมือกันมากขึ้นระหว่าง กสทช. กับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อทำให้เกิดการไหลของข้อมูลข่าวสารในแง่ของการกำกับดูแล สำหรับการกำกับดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์ แพลตฟอร์มแสดงความรับผิดชอบกับสังคมค่อนข้างเข้มงวดในประเด็นข้อมูลเท็จอยู่แล้ว การก่อกวนระบบนิเวศสื่อของเมตาเวิร์สในอนาคต มีหลายเรื่องที่ต้องพิจารณา เพราะต้องการให้เกิด “มัลติแพลตฟอร์ม” ที่สามารถทำข้ามแพลตฟอร์มได้ แต่คงใช้เวลาพอสมควร

ศ.ดร.พิรงรอง ยืนยันว่า เสรีภาพของสื่อเป็นสิ่งจำเป็น ในการค้นหาความจริงมานำเสนอต่อสังคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ต้องเป็นเสรีภาพที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งกำกับด้วยเรื่องของจริยธรรมในบริบทของความขัดแย้งหรือความสงคราม เป็นหน้าที่ของสื่อที่ต้องนำเสนอโดยตรวจสอบความจริง ไม่ทำให้เรื่องบานปลาย ไม่ทำให้คนเข้าใจผิด และไม่ทำให้เกิดการแบ่งขั้วในสังคม ในขณะเดียวกัน องค์กรกำกับดูแลทั้งของรัฐและของวิชาชีพสื่อ ก็ต้องทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมกันและกันต่อไป

ต้องสนับสนุนให้สื่อพูดเรื่องจริง และไม่เอาเรื่องเกือบาเล่าซ้ำ

ธีรชัย จารุวัตร์ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย แสดงความเห็นว่ โดยภาพรวมสื่อควรทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยต้องชัวร์ก่อนแชร์ หรือตรวจสอบความจริงก่อนนำเสนอ แต่ก็พบว่าสื่อไทยบางสำนักมีปัญหาเรื่องนี้ คือ แทนที่จะหาข่าวจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือมาเขียนข่าว กลับเอาข่าวปลอมที่คนโพสในสื่อออนไลน์มาเสนอต่อ โดยไม่ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง

ธีรณัย จารุวัตร

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ การนำเสนอข่าวสงครามรัสเซีย-ยูเครน ควรนำเสนอประเด็นด้านมนุษยธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายรุนแรง ผลกระทบต่อประชาชนในภาวะสงคราม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อท้ายที่สุด ผู้เสพสื่อจะได้หันมาสนใจประเด็นการสร้างสันติภาพมากขึ้น

ปัญหาการทำข่าวภาคสนาม ที่ถูกกดทับด้วยเรตติ้งหรือยอดวิว เป็นสิ่งที่นักข่าวทุกคนทราบกันดี ดังนั้น หากต้องการให้สื่อทำข่าวเนื้อหาคุณภาพ ก็ต้องให้หลักประกันกับสื่อว่า ทำแล้วปลอดภัย ไม่ถูกคุกคามจากผู้มีอำนาจ ไม่โดนฟ้อง หรือไม่โดน กสทช. ลงโทษ เป็นต้น ส่วนประเด็นข่าวตราบานั้น ถ้าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ก็ไม่มีปัญหาใด ๆ ในการนำเสนอ ดังนั้น สื่อและสำนักข่าวควรใช้หลักประโยชน์สาธารณะ ความถูกต้องของข้อมูล และจริยธรรมสื่อเป็นพื้นฐาน

บรรยากาศความหวาดกลัวที่ กสทช. (ชุดก่อน) สร้างขึ้น ทำให้ผู้สื่อข่าวไม่ไว้วางใจองค์กรกำกับดูแลนี้ จึงเลือกการเซ็นเซอร์ตัวเอง ด้วยการเลือกทำข่าวในประเด็นที่ตัวเองปลอดภัย และขอเสนอต่อ กสทช. ชุดใหม่ ให้ทบทวนและปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย และต้องส่งเสริมเสรีภาพสื่อ และปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด

ในฐานะสื่อคนหนึ่ง ไม่กังวลเรื่อง AI มากเท่ากับพื้นฐานเรื่องความปลอดภัยทางดิจิทัล (Basic Digital Security) ของนักข่าว ซึ่งหลายท่านยังไม่คุ้นเคย และสำนักข่าวบางแห่งไม่ได้ตระหนักในประเด็นด้านมิติของเทคโนโลยีดิจิทัล เว็บไซต์ของสำนักข่าวบางแห่งถูกแฮ็ก และนักข่าวส่วนใหญ่ยังไม่รู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัลด้วย

องค์กรวิชาชีพสื่อ ยังไม่สามารถเป็นตัวแทนของสื่อได้ ไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ ไม่เป็นปากเป็นเสียงให้สื่อได้จริง เนื่องจากองค์กรวิชาชีพ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่คนทำงานสื่อ หรือเกษียณ/ไม่มีบทบาทในแวดวงสื่อและจากนโยบาย มาตรการ หรือกติกาที่ออกมา ก็แสดงให้เห็นว่าไม่เข้าใจสถานการณ์สื่อในปัจจุบัน นอกจากนี้ ช่องทางการร้องเรียนกับองค์กรวิชาชีพ ไม่มีประสิทธิภาพมากพอจะแก้ไขปัญหาได้ ควรมีการทำงานเชิงรุก เฝ้าระวัง ส่งเสียงเตือน และช่วยแนะแนวทางแก้ไข

ธีรณัย เสนอว่า ต้องสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้สื่อพูดเรื่องจริง และไม่เอาเรื่องเท็จมานำเสนอ

ต้องหาทางให้สื่อกล้าพูดความจริง และการันตีความปลอดภัยของสื่อที่พูดความจริง ขณะเดียวกัน ต้องหาวิธีที่ทำให้สื่อไม่เอาเรื่องเท็จมาพูด ไม่สนับสนุนการพูดเท็จ เพื่อให้สื่อระมัดระวังในการนำเสนอข้อมูลมากขึ้น

ผศ.ดร.वलัชนีกมล จ่างกมล

อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี)

ความน่าเชื่อถือของสื่อ อยู่ต่อองค์การกำกับดูแลกันเองของสื่อ

ผศ.ดร.वलัชนีกมล จ่างกมล อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี) อธิบายถึงภูมิทัศน์ของสื่อ และทิศทางข่าวสารใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยุคดิจิทัลว่า สื่อยังคงเน้นการเสนอข่าวเหตุความรุนแรงเป็นหลัก ทั้ง ๆ ที่ จำนวนเหตุการณ์ลดลงไปจากเดิม และกระบวนการเจรจาสันติภาพมีความคืบหน้าไปมาก นอกจากนี้ บทบาทของสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น และมีปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารทั้งสองฝ่ายเลย ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายที่เห็นต่างจากรัฐ ทั้งนี้ สื่อออนไลน์ยังแบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 2 ขั้ว คือขั้วที่เป็นเรื่องของข่าวสารความรุนแรง และขั้วที่เป็นเรื่องของข่าวสารเชิงบวก อาทิ การพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในขณะที่ การวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งและการคลี่คลายจนนำไปสู่สันติภาพ เป็นประเด็นที่หายไปทั้งในสื่อท้องถิ่นหรือแม้กระทั่งสื่อส่วนกลางด้วย

หากต้องการให้สื่อนำส่งคนสู่สันติภาพ สื่อควรนำเสนอ หรือต้องตั้งประเด็นการพูดคุยเพื่อสันติภาพ และหาทางออกจากความขัดแย้ง ซึ่งสื่อสามารถเสนอไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และต้องมีผู้สื่อข่าวที่มีความรู้เกี่ยวกับความขัดแย้งนั้นอย่างรอบด้าน โดยมีพื้นฐานความคิดว่า ไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบเป็นเบื้องต้น นอกจากนี้ นักข่าวยังสามารถกำหนดวาระได้ ทำให้คนเห็นชอบกับเรื่องกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ เพื่อเติมเต็มระบบสื่อด้วยเนื้อหาที่หลากหลาย แม้จะไม่ค่อยดึงดูดเรตติ้งมากนัก

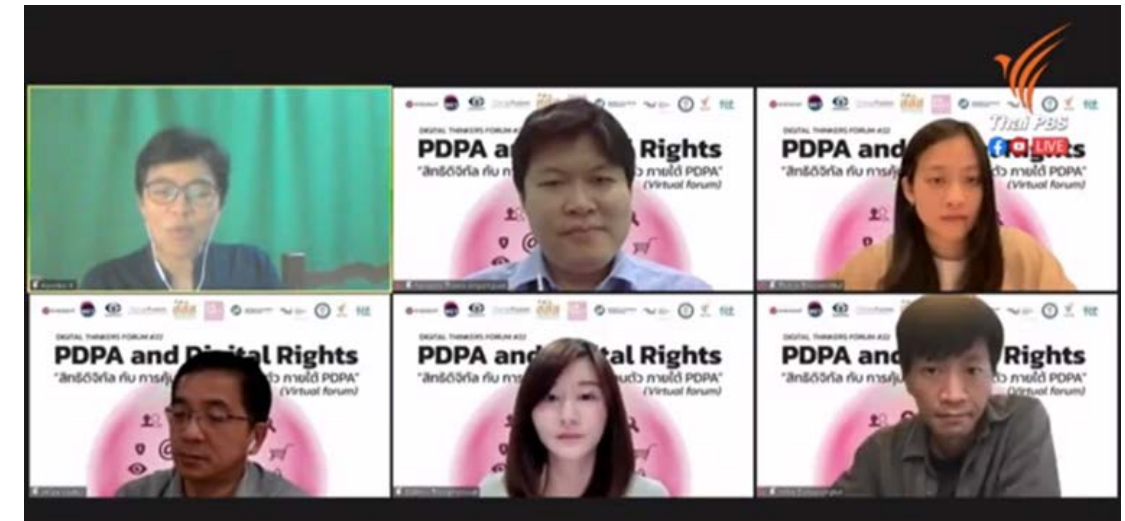
ในฐานะนักวิชาการ หลักสูตรวารสารศาสตร์มีการปรับตัวค่อนข้างมาก มีการทำวิจัยการตรวจสอบความจริง/ข่าวปลอม ปรับหลักสูตรให้มีความเป็นดิจิทัล และทันสมัย ในปัจจุบัน นักศึกษาเป็นทั้งผู้เรียนรู้ และผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator) ในเวลาเดียวกัน ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา องค์กรวิชาชีพ ภาคประชาสังคมตรวจสอบความจริง และนักศึกษา เป็นทางเลือกที่ควรทำ เพื่อสร้างพลเมืองที่ตระหนักถึงการเผยแพร่ข้อเท็จจริงต่อสังคม

ผศ.ดร.วณิชณกมล เสนอว่า ความน่าเชื่อถือของสื่อ อยู่ที่องค์กรกำกับดูแลกันเองของสื่อ ซึ่งต้องมีความเด็ดขาด ต้องมีมาตรการลงโทษสื่อด้วยตัวเองที่ผิวจริยธรรม และต้องเป็นเกราะคุ้มกันการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยรัฐ หรือโดยหน่วยงานอื่น ๆ ให้กับสื่อด้วย ขณะเดียวกัน ต้องเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบวิพากษ์ เพื่อความโปร่งใส ทั้งนี้เพราะ สื่อมีเสรีภาพที่จะเสนอความจริง และต้องเป็นเสรีภาพเพื่อสร้างสรรค์ยึดโยงกับผลประโยชน์สาธารณะ เสมอ จึงจะสามารถสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 21 *สงครามข่าวสารผ่านหน้าจอ : สื่อจะธำรงเสรีภาพ ความจริง และสันติภาพได้อย่างไร War at Virtual Front: How to uphold Freedom, Truth and Peace?* เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 การเสวนาออนไลน์ผ่านโปรแกรม ZOOM จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (SONP) องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์ ThaiPBS สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.) มูลนิธิฟรีดริช เนามัน WISESIGHT Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

สิทธิดิจิทัลกับการ คุ้มครองข้อมูลส่วนตัว ภายใต้ PDPA

#22

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือกฎหมาย PDPA เป็นกฎหมายใหม่ที่มีความซับซ้อน ในโอกาสที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ครบ 30 วัน จึงเปิดพื้นที่เพื่อสานเสวนาระดมมุมมองเกี่ยวกับปัญหา และข้อคิดเห็น เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ประเด็น พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับสิทธิดิจิทัลเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งอาจไม่มีคำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นเรื่องที่ต้องหาจุดสมดุล ระหว่างการปกป้องคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและการให้สิทธิเสรีภาพที่จะใช้หรือนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมในยุคดิจิทัล เป็นความท้าทายของทุกประเทศ อย่างไรก็ตาม การพูดคุยแลกเปลี่ยนจะทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กล้า ตั้งสุวรรณ

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) บริษัท ไวซ์ไซท์ (ประเทศไทย)

นำประเด็น: ผลการวิเคราะห์สื่อสังคมออนไลน์ ประเด็น พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

นายกกล้า ตั้งสุวรรณ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) บริษัท ไวซ์ไซท์ (ประเทศไทย) นำเสนอผลวิเคราะห์สื่อสังคมออนไลน์ ในประเด็นเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม - 20 มิถุนายน พ.ศ.2565 ด้วยโปรแกรม Zocial Eye ซึ่งพัฒนาขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลการพูดคุยหรือกระแสที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ สำหรับให้ลูกค้าหรือประชาชนเข้าใจบริบทของสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยหัวข้อนี้สามารถเก็บข้อความที่โพสต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้ประมาณ 14,000 ข้อความ

พบว่า การพูดคุยประเด็น พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 หรือกฎหมาย PDPA เริ่มพบในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เป็นต้นมา เพราะตอนนั้นเป็นที่แน่นอนแล้วว่าจะไม่มีการเลื่อนกำหนดการบังคับใช้กฎหมายออกไปอีก จากนั้นวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2565 หรือราว 1 สัปดาห์ก่อนถึงวันกฎหมายมีผลบังคับใช้ เพจต่าง ๆ เริ่มให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย PDPA

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2565 ซึ่งเป็นวันแรกที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ จะเห็นท่าทีขององค์กรต่าง ๆ ในการปรับตัวรับกฎหมายมากขึ้น และเริ่มมีกรณีตัวอย่าง เช่น กรณีพลเมืองดีไปถ่ายคลิปวิดีโอชายหนุ่มทำร้ายร่างกายแฟนสาว แล้วเผยแพร่ผ่านโลกออนไลน์ โดยสรุปนับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม - 20 มิถุนายน พ.ศ.2565 การเติบโตของกระแสความสนใจประเด็น พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 90

ช่องทางในการสื่อสารประเด็นกฎหมาย PDPA พบว่า เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์เป็น 2 แพลตฟอร์มที่ครองสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ 80 ที่ผู้คนเลือกใช้ในการสื่อสารเรื่องนี้ โดยบุคคลทั้งที่เป็นคนมีชื่อเสียงในสังคมและคนธรรมดาทั่วไป ครองสัดส่วนการพูดถึงกฎหมาย PDPA รวมกันที่ร้อยละ 75 ขณะที่ระดับองค์กรอยู่ที่ร้อยละ 25 ส่วนความคิดเห็นต่อกฎหมายก็มีทั้งเชิงบวก ที่มองว่ากฎหมายช่วยคุ้มครองสิทธิ

ส่วนบุคคล และเชิงลบ เช่น ทำให้ผู้ประกอบการบังคับยินยอมให้เก็บข้อมูลก่อนแล้วค่อยไปยกเลิกภายหลัง หรือส่งผลกระทบต่อพลเมืองดี เป็นต้น

ความคาดหวังของประชาชนต่อภาคส่วนต่างๆ ในประเด็นกฎหมาย PDPA หากเป็นสื่อมวลชน ประชาชนคาดหวังให้สื่อผลิตเนื้อหาให้ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจมากขึ้น เพราะมีเรื่องที่ผู้คนเข้าใจผิดจำนวนมาก ในขณะที่องค์กรภาคเอกชน ประชาชนคาดหวังให้ทุกองค์กรปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA เพราะภาคเอกชนเป็นองค์กรที่มีโอกาสละเมิดกฎหมายนี้มากที่สุด ประชาชนตื่นตัวเรื่องกฎหมาย PDPA มีการตื่นรู้ แต่อาจจะไม่รู้อย่างถูกต้อง ประชาชนบางส่วนยังเกิดความเข้าใจผิด และบางคำถามที่สงสัย ยังไม่ได้รับคำตอบ องค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างการตระหนักรู้ในเรื่องนี้ได้ แต่ยังตอบข้อสงสัยเรื่องกฎหมาย PDPA ค่อนข้างน้อย จึงเป็นห่วงว่า ประเด็นที่สังคมสงสัย จำเป็นต้องชี้แจงให้กระจ่างโดยเร็ว เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดลุกลามบานปลาย

กล้า เสนอว่า ควรสร้างความตระหนักรู้ (Awareness) ให้มากกว่านี้ เพื่ออธิบายประเด็นที่ประชาชนสงสัย ทั้งนี้ สื่อมวลชนถูกคาดหวังให้เป็นแหล่งความรู้ เพราะประชาชนยังหวังพึ่งบทบาทสื่อในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ รวมถึงการไขข้อข้องใจ หรือแก้สิ่งที่เข้าใจผิด

สิทธิดิจิทัล กับ การคุ้มครองข้อมูลส่วนตัว ภายใต้ PDPA

ประชาชนตื่นตัวต่อกฎหมาย PDPA หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 มีความกระตือรือร้นที่จะพูดถึง แต่มีความสับสน และอาจรู้อย่างไม่ถูกต้อง ประชาชนบางส่วนยังเข้าใจผิด และคำถามที่สงสัยยังไม่ได้รับคำตอบ

การเสวนานี้ เป็นการศึกษากฎหมายด้วยมุมมองการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งก็คือประชาชนทั่วไป ทั้งในมิติความรู้ ความเข้าใจชัดเจน และตัวอย่างรูปธรรม ถึงแม้จะพบจุดอ่อนของกฎหมายนี้ อยู่บ้าง อย่างเช่น เข้าใจยาก ต้องตีความ หรือมีข้อสังเกตที่น่าห่วงใยในบางมาตรา แต่ในภาพรวมถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญ และจำเป็นต้องสังคมในปัจจุบัน

การบังคับใช้กฎหมายเบื้องต้น จะไม่เข้มข้น ต้องดูที่เจตนาเป็นหลัก

ดร.พ.นพวรรณ ธีระอัมพรพันธุ์ อาจารย์คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ในฐานะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวอธิบายว่า พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ควรมีผลบังคับใช้ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2563 แต่ด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และข้อจำกัดอื่น ๆ รัฐบาลจึงประกาศเลื่อนการบังคับใช้

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ควรเป็นเวลาทำความเข้าใจเนื้อหา สร้างความตระหนักในกฎหมาย และจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่ไม่มีการดำเนินการใด ๆ เลยกระทั่งปัจจุบัน กฎหมายฉบับนี้ให้ สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดีอีเอส) ทำหน้าที่ไปพลาถก่อน

ดร.อุพ.นวนรรณ ธีระอำพรพันธุ์

อาจารย์คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
ในฐานะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูล
ส่วนบุคคล

กระบวนการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับสำนักงานฯ มีการประชุมเพื่อออกกฎระเบียบ หรือประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กร ขณะเดียวกัน ในกฎหมายยังมีความซับซ้อน ด้วยการระบุให้มีคณะกรรมการหลายชุด อาทิ คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นคณะกรรมการเชิงนโยบาย ทำหน้าที่ออกระเบียบและวินิจฉัยตีความ คณะกรรมการกำกับสำนักงาน มีหน้าที่กำหนดกฎระเบียบขององค์กร และคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ทำหน้าที่พิจารณาข้อร้องเรียน

ขณะเดียวกัน สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลฯ ซึ่งทำหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแทนไปก่อน ต้องออกกฎหมายลำดับรอง (กฎหมายลูก) ซึ่งปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ได้ตั้งคณะ

อนุกรรมการเพื่อกลั่นกรองร่างกฎหมายดังกล่าว ซึ่งทางสำนักงานได้เตรียมร่างไว้ให้ มีการประชุมกันแทบทุกสัปดาห์ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2565 และอยากให้ประชาชนเข้าใจว่า เหตุที่ต้องใช้เวลานาน เพราะการพิจารณากฎหมายต้องทำอย่างรอบคอบ

ส่วนประเด็นที่มีเสียงเรียกร้องให้เลื่อนการบังคับใช้ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ออกไปอีก 1 ปีนั้น คณะกรรมการฯ มีทั้งข้อถกเถียง และการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายที่มองว่ายังไม่ใช้เวลาที่เหมาะสม เพราะกิจการต่าง ๆ เพิ่งเริ่มฟื้นตัวจากโควิด-19 อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายลูก จึงอาจยังไม่มีความพร้อม และอีกฝ่ายที่เกรงว่า หากเลื่อนออกไป ก็จะทำให้ไม่มีกฎหมายมาปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลจากการถูกละเมิด

ดร.นพ.นวนรรณ สรุปว่า คณะกรรมการฯ ตกลงกันว่า เบื้องต้นการบังคับใช้กฎหมายจะยังไม่เข้มข้น ต้องขอทำความเข้าใจว่าจะพิจารณาตามเหตุและผลตามข้อจำกัดต่าง ๆ หากมีกรณี แล้วพบว่าไม่มีเจตนาแบบที่เราเข้าใจได้ การบังคับใช้อาจจะเป็นการตักเตือน หรือการสั่งให้แก้ไขให้ถูกต้อง มากกว่าจะไปลงโทษปรับ-จับ

อ. จูติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล

อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

องค์กรบังคับใช้กฎหมาย ต้องเน้นการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ

อาจารย์จูติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ความเห็นว่า เหตุที่ประชาชนเกิดความสับสน หรือเข้าใจผิดในการบังคับใช้กฎหมาย PDPA เพราะความซับซ้อนของกฎหมาย และ การบังคับใช้กับทุกภาคส่วน ซึ่งแต่ละภาคส่วนใช้ข้อมูลคนละระดับ คนละรูปแบบ แต่ต้องถูกบังคับให้อยู่ในกฎเกณฑ์และหลักการเดียวกัน กฎหมายที่จะมากำกับทุกสิ่งทุกอย่างขนาดนี้ ทำได้ไม่ยากนัก เนื่องจาก 1. สังคมไทย ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ความเป็นส่วนตัว (Privacy)” มากนัก และไม่ได้คุ้นชินกับการเคารพความเป็นส่วนตัวของกันและกัน แต่กฎหมาย PDPA ที่ออกมานี้ คาดหวัง

ว่าประชาชนต้องเข้าใจกฎหมาย และต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปฏิบัติต่อกันด้วย **2. ความไม่มั่นใจของประชาชนต่อการบังคับใช้กฎหมาย** ซึ่งไม่ใช่เฉพาะ PDPA แต่เป็นภาพรวมว่าด้วยหลักนิติธรรมในบ้านเมือง เพราะมีตัวอย่างทั้งการกลั่นแกล้ง หรือการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วน และ **3. การอธิบายกฎหมายแบบ “ขูให้กลัว”** หมายถึงการอธิบายโดยเน้นว่าหากฝ่าฝืนจะต้องเจอบทลงโทษอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นความเคยชินของสังคมไทยที่เติบโตมากับการใช้อำนาจ ดังนั้น เมื่อมีกฎหมายใหม่ ๆ ออก สิ่งที่ประชาชนตระหนักคือ ทำอย่างไรไม่ให้ถูกลงโทษ แทนที่จะคิดว่ากฎหมายใหม่สามารถสร้างโอกาสใหม่ ๆ กับตัวเราได้อย่างไรบ้าง

ข้อดีของกฎหมายฉบับนี้ คือ การบังคับใช้กับทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างเท่าเทียมกัน มีตัวอย่างในหลายประเทศ ที่หน่วยงานรัฐสามารถใช้ข้อมูลส่วนบุคคลให้เกิดประโยชน์ได้ ไปพร้อม ๆ กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แนวปฏิบัตินี้ จะส่งผลต่อหน่วยงานที่ทำงานกับภาครัฐด้วย นอกจากนี้ องค์การบังคับใช้ ต้องค่อย ๆ รวบรวม และพัฒนาองค์ความรู้ของสังคมเกี่ยวกับ PDPA ในแบบไม่ใช่การชี้ผิด-ถูก แต่เป็นการให้แนวทางว่าควรจะไปทิศทางไหน เพราะจะมีกฎหมายลักษณะเดียวกันเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

อาจารย์รัฐธีรรัตน์ มีข้อเสนอว่าหน่วยงานภาครัฐต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างก่อน เพื่อให้ประชาชนและเอกชนเชื่อว่าการทำตาม PDPA นั้น สามารถใช้ข้อมูลอย่างสบายใจและปลอดภัย ถ้าหน่วยงานภาครัฐที่ต้องใช้ข้อมูลอย่างเข้มข้น ยังไม่สามารถบอกว่าจะคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างไร หรือการอธิบายว่าเพราะเหตุอะไรถึงยกเว้นให้กับหน่วยงานรัฐนั้น ๆ ไม่ได้ ความเชื่อมั่นในกฎหมายนี้จะน้อยลงไปเรื่อย ๆ

รวบรวมประเด็นปัญหาจากการขับเคลื่อนกฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง

ดร.อุดมธิปก ไพรเกษตร ผู้ก่อตั้งสื่อ PDPA Thailand / CEO บริษัท ดิจิทัล บิสิเนส คอนซัลท์ จำกัด / CEO สถาบันพัฒนาและทดสอบทักษะดิจิทัล DDTI ตั้งข้อสังเกตว่า ในมุมมองของประชาชนนั้น ประชาชนยังไม่ได้ได้รับความรู้ด้านการใช้สิทธิตาม พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทั้งการเข้าถึง และการร้องเรียน โดยหาก สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ไม่มีกลไกรองรับ และประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิได้ เนื่องจากไม่มีช่องทางหรือวิธีการ ท้ายที่สุดกฎหมายฉบับนี้ก็จะถูกลืม

อีกด้านหนึ่ง ในมุมมองของผู้ประกอบการ แม้กฎหมายบังคับใช้ บทลงโทษและกลไกต่าง ๆ ก็ยังไม่ชัดเจน อีกทั้งยังไม่มีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสำคัญมาก ดังนั้น ต่อไปจะออกกฎหมายลูกว่าด้วยมาตรการและโทษทางปกครอง ก็ไม่มีประโยชน์ใด ๆ トラバไตที่ยังไม่มีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ อนึ่ง ที่ผ่านมาด้วยความเข้าใจผิดของภาคธุรกิจ ทำให้ภาคธุรกิจมีความพยายามต่าง ๆ อย่างเช่น การขอเลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย PDPA ออกไปอีก การขอให้งดเว้นโทษทางอาญาไว้ก่อน ไปจนถึงการหาทางเข้าไปมีส่วนร่วมในกลไกคณะกรรมการ

ประชาชนเข้าใจเรื่องกฎหมาย แต่ยังเข้าใจไม่ถูกต้อง หมายความว่า เข้าใจไม่ผิดว่ากฎหมายนี้ สิทธิรอนสิทธิเขา แต่ยังไม่เข้าใจไม่ถูกว่า กฎหมายนี้ ทำให้สิทธิของเขาช่วยเหลือเขาได้อย่างไร ไม่ใช่แค่สิทธิที่ได้รับการแจ้ง แต่สิทธิในแง่ของการเข้าถึง และการร้องเรียน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งต้องรอกทางสำนักงานฯ ว่าเตรียมกระบวนการนี้ไว้อย่างไร เพราะว่าถ้ายังไม่เตรียมกระบวนการ ประชาชนก็ยังไม่สามารถใช้สิทธิได้ เพราะไม่มีช่องทาง และไม่มีเครื่องมือ/วิธีการในการใช้สิทธิ

ดร.อุดมธิปก ไพรเกษตร

ผู้ก่อตั้งสื่อ PDPA Thailand / CEO บริษัท ดิจิทัล บิสิเนส คอนซัลท์ จำกัด / CEO สถาบันพัฒนาและทดสอบทักษะดิจิทัล DDTI

นอกจากนี้ การให้ผู้ประกอบการแต่ละวิชาชีพ แต่ละธุรกิจ สามารถทำแนวปฏิบัติเองได้ คิดว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่มีใครรู้ PDPA ครบคลุมทั้งหมด แต่ข้อกังวล คือการออกแนวปฏิบัติกันเองของผู้ประกอบการนั้น ผลประโยชน์จะตกอยู่ที่ใคร ผู้ประกอบการหรือประชาชน

ดร.อุดมธิปก เสนอว่า แม้จะไม่มีความพร้อมในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ เพราะกำลังคนและงบประมาณที่สำนักงานฯ มีอยู่ แต่สำนักงานฯ ควรแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการให้ความรู้ ความเข้าใจกับภาคประชาชน และรวบรวมประเด็นปัญหาการขับเคลื่อนกฎหมายฉบับนี้ รวมถึงข้อควรปรับปรุง ข้อจำกัดการบังคับใช้ ขั้นตอนการร้องเรียน ฯลฯ เพื่อใช้ประโยชน์กฎหมาย และเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในอนาคต

ต้องการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ข้อมูลกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

ดร.สลิสร ทงมีสุข อาจารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อธิบายว่า เจตนารมณ์ของกฎหมาย PDPA คือต้องการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ข้อมูล กับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวไม่ให้ถูกละเมิดมากเกินไป ขณะเดียวกัน ประเด็นโทษทางอาญา จริง ๆ แล้วไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะถูกลงโทษทางอาญาจากกฎหมายนี้ เพราะมีเพียงไม่กี่เรื่องเท่านั้นที่เข้าข่าย เช่น ข้อมูลประเภทที่มีความอ่อนไหว ซึ่งหากหลุดรั่วออกไปอาจทำให้บุคคลถูกดูหมิ่นเกลียดชัง

ขณะที่ประเด็นความสนใจของภาคธุรกิจ จากประสบการณ์ที่ไปช่วยงานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ทำคู่มือสำหรับธุรกิจขนส่งในการปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA เมื่อปี พ.ศ. 2564 พบว่ากิจการขนาดใหญ่และขนาดกลาง ผู้ประกอบการจะตื่นตัวมาก เพราะห่วงเกรงบทลงโทษ เช่น ตั้งคณะกรรมการด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาภายในองค์กร จัดอบรมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมาย

ดร.สิลลธร กองมีสุข

อาจารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PDPA ให้กับพนักงานในองค์กร หรือบางองค์กรถึงขั้นลงทุนส่งพนักงานไปฝึกอบรมกับหลักสูตรของต่างประเทศ มีการสำรวจและประเมินผลว่า ในองค์กรมีการจัดเก็บข้อมูลอะไรบ้าง หรือข้อมูลส่วนบุคคลถูกจัดเก็บไว้ที่ใดบ้าง อ้างฐานประเมินผลใดบ้าง วางมาตรการทั้งทางเทคนิคและการบริหารองค์กร ตลอดจนพัฒนาเว็บไซต์สำหรับเปิดเป็นช่องทางร้องเรียน ซึ่งเป็นความคืบหน้าที่ดีมาก แต่ในทางกลับกัน ผู้ประกอบการกิจการขนาดเล็กยังขาดความเข้าใจ เช่น เคยได้รับคำถามว่าการแจ้งกับความยินยอมต่างกันอย่างไร หรือมีผู้ที่เข้าใจว่าต้องขอความยินยอมในทุกกรณี เป็นต้น

ดร.สิลลธร ยังยกตัวอย่างเรื่องที่มีความกังวลกันมากคือ “ข้อมูลจากกล้องวงจรปิด (CCTV)” นั้น ถ้าติดไว้ในบ้านตัวเองเป็นข้อยกเว้นของข้อมูลส่วนบุคคล แต่ว่ากรณีของภาคขนส่ง ในส่วนของแท็กซี่ซึ่งมีกฎหมายบังคับให้ทำ ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้โดยไม่ต้องขอความยินยอม และในส่วนของสถานีรถไฟฟ้าวหรือทางด่วน ก็ต้องดูฐานประโยชน์อันชอบธรรม (Legitimate Interest) แต่ก็มีประเด็นว่าจะแจ้งเจ้าของข้อมูลอย่างไร แต่ว่าการแจ้งก็ไม่เท่ากับการขอความยินยอม อันนี้ก็เป็นคนละประเด็น ไม่อย่างนั้นข้อมูลก็จะถูกเอาไปใช้ได้อย่างยากลำบาก แล้วก็จะมีข้อจำกัดมาก

นอกจากนี้ หาก พรบ. ตัวรวมออกมา การกำหนดให้เอาข้อมูลไปใช้ได้เพื่อสามารถอ้างฐานประเมินผลซึ่งปกติถ้ามีการเก็บข้อมูลการเดินทางเพื่อที่จะคำนวณค่าโดยสาร ก็เป็นข้อยกเว้นไม่ต้องขอความยินยอม แต่ว่าจะมีการคุ้มครองข้อมูลของผู้โดยสารอย่างไร แล้วเวลาเชื่อมโยงต่อกันระหว่าง 2 ผู้ประกอบการ ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งอยู่แล้ว ว่าข้อมูลส่วนบุคคลจะเอาไปใช้ทำอะไรบ้าง และวัตถุประสงค์ของการที่เอาข้อมูลไปใช้ คือ การเอาไปคำนวณค่าโดยสารเท่านั้น หรือเอาไปให้รัฐกำหนดนโยบายต่างๆ ด้วย ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในการที่แจ้งว่าจะเอาข้อมูลไปใช้ทำอะไร ทั้งนี้ ทำได้เฉพาะวัตถุประสงค์ที่มีการแจ้งไว้เท่านั้น กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ห้ามเอาไปใช้อย่างอื่นนอกเหนือจากที่ได้แจ้งไว้

อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล

ผู้ประสานงานเครือข่ายพลเมืองเน็ต / อนุกรรมการด้านการสื่อสาร
โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.)

หน่วยงานบังคับใช้มีอิสระ เพียงเท่าที่รัฐมนตรีอนุญาตเท่านั้น

อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล ผู้ประสานงานเครือข่ายพลเมืองเน็ต / อนุกรรมการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค (สบอ.) เรียกร้องให้ประชาชนร้องเรียนผ่านกลไกต่างๆ ที่มี หากไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ อย่างเช่น กรณีสินค้าและบริการ ก็ร้องเรียนไปที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ซึ่งการร้องเรียนเป็นประโยชน์ เพราะผู้ประกอบการจะได้รับทราบปัญหา และเป็นการทดสอบกลไกกำกับดูแล ว่ามีข้อบกพร่องต้องปรับปรุงหรือไม่ ดังนั้น ต้องการเห็นภาพแบบเดียวกันนี้ ในช่องทางการใช้กฎหมาย PDPA ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องรอให้สำนักงานหรือกลไกสมบูรณ์ เพราะสามารถค่อย ๆ พัฒนาไปพร้อม ๆ กันได้ ถ้ามีการทดลองใช้งานก็จะเห็นข้อบกพร่องได้เร็ว และสามารถแก้ไขและพัฒนาต่อได้เร็วขึ้น

กฎหมาย PDPA ฉบับนี้ ทำให้คณะกรรมการทำงานลำบาก เนื่องจาก ปัจจุบันกิจการจำนวนมากในชีวิตประจำวันต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคล แต่คณะกรรมการที่มาเป็นผู้กำกับดูแลกิจการข้อมูลส่วนบุคคล กลับเป็นคณะกรรมการที่ไม่มีใครทำงานเต็มเวลาเลย ซึ่งถ้ามีการแก้ไขกฎหมาย ก็ควรจะต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วย เพื่อประสิทธิภาพของการทำงาน นอกจากนี้ แม้ว่าคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะเป็นอิสระ แต่เป็นอิสระเพียงเท่าที่รัฐมนตรีกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดีอี) อนุญาตเท่านั้น

อาทิตย์ แสดงความกังวลว่า ตามมาตรา 4 วรรค 2 ที่เปิดช่องให้มีการออกพระราชกฤษฎีกา มาเพื่อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ได้เป็นรายกิจการหรือกิจกรรม ซึ่งผู้มีอำนาจในการออกพระราชกฤษฎีกาคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งการออกพระราชกฤษฎีกายังไม่ต้องรับฟังความคิดเห็นจากคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

ด้านหนึ่งตัวกฎหมายฉบับนี้ ระบุข้อยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายไว้แล้ว 6 ข้อ แต่อีกด้านหนึ่งกลับให้

อำนาจรัฐมนตรีสามารถออกข้อยกเว้นเพิ่มได้อีก ทำให้แม้จะบอกว่าคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระ แต่ขอบเขตการทำงานก็สามารถถูกบีบให้แคบลงเมื่อใดก็ได้ ด้วยอำนาจของรัฐมนตรี ในอนาคตกฎหมายก็อาจไม่เหลือสภาพที่สามารถใช้งานได้อีก

อาทิตย์ เสนอว่า กรณีข้อมูลส่วนบุคคลรั่วไหล ต้องมีกลไกแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบ ตามขอบข่ายของข้อมูลว่ามีความเสี่ยงอะไรบ้าง แล้วให้เจ้าของข้อมูลไปตรวจสอบข้อมูล หากมีผู้ร้องเรียนเรื่องเดียวกันจำนวนมาก เข้าไปที่ช่องทางร้องเรียนของหน่วยงานกำกับดูแล จนเกิดความล่าช้าในการแก้ไข หน่วยงานกำกับดูแลต้องเพิ่มช่องทางพิเศษเพื่อจัดการกับปัญหานี้ อาจจะเป็นการเพิ่มประเภท เพื่อให้หน่วยงานธุรการสรุปเรื่องแล้วส่งต่อไปให้คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญต่อไป

เรียบเรียงจากเวทีสานเสวนานักคิดดิจิทัล Digital Thinkers Forum ครั้งที่ 22 *PDPA and Digital Rights สิทธิดิจิทัล กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัว ภายใต้ PDPA* เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2565 การเสวนาออนไลน์ผ่านโปรแกรม ZOOM จัดโดย โคแฟคประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สภาองค์กรของผู้บริโภค (สอบ.) สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์ ThaiPBS เครือข่ายพลเมืองเน็ต มูลนิธิฟรีดริช เนามัน WISESIGHT Centre for Humanitarian Dialogue (HD) และสถาบัน Change Fusion

สานเสวนา นักคิดดิจิทัล

สรุปผลการดำเนินงาน
การจัดเวทีเสวนานักคิดดิจิทัล

เล่มที่ **#2**